ATEITIS

Nr. 5-6

MĖNESINIS
MOKSLEIVIŲ
ŽURNALAS

1929 M. GEGUŽĖS - BIRŽELIO MĖN.

TURINYS

	Psl.
Stasius Būdavas Atslenkančios vasaros posmai	209
Myk. Linkevičius Broliui	209
Pr. Naujokaitis Gėlėms žydint	210
J. Grušas Kokia graži žemė	210
K. Grigaitytė Gyvenimo kryžiuose	213
A. Vaičiulaitis Klasicizmas literatūroj	219
J. Vaišnora Merkantilizmas	224
A. Kučinskas Kelionės užrašai	229
Holtgart Vielhaber Katalikiškasis jaunimo judėjimas	238
Dzūkiški priežodžiai. Surinko **K. Berulis**	241
A. Pauliuks Kaip mūsų vadai gyvena. Pas prof. St. Šalkauskį	242
Prof. St. Šalkauskis Mano atsiminimai iš gimnazijos laikų	247
A. Kučinskas Kelias į šventuosius (Joanos d'Arc 500 m. sukaktuvėms)	252
Z. Kuzmickis 40 metų	258
Ateitininkų Fed. Vyr. Valdybos atsišaukimas spaudos atgavimo minėjimo proga	259
A. V. Poeto Putino Mykolaičio „Valdovo sūnus"	267
R. Ed. Tariant „Linksmų vasaros atostogų!"	270
Al. Pliūra Kodėl man taip (eilės)	274
Almonė Dėl ko dilgėlės lapai pikti	275
J. G. Apie savęs atradimą	276
B. Bučinskas Žaidimai	278
Apžvalga	281
Mūsų veikimas	284

«Ateities» Redakcija: Kaunas, Laisvės Al. 61. Tel. 1506
«Ateities» Administracija: Kaunas, Laisvės Al. 3 Tel. 26-76.
Darbo valandos 11 — 15.

«Ateities» kaina: Lietuvoje: metams 15 lt., pusm. 8 lt.
moksleiviams: metams 8 lt., pusm 4 lt.
Užsieniuose: metams 20 lt., pusm. 10 lt.
Atskiras numeris — 1 lt. 75 ct.

Visoms Sąjungos kuopoms.

Pranešame, kad sušaukti metinę konferenciją Ponas švietimo Ministeris neleido, todėl konferencija šiemet dėl ne nuo Centro Valdybos pareinančių priežasčių neįvyks. Siunčiame visiems Sąjungos nariams gražiausius linkėjimus vasaros atostogoms. Pailsėkime, sustiprėkime, o nuo rudens vėl pradėsime savo gražųjį darbą.

M. At-kų S-gos Centro Valdyba.

ATEITIS

Mėnesinis moksleivių žurnalas

Nr. 5—6 1929 m. gegužės—birželio mėn. XIX

Stasius Būdavas

Atslenkančios vasaros posmai

Už trijų dienų, naktų pakvipusių trijų
Jau vasara atslinks, atslinks Tau;
Atslinks gėlių kvapu išlaistytom pakrantėm,
Ir sesė daug dainų surinks jau...
Panerk akis į Nemunėlio širdį —
Pasiilgo jis kažko minutę tą:
Tos vasaros, tur būt, kur slinks pro mišką,
Tos vasaros, kur slinks šviesiu keliu, balta?..
Jei Nemunėlis, be gyvybės, meilės vasarą pajuto,
Kodėl tu vienas paprašei vidurnakčio garsų tų:
Ar akys tavo nusigando virpančio dangaus,
Ar giedros, kurios ligi rugsėjo mums pabūtų?
Nemarink aidų, jei rytmetį daina suskilo,
Tau jaunų dienų dar tūkstančiai ateis čia,
Juk tiek maža vasarų telaukei Tu —
Kad taip man: aš su jom daliom jau besikeisčia.

V. yk. Linkevičius

Broliui

Brolau!
Kodėl tavo veidas dar vis apsiniaukęs —
Šiandieną pavasaris jau,
Jau kaišos žolynais palaukės!
Pavasaris!
Žiūrėki, — darželio vartuos
Stovėdamos šypsosi seserys —
Tuojau išsimaudyti tikis lelijų žieduos...
Nejaugi sesulių dainužėm
Patvinstančiam klony
Stovėsi nusvirusia galva palūžęs,
Nejau nenušvis tau auksinė svajonė?..
Brolau,
Giedėjantis mano broluži,
Ir tu pagaliau
Savy pajutai nūn gegužį...

Pr. Naujokaitis

Gėlėms žydint

Atėjai gėlėms Tu žydint,
Gėlėms žydint išeini.
Palieki Tu mano kelią...
Su vienatvės buitimi.
Ir neklausi, mylimoji,
Ką sakys mano širdis,
Tik, sudie, ranka pamoji...
Ir per amžius paslaptis...
Pasilik bent vieną dieną,
Vieną dainą išklausyki.
Ir priimk raudoną gėlę
Paskutinį... vieną sykį...

Juozas Grušas

KOKIA GRAŽI ŽEMĖ...

Didelės ligoninės palatos sienos lygios, baltos vienodos, o ant švarių grindų sustatytos trys ilgos eilės baltų lovų.

Dažnai įeina prižiūrėtojos, gailestingosios seselės. Jos pakalbina ligonius. Visi ligoniai — džiovininkai nepaprastai mėgsta kalbėtis. Artimesnėsi lovose gulintieji kalbasi savo tarpe, nuostabiai mėgsta linksmus atsitikimus pasakoti ir stengiasi vienas kitą prajuokinti. Vienas, gulintis gale palatos, turi gitarą ir dažnai skambina. Ligoniai mėgsta gitaros muziką ir parodo daug sentimentalumo. Stengiasi vienas kitam kuo nors padėti, turi daug užuojautos ir draugiškumo. Gal nė viena įstaiga taip greit nesuartina žmonių kaip ligoninė.

Labiausiai visi laukia lankomųjų valandų. Jiems teikia malonumo kiekvienas į palatą įėjęs sveikas žmogus, nors ir ne jo lankyti būtų atėjęs. Tada jų akys, džiaugsmingo dėmesio kupinos, lydi iš sveikųjų pasaulio atėjusį. Nelankomomis valandomis jie neturi kur dėti dėmesio ir neturi ko laukti.

Apie mirtį niekados nekalba ir atrodo, kad nė vienas apie ją negalvoja. Tačiau visi paskutinės stadijos džiovininkai, ir kiekvienas tyliai slepia viduje kažkokį baisų šešėlį.

Kad kuris jų numiršta, visi nepaprastą baisumą pergyvena. Po to ištisą dieną visi tyli, ir kiekvienas slaptai su kažkokia baime peržvelgia kitų veidus. Jiems niekas nepasako, kurio eilė artinasi, bet kažkoks, netai apsirinkąs, nujautimas ilgiau sulaiko visų dėmesį ant vieno kurio ligonio veido.

Šiandieną, kampe stovinčioj lovoj, mirė jaunas vaikinas. Jo beveik niekas nelankydavo, tačiau jis sakydavo, kada su-

stiprėsiąs, giminės jį išsiųsią į kurią nors sanatoriją. Pastaruoju laiku jis dažnai klausdavo gailestingųjų seselių, ką gydytojai apie jį kalba ir teiraudavosi prižiūrėtojų, ar tebesaugojami jo rūbai. Keletą dienų prieš mirtį jam kažkas atsiuntė kiek pinigų, ir jis nusipirko iš vieno ligonio lengvas vasariškas kurpaites.

Po jo mirties visi buvo nepaprastai susimąstę ir ilgai nedrįso nė vienas pradėti kalbos.

Visų dėmesys, prieš jų norą, slapta, bet vis dažniau ėmė krypti į jauną studentą, gulintį prie didelio palatos lango. Vienas antroj eilėj gulintis ligonis net gailestingosios seselės paklausė, ar pagysiąs studentas.

Seselė nieko neatsakė, tik pažiūrėjo į studentą ir pati sau pratarė:

— Koks jis jaunas!..

Studentas girdėjo. Jis seniai jautė tylų, bet baisų, ligonių dėmesį, o dabar jį apėmė nesulaikomas nusiminimas. Jis nusisuko ir įsižiūrėjo į ligoninės sodą. Sodas buvo nušviestas saulės spindulių, o medžiuose skleidės pirmieji pumpurai. Toks gražus jam dabar atrodė gyvenimas. Skaudžiai suspaudė kažkas jo širdį, ir jis primerkė akis...

Vėl jis įsižiūrėjo į mėlyną dangų. Dangumi plaukė balto pūko debesėliai. Jie plaukė tyliai, jie plaukė į vakarus...

Priėjo gailestingoji seselė.

— Tamsta šiandien daug stipresnis. Ir temperatūros tamstai šiandien beveik tik trisdešimt devyni.

Jis staiga atsisuko, pagriebė jos ranką.

— Sesute!.. Sesute, aš šiandien stipresnis?..

— Taip, tamsta greitai galėsi vaikščioti.

— Sesute, tamsta nežinai, tamsta nežinai, kaip aš noriu gyventi...

Jo akys žibėjo, o skruostai buvo rausvi, kaip pirmųjų saulėlydžių nurausvintas pavasario dangus.

Jis žiūrėjo į jos veidą, į jos rankas. Koks gražus, koks kupinas sveikatos atrodė jam jos veidas. O jos rankomis jis stebėjosi, kaip stebisi kūdikis jam dar nematytu daiktu.

— Sesute, tamsta gyvensi, bet mes visi čia nebegyvensime... mes visi mirsime... ir priglaudė veidą prie jos rankų.

Jis žiūrėjo į nueinančią gailestingąją seselę ir galvojo, kaip gera vaikščioti.

Seselė grįžo ir atnešė pamerktų pavasario gėlių. Pastatė gėles ant jo stalelio ir pasakė:

— Tamsta žiūrėk į gėles ir galvok apie sveikatą, bet kvėpinti jų daug tamstai negalima.

Palikęs jis galvojo:

„Gėlės!... Kokios gražios mėlynos gėlės!..“

Paėmė ir pritraukė prie veido. Kaip kvepia pavasario laukais, kaip kvepia gėlės pavasario saule.

Vakarop jis išgirdo už lango linksmą juoką. Už lango juokėsi vyrai ir jaunos mergaitės. Jie fotografavosi — gailestingosios seselės, gydytojai ir jaunas vaistininkas.

Jis suspaudė gėles saujoj ir numetė ant stalelio.

Paskui staiga pasisuko ir garsiai ligoniams pasakė:

— Jie fotografuojasi!

Jis pradėjo smarkiai blaškytis.

Sukando savo pirštus ir užsikniaupė.

Jis matė fotografuojantis gailestingąją seselę, kuri atnešė jam gėlių. Ji sėdėjo šalia jauno vaistininko.

— Koks gražus pavasaris!.. — paskui jis sau kalbėjo.

Kada išsiskirstė tie, kurie fotografavosi, jam pasidarė be galo ilgu.

Tada jis ligoniams balsu pasakė:

— Šiandieną man gydytojas leido pavaikščioti, ir aš eisiu į sodą. — Jis melavo, todėl dar keletą kartų jis tą patį pakartojo.

Jis laukė vakaro, kada baigs darbą gydytojai ir gailestingosios seselės.

Paskui, žiūrėdamas į tolį, jis dar matė baltą paukštį, skrendantį aukštu dangumi. Paukštis iš lengvo skrido, ir jis sekė jį akimis, iki mažytis baltas taškas išnyko erdvių platybėse. Jam rodėsi, kad tas mažytis baltas taškas nusinešė tai, kas slepiasi jo sieloje. — Tai, kas sudaro jo ilgesį, jo liūdesį.

„Aš mirsiu" kažkodėl jis dabar galvojo ir nežinojo pats, ko jam taip neišpasakytai gaila.

Nusileido saulė, ir palatą pripildė vakaro pilkuma.

Studentas tyliai atsikėlė, paėmė chalatą ir apsimovė kurpaitėmis.

Lovos tokios žemos ir tiek daug, o palata tokia tuščia.

Koridorius toks ilgas, o jis eina vis prieš kalną.

Išėjo į sodą. Sode aplinkui žalia, ir truputį raibsta akys ir krūtinę užlieja nesuprantamas gerumas.

Jis jaučia, kaip pavasario gyvybė veržiasi ir plazda, pajutusi artėjančią naktį, ir virpulio srovės plaukia jo kūnu. Aplinkui vos prasiskleidusias lapais apsibėrę alyvų krūmai ir stiprus žalio augalo kvapas svaigino jo galvą.

Jis išėjo į lygią sodo aikštelę ir atsisėdo ant žemės.

Naktis nusileido į sodą, o topulių virūnėse pražydo žvaigždės.

Kokia tyli, kokia kupina tylinčios gyvybės pavasario naktis, kokia kupina tylios muzikos pavasario naktis.

Jis tik jaučia, kaip kaista krūtinėje, o jo kūnas tirpsta, kaip migla nakties platume.

Jis pasviro kniūbščias ir palietė rankomis žemę.

Malonus,-i Skaitytojau,-a!

Mums yra didelio džiaugsmo turėti Tamstą nuolatinių „Ateities“ skaitytojų ir rėmėjų skaičiuje, ir mes už visa tai esame Tamstai labai dėkingi. Tikimės, kad ir toliau „Ateities“ skaitytojų nemoksleivių nemažės, bet daugės ir tuo būdu lengvės sąlygos „Ateičiai“ leisti ir katalikiškajam besimokančiam jaunimui stiprėti. Baigdami š/m. I-ąjį pusmetį, drįstame pranešti, kad **mums yra gyvo reikalo prašyti savo prenumeratorius įmokėti, jeigu ne visų metų, tai bent I-jo pusmečio prenumeratą.** Su dideliu dėkingumu priimame taip pat ir aukas „Ateičiai“ palaikyti. Mes manome ir laukiame, kad šitas mūsų paraginimas mūsų garbingųjų rėmėjų širdyse ras reikiamo atbalsio ir už visas geras jų pastangas iš anksto jiems dėkojame

„Ateities“
Redakcija ir Administracija.

Sp. „Raidė“

— Žemė!.. Kokia graži žemė!.. — ir prispaudė veidą prie žemės.

Ten aukštai viršum besiskleidžiančių sodų, viršum pavasario nakties švito naujos žvaigždės ir skaistėjo.

— Štai jis, parvirtęs kniūbščias! — pasakė gailestingoji seselė: — ligoniai sakė, kad nuo pat vakaro jis išėjęs.

Sanitarai paėmė jį už pečių ir pakėlė.

— Kraujas! Jam kraujas tekėjo iš burnos!..

Ant žalios pavasario žolės, tarp nakties rasų, buvo stambus kraujo lašai.

Rytą studentui pakvietė kunigą.

— Galvok apie Aukščiausiąjį Tėvą. Jis sustiprins ir išgydo ligonius, Jis suteikia amžinąją laimę aukštybėse.

Studentas nusilpęs klausė kunigo. Jo akys buvo nublankusios kaip žvaigždės dienai auštant. Ir jis pasakė:

— O kokia graži žemė!..

— — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Antrą dieną visi ligoniai buvo nepaprastai nuliūdę ir susimąstę. Vienas kito jie klausė:

— Kodėl jis pasakė: „Kokia graži žemė".

K. Grigaitytė

GYVENIMO KRYŽIUOSE

Buvo jau vėlus vakaras, kai suskambo miestelyje bažnyčios varpai. „Kokia nors nelaimė", — šiurpulingai pamaniau ir prisiartinau prie lango. Juodą dangų laižė raudoni liepsnos liežuviai, tai vėl tirpo tamsiuose dūmų debesyse. Matyti, didelis gaisras kitame miestelio krašte. Man buvo nejauku. Parėmusi rankomis galvą išsėdėjau prie lango lig vidunakčio, kol gaisras visai nusilpo.

Ryto metą panorau apžiūrėti nelaimės ištiktą vietą. Siauroj miesto gatvėj buvo sudegę trys trobesiai. Prie teberūkstančių liekanų vaitojo ir laužė rankas moterys. Viena jų isteriškai šaukė mažą sūnelį, kuris žuvo ugnyje. Aplink nukentėjusius rinkosi žmonės. Kitoje gatvės pusėje ant apdegusio rąsto sėdėjo moteriškė ir ramiomis akimis žiūrėjo į tolį. Ji buvo juodaplaukė, tamsiomis akimis ir gražiomis veido linijomis. Matyti, kada būta labai gražios, bet dabar sunykusi, išblyškusi. Ji atrodė turinti ne daugiau kaip trisdešimt metų. Pastebėjusi mane stovint ji nusišypsodama tarė:

— Ko taip mąstai, kūdiki?

— Aš norėčiau žinoti, kam priklausė čia stovėjęs trobesys, kad prie jo pelenų niekas neaimanuoja.

Ji švelniai pasakė:

— Argi verta aimanuoti dėl tokio menkniekio?

Aš nustebusi išplėčiau akis:

— Argi poniai sąžinė leidžia tyčiotis kitų nelaimėmis?!

Ji nusijuokė ir tarė:

— Jei jau tyčiojuos, tai pati savim. Čia yra mano lizdo pelenai. Jis buvo vienintelis mano turtas šiame pasaulyje. Daugiau aš nieko neturiu: nei tėvų, nei artimų, nei draugų. Bet aš ir prie vienintelio savo turto nebuvau prisirišusi. Tiesa, mylėjau savo gimtinę kertę, kuri buvo liudininkė mano skaudžios praeities, bet netekusi jos, pasitenkinsiu ir svetima pastoge. O jei jos nerasiu, nakvosiu štai šituose pelenuose. Nieko nebijau — nieko netrokštu.

Aš nustebusi tylėjau.

— Tu nesupranti manęs, vaikuti? — maloniai pasakė. — Atspėju tavo mintis. Eikš artyn ir sėskis šalia manęs, aš tau papasakosiu trumpą savo gyvenimo istoriją. Matau, kad tu jaudinies, kad paviršiuj tavo ašaros. Taupyk jas, nes gyvenimas gali daug griežčiau jų iš mūsų pareikalauti. Tu dar tokia jauna ir neturėjai progos nešti gyvenimo kryžių. Ir aš būdama tavo metų nesirengiau prie skaudžių smūgių, kuriuos anksčiau ar vėliau turėjau pakelti.

Prieš dešimtį metų aš pasiturimai gyvenau savo šeimynoje. Mano tėvas buvo senelių prieglaudos vedėjas, o motutė namie šeimininkavo. Aš ir mano vyresnis brolis Jonas mokėmės. Brolis ėjo dvidešimtus metus, aš — aštuonioliktus. Tėvas buvo visų patikimas ir gerbiamas, motutė — rūpestinga, darbšti. Visi jautėmės laimingi. Prasidėjo karas. Prieš bolševikus išėjo brolis ir nebegrįžo... Gavom žinią, kad jis mirė mūšio lauke. Motina vos nepamišo iš sielvarto ir ilgai sirgo. Praslinko dveji metai. Aprimo motina. Tėvas gavo savo seną vietą prieglaudoje, o aš buvau pakviesta į pradžios mokyklą mokytoja.

Vieną pavasario dieną aš su vaikais išėjau už miestelio pasivaikščioti. Saulės spinduliuos maudėsi miškas ir laukai, žydėjo pievos — dūzgė bitutės. Mes apsistojom nedideliam miškely pasilsėti, pažaisti. Vaikai gaudė plaštakėles, šūkavo, žaidė, dainavo. Staiga atbėgo vienas mano vaikiukų ir sako, kad ten netoli sėdi kažkoks ponas ir daro paveikslą. Pamatęs vieną vaikų panoro jį atvaizduoti. Vaikas atsakė negalįs sutikti be savo mokytojos. Ponas liepiąs jam pranešti, kad turįs į mane prašymą. Vaikiukas nubėgo pas nepažįstamąjį poną ir netrukus grįžo su juo. Tamsūs garbinuoti plaukai, pavasario vėjelio draikomi, krito ant jo aukštos kaktos. Jo antakiai buvo juodi, o ilgos blakstienos dengė truputį primerktas akis. Bet tos primerktos akys buvo taip gilios, jog savo žvilgsniu jos amžiams pasinėrė į mano sielą. Prisiartinęs nusilenkė ir atsiprašė, kad išdrįso kreiptis su savo prašymu. Sakėsi, kad patikęs jam juodas cigoniškas berniukas, ir norėtų padaryti jo

atvaizdą. Aš atsakiau nieko prieš neturinti, tik gaila, kad po dviejų valandų mes jau turėsim grįžti namo. Nepažįstamasis patylėjęs tarė: „Aš manau, kad mes visi esame iš artimiausio miestelio, ir galėsim jame susitikti. Man rodos, kad berniukas su vyresniųjų žinia galės pas mane vaikščioti". Tai taręs prispaudė prie savęs berniuką sakydamas: „Nu, Petriuk, pasistenk nepamiršti manęs, o aš tau atsilyginsiu". Vaikai panoro pažiūrėti, kaip bus piešiamas jų draugas. Dailininkas jų norą greit suprato ir pakvietė visus, neišskirdamas nė manęs, ten, kur stovėjo jo drobė ir dažai. Pradėjęs darbą jis lyg nieko aplink nematė. Buvo taip įsigilinęs, kad negirdėjo nė retų vaikų klausimų. Aš turėjau laiko lig noro į jį pasižiūrėti. Juo daugiau žiūrėjau, juo daugiau mačiau jame kūrybiškos jėgos — jis mano akyse augo puikiu genijum...

Prabėgo dvi valandos, ir aš su vaikais turėjau grįžti namo. Dailininkas pasisakė norįs eiti drauge su mumis. Mūsų kelionė truko valandą, bet per tą valandą aš suspėjau pamatyti jo sielą, kurios kilnumas spindėjo ir žodžiuose ir žvilgiuose. Parėjau namo kažko nematomo paslaptingo lydima. Papasakojau savo nuotykį motinai. Motina patarė man apie tą vyriškį nekalbėti, nes juo labai susidomėjusi panelė Vilhelmina, kuri buvo šiandie atėjusi ir sakėsi norinti su manim kalbėti. Neradusi namie, žadėjusi ateiti vakare.

Vilhelmina buvo papirosų fabrikos savininko vienturtė duktė, labai išdidi ir kerštinga. Tačiau miestelyje turėjo didelę įtaką, kaip paprastai kad turi turtingieji. Vilhelmina pirmoji buvo kukliuose miestelio inteligentų salonuose. Atėjusi pas mane ji girdavos savo grožiu, turtais, pasisekimu vyrų tarpe.

Kaip mama sakė, Vilhelmina ir atėjo vakare. Triumfuodama sėdos mano kambary ant kanapos ir sunėrusi rankas už galvos pasakė: „Tik pamanyk, Zita, visas miestelis kalba apie neseniai atvykusį jauną dailininką Aloizą, o aš su juo vakar susipažinau. Ateinantį sekmadienį pakviečiau jį automobiliu pasivažinėti. Dabar prasidės tikras mano triumfas, nes vyriškis vienas iš gražiausių, kuriuos aš pažįstu". Nežinau, kodėl nebaugino manęs jos būsimasis triumfas.

Praėjo keletas savaičių. Dailininkas Aloizas liko mano artimas draugas. Supažindinau jį su savo tėveliais, ir dukart jis buvo pas mus namuose. Tėveliams jis labai patiko ir vėliau buvo mylimiausias svečias mūsų namuose. Tačiau visa tai reikėjo slėpti nuo pavydžios Vilhelminos, kuri daug bloga galėjo padaryti. Aloizas mandagiai atsisakinėdavo į jos kvietimus.

Praėjo vieni metai. Mama taip pamilo Aloizą, kad pradėjo vadinti mano brolio Jono vardu sakydama, kad mylinti jį, kaip savo sūnų.

Vieną vakarą parėjo tėvas ir parsinešė nemažą sumą pinigų, kuriuos buvo atsiuntusi viena draugija prieglaudai su-

šelpti. Jis buvo linksmas ir pasakojo, kaip mano sunaudoti pašalpą vargšų būviui pagerinti. Pasikalbėjusios mudvi su mama nuėjom gulti, o tėvas liko savo darbo kambaryje. Man rengiantis gulti mama pasakojo, kad labai gražiai rytais tekanti saulė. Aš panorau ją pamatyti rytą, ir nuėjau miegoti į kitą kambarį, kurio langas buvo į rytus. Atvėrusi langą aš ilgai sėdėjau prie jo ir klausiau lakštingalų balsų. Pagaliau labai panorau miego, nugriuvau į kanapą, po galva pasidėjusi mažutį priegalvėlį. Vidunaktį sapnuoju baisų sapną: rodosi, pro langą lenda baisi žmogysta ir tiesia į mane kruviną peilį. Staiga pabudau ir girdžiu už sienos nepažįstamus duslius balsus... Tai vėl lyg mama suaimanavo... Drebančia širdimi klausiau, kol įsitikinau, kad jau ne sapnas, o tikrai už sienos kažkeno esama. Plėšikai — šiurpulingai pamaniau ir šaltu prakaitu išpilta šokau pro langą pagalbos ieškoti. Grįžusi su policija radau krauju aptaškytas sienas ir tėvų lavonus. Išvydusi tokį reginį, sukniubau prie mylimų lavonų. Dantys mano buvo surakinti, lūpos suledėjusios.

Vėliau patyriau, kad tėvo kalbą apie pinigus buvo girdėjusi tarnaitė ir kieme semdama vandenį garsiai apie tai tarškėjo. Vienas jos „garbintojas" tai išgirdo ir aplinkiniais keliais iš merginos sužinojo namų tvarką. Ir taip paaiškėjo nelaimės priežastis ir kaltininkai. Bet tos žinios negalėjo atgaivinti sustingusių, man taip brangių lavonų ir mano sielvarto sumažinti.

Palaidojau tėvus ir pasilikau viena tarp baisų reginį mačiusių sienų. Visa mano paguoda buvo Aloizas. Ši žiauri nelaimė dar labiau suartino mus. Erškėčiais vainikuojama meilė augo, klestėjo...

Vieną pavasario dieną, po metų, kai pirmą kartą pamačiau Aloizą, mes nutarėm susitikti kapuose ir ten vienas antram pasižadėti.

Leidosi saulė, aidėjo vakariniai varpai, temstanti padangė pražydo sidabro žiedais, juodą žemę bučiavo rasos. Mes vaikščiojom kapuose, nematomų, nejaučiamų esybių lydimi. Pamažu prisiartinom prie dviejų vienodai aptaisytų kapų, kuriuos jungė baltas kryžius, ir suklaupėm. Mūsų širdys kalbėjo bendrą tylią maldą: „Brangieji tėvai, kurių tik kapai pasiliko atminimui mylimiems vaikams, o sielos nuskrido į amžinybę, palaiminkit mus šioj šventoj valandoj".

Po to atsistojom, ir Aloizas išėmė iš kišenės du sidabro kryželiu su grandinėlėm. Vieną kryželį pabučiavo ir užkabino man ant kaklo, antrąjį — sau. Tai darydamas tarė: „Nešiokim šias brangenybes lig savo gyvenimo galo ir pasikeisim jom, kada skirs mus mirtis". Pasimeldėm už tėvų vėles ir palikom kapus.

Pasižadėjimas vienas kitam suteikė mums nepaprastą galią. Mes pasiryžom drąsiai nešti visas nelaimes, pasiryžom ne-

bijoti net mirties. Atmenu, kai pasižadėjimo vakarą Aloizas man pasakė: „Zita, neatskirs mūs nė mirtis. Mirtis atneš mums tik laikinį ilgesį — mes amžius gyvensim, amžius būsim laimingi".

Ir gyvenom mes bendrais skausmais, bendromis mintimis ir džiaugsmais. Pavydi Vilhelmina, matyt, žinojo apie mūsų santykius, nors mes jos vengėme. Ji kažko lankydavos pas mane, degindavo klastingais pavydo žvilgiais ir kaip įmanydama užgauliodavo. Tačiau dėl Aloizo su negeistina viešnia aš elgdavaus labai maloniai.

Kartą Aloizas darė mano portretą. Abudu buvom labai šventoj nuotaikoj, ir toji nuotaika, kaip sakė Aloizas, spindėjo mano veide, lyg balta lelija vandens mėlynėje. Darbas sekėsi, ir Aloizas džiaugėsi lyg vaikas. Jis sakė, kad tik šiuo kūriniu pasieksiąs savo tikslą. Staiga pamačiau skersai gatvę ateinančią Vilhelminą. Greit pašokau nuo kėdės ir ištarusi jos vardą stvėriau iš Aloizo rankų teptuką. Mes greit paslėpėm paišymo įrankius, ir šalimam kambary pasislėpė pats Aloizas. Vilhelmina atėjusi rado užkabintas duris. Kol visa tyliai paslėpiau, ji smarkiai beldėsi į duris. Sumišusi atidariau ir sakiausi miegojusi ir pabudusi tik nuo stipraus beldimosi. Vilhelmina sėdosi į kėdę ir kalbėjo savo įprastomis temomis. Sakėsi daug vaikščiojusi mieste ir užėjusi pas mane pasilsėti. Neilgai trukus, ji pakilo, pasakė sudiev ir ironiškai nusikvatojusi išėjo pro duris. Šį kart aš jos nesupratau, bet mačiau, kad tai buvo keršto ir neapykantos juokas. Pažvelgiau į duris ir nutirpau. Netoli durų kabojo Aloizo paltas ir skrybėlė. „Dabar jau aišku" — pamaniau ir neveltui nusiminiau.

Vilhelmina išėjusi iš mano namų degė neapykanta, o veide blykčiojo klaikus šypsnis. Ji tuoj nuėjo pas mokyklų inspektorių ir papasakojo, kaip radusi iš vidaus užkabintas mano duris, ir tik po ilgo beldimo atkabinau jas išraudusi. Kitame kambary tikrai buvęs paslėptas dailininkas, nes ant sienos kabėjęs jo paltas ir skrybėlė. Po Vilhelminos atsilankymo antroje dienoje gaunu nuo inspektoriaus laišką, kuriam griežtai draudžia pasirodyti mokykloje dėl neaiškių santykių su dailininku, kas padoriems žmonėms netinka ir nesuderinama su mokyklos darbu.

Ši nelaimė bene bus didžiausia iš visų, kurias pergyvenau. Aš, našlaitė, šventai mylinti dorą Aloizą, paniekinta, pasmerkta...

Bet aš negeidžiau blogo nei inspektoriui nei Vilhelminai. Jie juk nematė sielos gelmių, o mano pasielgimas galėjo lengvai juos suklaidinti. Iš širdies atleidau jiems skriaudą nė nemėgindama teisintis žinodama, kad tuo tik savo kaltę žmonių akyse didinsiu: miestelyje apie mane ir Aloizą ėjo biaurūs gandai. Labiausia gailėjo man Aloizo. Ir jis kentė tą pačią panieką.

Tačiau Aloizas padėjo man ir šią nelaimę lengviau iškentėti, Jis sakė, kad malda už priešus yra ginklas didžiausioj dvasios kovoj, ir tik jos pagalba aš išgydysiu savo sielos žaizdą. Nuo to laiko mes su Aloizu nesislėpdavom nuo žmonių, taip pat ir Vilhelminos akių. Gyvenom ramia sąžine ir mylėjomės atvirai. Bet Vilhelminos nepatenkino minėtas kerštas.

Be Aloizo turėjau aš dar artimą draugę Pranutę, kuri gyveno netolimam sodžiuje. Norėdamos pasimatyti, mes susitikdavom pusiaukely, kur buvo gražus pušynėlis. Apie tuos susitikimus žinojo Vilhelmina ir sugalvojo kruvinus planus. Ji už pinigus pasamdė galvažudį ir davė man per nepažįstamą mergaitę žinią, kad pusiaukely lauks manęs Pranutė. Nieko bloga nemanydama išsiskubinau į savo mirties vietą, palikdama po durimis Aloizui laiškutį. Ten buva parašyta: „Aloizai! šiandie gavau nuo Pranutės laišką, kad ji lauks manęs pušynėly, kur ir išėjau".

Nepraėjo pusė valandos, kai atėjęs Aloizas rado laiškutį. Perskaitęs jį nustebo ir kartu nusigando. Tą dieną jis kaip tik kalbėjo su Pranute, kuri jam matant sėdo į traukinį ir išvažiavo pas gimines. Jis suprato, kad man kas nors užspendė spąstus. Nieko nelaukdamas bėgo keliu, kuriuo aš nuėjau. Išpiltas prakaitu ir smarkiai alsuodamas jis pribėgo pušynėlį, kur iš tolo pamatė raudoną skarytę kabančią per mano petį. „Zita!" — kiek galėdamas sušuko ir sustojo padėdamas ranką ant smarkiai besikilnojančios krūtinės. Aš išgirdusi balsą atsisukau ir skubiais žingsniais atėjau į Aloizą. Prisiartinus ištiesiau jam rankas ir abu tylėjome nustebę. Pagaliau paklausiau: „Aloizai, kodėl tu toks pavargęs, sušilęs — kokią žinią man atnešei"?

Dabar jis pradėjo pasakoti, kad išvažiavusi Pranutė, ir jis atbėgęs manęs įspėti.

Staiga trinktelėjo šūvis ir Aloizas stverdamasis už galvos pasviro žemėn. Aš alpdama, bet įtempusi paskutines jėgas savo rankomis užspaudžiau kaktoje žaizdą stengdamasi sulaikyti tekantį kraują. Dar trinktelėjo keli šūviai, bet pralėkė pro šalį nesuteikę man laimės drauge mirti...

Aloizas pakėlė drebančią ranką prie kaklo ir ištraukė retežėlį su sidabro kryželiu. Jį laikydamas tarė: „Atminki, Zita, jog esam pasižadėję, kad neatskirs mūs nė mirtis. Atitrauk rankas nuo žaizdos ir pasikeiskim kryželiais". Man širdį suspaudė baisus sopulys. Mačiau, kai stingo tekėjęs kraujas, ilso plakanti širdis, ledėjo kūnas. „Lig pasimatymo" — pratarė gęstančios akys ir ilgos blakstienos amžiams paslėpė jas. Pirmą ir paskutinį kartą savo lūpomis paliečiau išbalusį ir krauju aptekėjusį jo veidą ir, laikydama jo galvą ant kelių, suakmenėjau iš skausmo. O jo siela skrido aukštyn atsisveikindama šį kryžių pasaulį.

Tą pačią dieną rado praeiviai nužudytąjį padėjusį galvą ant kruvinų mano rankų. Norėjo mane suimti ir tardyti, bet aš prašiau palikti mane ramybėje lig jo palaidojimo. Jis aukojo gyvybę už mano laisvę, o aš pasiryžau aukoti gyvybę už jo mirtį. Kai pasilenkiau prie grabe gulinčio atsisveikinti jis tyliai sušnabždėjo: „Zita, gyvenimas — tai kančių valanda, po kurios eina laimės amžinybė". Leidžiamas į duobę grabas kalbėjo: „Zita, netrokšk jokios laimės nė turto. Pakaks tau manęs amžinybės dienose". Aš klūpojau prie naujo kapo be ašarų, be skausmo, ir šypsojaus maldoj pakelta širdimi.

Po tardymo aš likau laisva; tačiau liūdna man buvo, kad negalėjau nekaltai mirti, kaip nekaltai dėl jo kentėjau. Ir nebijau aš nuo to laiko nei gyvenimo nei mirties.

„Ar dabar supranti, kūdiki, kodėl aš tyčiojuos kitų nelaimėmis, kaip esi anksčiau pasakiusi. Jei bijosi mažų nelaimių, bus nepakeliamos ir didelės. Eik, brangioji, drąsiai tiesiu gyvenimo keliu ir nebijok nešti nė paties sunkiojo kryžiaus".

Tais žodžiais baigė moteriškė savo pasakojimą.

A. Vaičiulaitis

Klasicizmas literatūroj

(Pradžia 4 nr.)

a. Parengiamojo laikotarpio didžiausias rašytojas yra Pierre Corneille (1606 — 84), atidaręs plačiai vartus klasicizmui. Jo geriausios dramos yra Cid, Horace, Cinna ir Polyeucte.

Corneille prasimušė su Sidu (Cid), viena geriausių prancūzų literatūros dramų, ir jo garbė, E. Faguet'o žodžiais, „iškilo ligi žvaigždžių"[3]). Šios dramos pastatymas yra prancūzų ir klasinio teatro pradžia.

Corneille suprato, kad tikra tragedija tik toji, kuri parodo kovą, einančią žmogaus sieloj. Iš išorės jis dramos veiksmą perkelia į žmogaus dvasios gyvenimą. Corneille'o veikėjai, kai jiems tenka susidurti su aistra ir pareiga, visumet pasirenka pastarąją. Visi jo didvyriai veikia pagal savo valios nusistatymą. Jie yra labai energingi, nes tik toki žmonės verti meilės. Meilė eina iš pagarbos, o pagarbos negalima rodyti silpniems, tik tiems, kurie pats sau yra viešpačiai, moka susivaldyti. Tragedija nėra meilės vaizdavimas, tik išdėstymas veiksmų, kurie sukelia meilę. Meilė, išskyrus Sidą, pirmos rolės Corneille'o teatre nevaidina.

Corneille nuomone, tragedijos siužetas turi būti nepatikimas, bet vis dėlto iš istorijos ar legendos žinomas.

[3]) E. Faguet Petite histoire de la littérature française. Coll. Galia, p. 156.

Corneille'o didvyriai — galingos energijos žmonės. Poetas toje energijoje mokėjo parodyti ir kančias, ir nerimus, tuo būdu padarydamas ją žmonišką. Corneille'o dramų kalba, išreiškianti jo didvyrių sielos gyvenimą, yra galinga, pakili ir aiški.

Prancūzai šį poetą labai aukština ir nesigaili pagyrimų. Napoleonas, sužavėtas jo kūryba, pasakė: „Jei jis (Corneille) gyventų mano valdymo metu, aš jį padaryčiau kunigaikščiu"[4]).

b. Tiesioginio klasicizmo žymiausias, klasiškiausias ir prancūziškiausias rašytojas yra Jean Racine (1639 — 99). Jis — grynojo klasicizmo atstovas. Pirma reikšminga jo tragedija tai Andromaque, kurios siužetas imtas iš Euripido ir Vergilijaus. Geriausia Racine'o drama yra Phèdre. Dar reikia paminėti Esther ir Ahalie.

Racine didžiausią dėmesį kreipia ne į charakterį, kaip Corneille, bet į aistras, į meilės rutuliojimosi parodymą. Racine atsisako nuo aukštos moralės nuo pamokymo. Jo tragedija paremta psichologiškumu, veiksmo intrigos nepainumu. Dramaturgas turi ieškoti ne to, kas nepaprasta, bet kas labai paprasta ir žmoniška. Jį galima vadinti realistu tuo atžvilgiu, kad jis vaizduoja žmones tokius, koki jie yra tikrovėj. Jo dramose viskas ligi didžiausių smulkmenų apskaityta, numatyta. Corneille'o dramose pirmoj vietoj stovi vyrai. Anot vaizdžių V. M. Fričės žodžių, „Racine'o dramose pirmu smuiku griežia moterys"[5]).

Iš visų klasikų romantikai labiausiai nemėgo ir puolė Racine'ą. Bet tegu būna romantizmo didvyrio Lamartine'o žodžiai pavyzdys, kaip aukštai stato Racine'ą, nepaisant literatūros srovių prietarų: „Racine'o kalba naturali, naivi, kaip kūdikystė, švelni, graudi, kaip gailestis už nuodėmes... — tai tikra angelų muzika"[6]).

Šalia grynojo klasicizmo reikia skirti dar nepriklausomasis, arba laisvesnis klasicizmas, įnešęs daugiau realizmo į kūrybą. Didžiausi jo šulai yra Moliere ir La Fontaine.

Molière (1622 — 73) yra didžiausias ne tik prancūzų, bet ir viso pasaulio komedijų rašytojas. Žinomiausios jo dramos yra Tartuffe, Misanthrope, Don Juan ir L'Avare (Šykštuolis).

Molière'o menas glūdi geroje kompozicijoje, sugebėjime pastatyti ir kaitalioti prieš žiūrėtojo akis aistrą, parodant jos logišką rutulojimąsi visokiuose laipsniuose. Molière'o menas — rasti žodžius, kurie išsyk nušviečia sielos gelmes, vesti veiksmą vis skubesniu tempu prie naturalaus išsprendimo, logiškos pabaigos. Jis sustato asmenis taip, jog vieni kitus nušviečia, iškelia, papildo. Pagaliau dar patraukia tas nepapras-

---

[4]) E. Faguet Op. c. p. 164.

[5]) V. M. Friče Vakarų Europos literatūros istorija. Philadelphia, 1920 m., p. 66.

[6]) Cit. ir V. Dubo „Literatūros įvado", p. 229.

tas judrumas, gyvumas ir įvairumas jo dramose. Skaitytojus ir žiūrėtojus žavi nepaprastas tipų įvairumas. Prieš akis, kaip kokiam ekrane, praslenka įsimylėjęs į jauną mergaitę senis, šykštuolis, kurs dreba dėl savo pinigų skrynutės ir vis vagis sapnuoja, apgavikas davatka, prie svetimos žmonos prisisukęs, ligonis, kurs sau ligą įsikalbėjo ir nuolat prie vaistų bėginėja... Ištisa virtynė visų luomų ir profesijų atstovų, tipingų savo srities darbininkų, kiekvienas su ypatingais savo norais ir aistromis, rūpesčiais, nelaimėmis ir džiaugsmais...

Iš visų prancūzų rašytojų į lietuvių kalbą daugiausia išversta Molière'o kūrinių.

La Fontaine (1621 — 95) buvo didelis tinginys ir dar didesnis pasakėčių rašytojas. Jis pats sakosi, kad „puikiai mokėjęs laiką leisti. Jį suskirstė į dvi dalis, katrų vieną norėjo praleisti miegodamas, antrą — nieko neveikdamas“[7]). Tuos žodžius, pagal poeto norą, iškalė jo antkapy.

La Fontaine iškilo pasakėčiomis. Joms siužetus ėmė iš graikų rašytojo Ezopo ir romėnų Fedro. Pats La Fontaine savo pasakėčias vadino „šimto veiksmų komedija“[8]). Tai iš tikrųjų komedija, kur be jokios eilės veikia žmonės, tai gyvuliai, tai paukščiai ar augalai. Pasakėčių siužetai įdomūs, veikėjai gyvi, vienu dviem žodžiais vikriai nucharakterizuoti. Pasakojimas įvairus — daiktais linksmas, jaudina daiktais reališkas, elegiškas, morališkas. Įdomūs trumpi dialogai. Tikras gamtos jausmas.

La Fontaine'o pasakėčių kalba lengva ir aiški. Apie ją Chateaubriand taip išsitaria: „Jis (La Fontaine) nekalba žmonių žodžiais; jis girdi tik dievų, liūtų, kregždžių ir karvelių kalbą“[9]).

Po La Fontaine'o didžiausi pasakėčių rašytojai yra rusų Krilovas (1678—1844) ir vokiečių Gellert (1715—69).

Klasicizmas dėl kalbos ir stiliaus tobulumo patiko kitų kraštų rašytojams. Klasikus pradėjo imituoti. Ir patys prancūzai ilgai nieko naujo nekūrė ir neieškojo, tenkinosi senais nuopelnais ir juos sekė. Iš to kilo netikras, dirbtinis klasicizmas, arba

6. Pseudoklasicizmas.

Prancūzijoj jis vyravo visą 18 a. ir tapo oficialus dalykas. Mokyklose kalė atmintinai Boileau taisykles nesuprasdami, kad ne vien taisyklės meną kuria, rašė jokio jausmo neturinčias eiles ir pilnas deklamacijų poemas. Nusistatė dirbtinę kalbą, akademišką stilių, surikiavo visą virtinę mitologijos vardų, lyg į kokį paradą rengdamiesi, į kitus nusižiūrėję susidarė eilėdarą, žodyną. Pastarasis buvo ištraukų rinkinys iš gerų rašytojų. Ri-

---

[7]) La France littéraire, p. 43.
[8]) L. Joliet Précis illustré de la littérature française. A. Colin. 1919 p. 202.
[9]) E. Faguet. Op. cit., p. 178.

mas iš anksto sukeldavo kitą, jau numatytą rimą. Daiktų nedrįsdavo tada tikrais vardais vadinti, o kažkokių gudragalviavimų stverdavosi jiems išreikšti.

Kodėl ši literatūra taip sumenkėjo? H. Taine aiškina, kad kiekvienai literatūrai pavyzdys turi būti gamta. Tik tada galima didelių kūrinių sukurti. Literatūros smukimas pasirodo, kai rašytojai, užuot gamtą pavyzdžiu ėmę, nusižiūri į jau sukurtus dalykus, juose medžiagos ir įkvėpimo ieškosi, jais seka. Taip ir pseudoklasikai, „užuot žiūrėję į gyvus asmenis, užsidarę studijavo tragedijas, kurios juos vaizdavo. Pavyzdžiu ėmė ne žmones, bet rašytojus (t. y. jų kūrybą)"[10]). Šios prancūzų filosofo pastabos tinka ne tik pseudoklasikams, bet ir kiekvienai nykstančiai literatūrai.

Prancūzijoj vyriausias pseudoklasinės poezijos atstovas buvo Voltaire, vienas žymiausių savo gadynės žmonių, amžinai skundęsis savo neturtu ir sveikata, nors miręs paliko kelis milijonus frankų, o gyveno tik... 84 metus. Jis rašė eilių, poemų, tragedijų, apysakų, kritikų filosofinių raštų, istorijos studijų... Be jo pseudoklasicizmas nebūt taip ilgai Prancūzijoj laikęsis ir kitų kraštų taip plačiai apėmęs. Anais laikais visas pasaulis buvo sužavėtas Voltaire'o tragedijomis ir poemomis. Mūsų gadynės žmonėms jo kaip tragiko ir epiko garbė atrodo smukus. Jo prozos raštai yra prancūzų kalbos pavyzdys.

Anglijoj žymiausi pseudoklasikai buvo John Dryden (1631—1700) ir Aleks. Pope (1688—1744). Pirmasis žinomas savo dramomis, nors paliko ir satyrų, rašytų nusižiūrėjus į Boileau. Antrasis buvo žymiausias 18 a. pirmos pusės poetas Anglijoj. Pseudoklasicizmas Anglijoj greit išgaišo. Šekspyro ir Byrono tėviškai romantinė dvasia daug artimesnė už klasicizmo dvasią.

Italijoj verčiausi pseudoklasicizmo šulai buvo Goldoni (1707—93) ir Alfieri (1749—1803).

Vokietijoj piestu už pseudoklasicizmą stoja Leipcigo profesorius Gottsched (1700—66).

Didesnis rusų literatūros tarpimas prasidėjo pseudoklasicizmo įtakoje. Dar ir dabar mielai skaitomos jų pseudoklasiko Fonvizino (1745—92) komedijos „Nesubrendėlis" ir „Brigadierius". Savo laiku buvo plačiai žinoma Deržavino kūryba, ypač jo odė „Dievas".

Lenkijos pseudoklasikai buvo Voltaire'o įtakoj. Iš jų pažymėtini vyskupas Ign. Krasickis, Wengerskis, Trembeckis.

Lietuvių literatūrai įtakos darė lenkų pseudoklasicizmas. Ir pats D. Poška prisipažįsta, kad augo nežinodamas, kas yra Homeras, Vergilijus, Horacijus, Krasickis, Wengerskis, Narušević̆ius... Vadinasi, jam didieji senovės klasikai lygiai brangūs kaip ir lenkų pseudoklasikai. Bet tuo laikotarpiu, kada lietuvių literatūra, kad ir lenkų įtakoj (išskyrus Duonelaitį), pradėjo

---

[10]) H. Taine Philosophie de l'Art. I t. Hachette, 1904, p. 21.

skleisti gražesnius žiedus, Europoj kilo ir augo naujos sentimentalizmo ir romantizmo srovės, kurios negalėjo nepalikti atbalsio Lietuvos poetams. Galima sakyti, kad Poška, Stanevičius ir Valiūnas yra šių priešingų srovių judėjimo suformuoti.

Reikia pažymėti, kad Duonelaitis, pirmas didysis mūsų poetas, vartoja grynai klasišką formą. Ją poetas ėmė ne iš Vakarų Europos rašytojų, bet tiesiog iš klasinės senovės. Duonelaičio poezijos turinys visai svetimas naujųjų laikų klasicizmui — ten per daug realizmo, vulgariškumo, gamtos jausmo. Tad tenka pasakyti, kad Duonelaitis liko savo dienų klasicizmo nei turinio nei formos atžvilgiu nepaliestas.

Kas kita su Poška. Iš jo minėtų žodžių matyti, kaip aukštai statė pseudoklasikus. Jo poezijos forma, dažnai išpūsta, dirbtiniu skambumu papuošta, tiesiog pseudoklasicizmą primena. Paimkim, pav., Poškos „Dūmojimą ant senos pilies Vilniuje". Šio eilėraščio pradžia, kur autorius garsiais Tebų, Babilono, Palmyros vardais, išpūstu tonu nori priminti mums senovę, yra grynai pseudoklasiška priemonė. Tačiau kai tam pačiam eilėrašty poetas ima skųstis, kad

....vien ašaros byra,
Senų amžių gailestis jautrią širdį spaudo,

tuoj jaučiamas sentimentalizmas, kuriam labiausiai rūpi gailią ašarą išspausti, širdį sugraudinti, gailestį sukelti? Tokio pobūdžio yra ir „Mužikas", tik su didesne sentimentalizmo doza.

Pseudoklasicizmo dvasia dvelkia Poškos epigramos, kaip „Pinigų galė", „Ištikimybė", kurios paremtos protu ir sąmojingumu.

Jei Poška eina pseudoklasicizmo ir sentimentalizmo sintezės keliu, tai S. Stanevičius savo poezijoj jungia pseudoklasicizmą su romantizmu. Pirmojo aukščiausia viršūnė, o gal ir viso lietuvių pseudoklasicizmo apraiška yra „Žemaičių šlovė". Tai džiaugsmo išsiliejimas, matant tikrą tautiečių sutarimą. Autorius sužavėtas, kad atgyja tėvų kalba, sveikindamas kreipiasi į kunigaikščius, linksmas, kad „išsisklaidė neprieteliai". Šios odės retorika, kunigaikščių išskaitymas, programos nustatymas — sutaisyti amžių padarytus nuostolius, vyraująs proto, ne jausmo elementas yra pseudoklasicizmo būdas skaitytojui įtakos padaryti. Pats odės žanras klasikų nuotaikai labai artimas.

Stanevičius iš pseudoklasicizmo pasprunka pasakėčiomis. Jų ypač charakteringos „Arklys ir meška" ir „Aitvarai", kurių iš tautos gyvenimo imti motyvai ir gilus gamtos jausmas veda skaitytoją į romantizmo prieglobstį.

Kad pseudoklasikas buvo S. Valiūnas, matyt iš jo bandymo duoti poemą „Sobieskiadą". Pats poemos vardas tinkamai rodo jos pobūdį. Gi tautiškas romantizmas srovena iš „Birutės" dainos.

7. Klasicizmo likimas.

Įkyrus sekimas prancūzų pavyzdžiais ilgainiui daugeliui ligi kaulų smegenų įgriso. Kilo reakcija. Greičiausiai pseudoklasicizmo varžtus nusimetė germanų — vokiečių ir anglų — tautos, nes jų širdyse nuolatos rusena romantizmo liepsnelė. Vokietijoj ypač atkakliai prieš prancūzų klasicizmą kovojo G. E. Lessing (1729—81) nenujausdamas, kad dalis jo kūrybos buvo to ujamo klasicizmo įtakoj. Pačioj prancūzijoj pseudoklasicizmas iš kovos lauko pasitraukė tik 19 a. pradžioj, po smarkių V. Hugo atakų.

Prancūzų klasicizmas be gero vardo buvo ligi 19 d. pabaigos. Tuo metu garsus prancūzų kritikas ir literatūros istorikas Brunetière (1849—1906), kovodamas prieš naturalizmą, iškėlė klasinės poezijos didingumą ir gražumą. Užuitieji klasikai atgavo tinkamą vietą. Dabar beveik kiekvieno žymesnio prancūzų rašytojo kūryboj galima rasti klasicizmo žymių. Ir didžiausias pagyrimas prancūzui bus, jei pasakysi, kad jo stilius klasiškas. Ryškiausias atgimusio klasicizmo rašytojas yra romanistas Anatole France (1844—1924).

Be nurodytos išnašose medžiagos dar naudotasi, 1) D. Mornet: Histoire de la littérature et de la pensée française. Larousse. 2) Kurze Geschichte der Weltliteratur von Dr. K. Holtermann. Freiburg i. B. 1912.

J. Vaišnora

MERKANTILIZMAS

Merkantilizmo sistema (mercator—pirklys) plačiai įsigalėjo 16 ir 17 šimtmetyje, vadinamame absoliutizmo laikotarpyje. Žymesnieji šios ekonominės sistemos autoriai yra: Italijoje Antonio Serra, Anglijoje Bakonas Verulamietis, Prancūzijoje Pranciškus Melon, Vokietijoje Kaspar Klock, Schroeder. Kalbėdami apie merkantilizmą, du dalyku paminėsime: teoriją ir praktiką.

Visa merkantilizmo sistema galima suvesti į keturis punktus: 1) Valstybės įsikišimas. Valstybė (valdžia) turi aktyviai įsikišti į krašto ekonomijos reikalų tvarkymą ne tiktai ten, kur trūksta privatiškos iniciatyvos, bet visur. Valstybė turi kelti ir tvarkyti gamybą: kiek galima, pati turi imtis gamybos, prekybos ir nustatyti taisykles turtams sunaudoti.

2) Krašto ekonominės gerovės esmė. Kaip atskiras žmogus yra turtingesnis, laimingesnis ir geriau gyvena, kai turi daugiau pinigų, taip lygiai valstybė ir tauta. Taigi krašto gerovės pagrindas yra pinigai. Piniginį turtą sudaro brangieji metalai — auksas ir sidabras. Be to pinigai yra turtų išraiška ir jų suma (piniginis turtas — geriausias turtas) ir būtinas elementas išplėtoti prekybai ir pramonei.

3) Kadangi didesnėje Europos valstybių dalyje brangiųjų metalų, ypač aukso nebuvo arba buvo mažas kiekis, tad ieškota

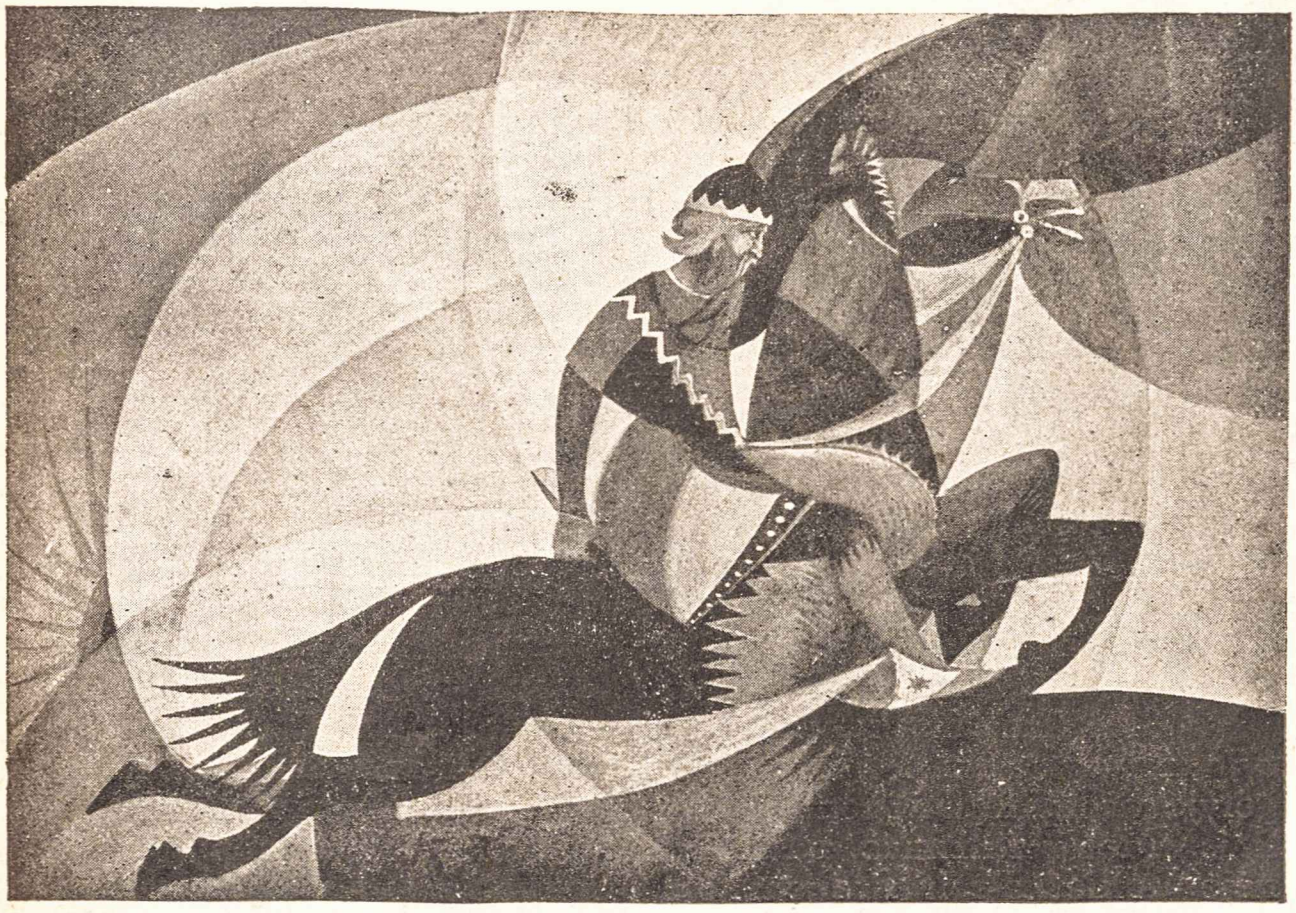

K. Šimonis **Kariūnas**

būdų jiem į savo kraštą įtraukti. Geriausias tam būdas — tarptautinė prekyba: ko daugiausia parduoti kitur savo gaminių ir ko mažiausia jų pirkti iš kitų. Išvežtas skirtumas paverčiamas pinigais ir taip didinamas krašto turtingumas. Šia mintimi tarptautinė prekyba reikia palaikyti visokiais būdais, ypatingai globoti ir remti pramonę, apleidžiant žemdirbystę, nes pramonės gaminiai užsienio rinkoje yra brangesni. Labiausiai palaikytinos tos gamybos šakos, kurios gamina brangias prekes, kurios labiau užsienyje reikalaujamos ir kurios patogiau eksportuoti. Tai galima pasiekti ketveriopu būdu: a) privilegijomis ir dovanomis remiant ir žadinant pramonę, pavyzdžiui, pradžioje atleidžiant nuo mokesčių, skiriant premijas už gerus gaminius ir gausų išvežimą; b) vidaus prekybai sudarant patokias sąlygas, patogias susisiekimo priemones, tiesiant naujus kelius, geležinkelius, statant uostus, sumažinant mokesčius toms bendrovėms, kurios turi plačią prekybą ir kurios prekiauja su kolonijomis; c) remiant ir palaikant tautos prieauglį, kad pramonė galėtų tarpti, nes esant dideliam žmonių prieaugliui, darbininkų skaičius auga, o alga, uždarbis mažėja; d) steigiant kolonijas ir prekybos bendroves, kurios verstųsi prekių mainais su kolonijų gyventojais.

4) Valstybė yra ekonomiškas vienetas, skirtingas ir neturįs nieko bendro su kitomis valstybėmis. Todėl daugiau kapitalo

įvežti arba jam palaikyti šalyje, be to, išplėtoti savajai pramonei ir savo interesams apginti pasaulinėje rinkoje įvedama muitų sistema. Žalioji medžiaga, kurios krašto pramonė yra reikalinga, gali būti laivai įvežama iš visų šalių, bet žalioji medžiaga draudžiama išvežti kitur, arba, jei ir leidžiama išvežti, apdedama dideliais muitais.

Pramonė reikalinga pigių darbininkų. Darbininkai bus pigūs, kai jų pragyvenimas nebus brangus. Todėl draudžiama išvežti maisto produktai, kad maisto kainos nepakeltų darbininkų algos; maisto produktų įvežimas yra laisvas, net pageidautinas, jei įvežami produktai yra pigesni už savuosius. — Dideliais muitais apkraunami įvežami fabrikų gaminiai, o savi laisvai išvežami, net premijomis išvežimas raginamas. Griežtai draudžiama įvežti prabangos dalykai, nes jie ištraukia į užsienį didelį kapitalą.

Tokia maždaug trumpai suglaudus merkantilizmo teorija. Dabar pažiūrėkime, kaip ji buvo taikoma gyvenime, praktikoj.

Praktikoj merkantilizmo sistema buvo įvesta 16 šimtmetyje ir vyravo iki 18 šimtmečio pabaigos. Paskutiniu laiku daugelyje valstybių ekonominė politika vėl eina merkantilizmo keliais. Merkantilizmas pasireiškė įvairiomis formomis: pramonėje Vokietijoje ir Prancūzijoje, prekyboje Anglijoje, Italijoje, Olandijoje, Ispanijoje ir Portugalijoje. Žymesnieji merkantilizmo realizuotojai buvo Prancūzijoje gabus Liudviko XIV ministeris Colbert, Anglijoje diktatorius Cromwell, Prūsijoje Fridrikas Didysis.

1) Valstybės įsikišimas. Šiuo perijodu absoliutinė valdžia naudojasi krašto ekonomija savo naudai ir galybei. Tauta (žmonės) yra priemonė, karalius — tikslas. Štai pavyzdžiai: Prūsų karalius Fridrikas I prievarta išgabena darbininkus į Rusiją, Petro Didžiojo prašomas. Kai imta Prūsijoje kelti avių ūkis, iš vietos į vietą būdavo pergabenamos ne tik avys, bet su jomis drauge ir piemenys. Įvesti monopoliai. Prūsijoje druskos monopolis veikė nuo 1765 iki 1816 m. Taip pat buvo nustatyta kiekis, kiek jos turi kiekvienas suvartoti; nusižengusieji baudžiami kūno bausmėmis. Valstybė valdo ir tvarko privatišką pramonę.

Prancūzijoje Colbert suima visą pramonę į savo rankas, įveda vidaus muitus, gerina susisiekimo priemones, dovanomis ir lengvatomis pritraukia geriausius darbininkus iš kitų kraštų. Colbert kasmet išleisdavo per milijoną frankų premijoms tiems, kurie vertėsi prekyba ir pramone. Išleidžia įstatymus, kuriais tvarko privatišką gamybą.

Saksonijoje įvedamas lentų monopolis. Anglijoje, Elzbietai valdant, įvesta geležies, aliejaus, acto, anglių, kailių, stiklo ir kitų reikalingiausių dalykų monopolis.

Fridrikas Vilhelmas Prūsų karalius įsakymo keliu nustato gaminamų siūlų kokybę, įsako auginti ir valgyti bulves. Neklausantieji baudžiami. Fridrikas II, norėdamas palaikyti alaus pra-

monę ir sumažinti kavos įvežimą, įsako valdiniams gerti vietoje kavos alų. — Net mirusiems neduodama ramybės: Prancūzijoje byvo nustatyta, kad mirusieji turi būti laidojami tik su vilnoniais drabužiais, nes norėta palaikyti vilnonių audinių pramonės.

2) Prekybos politika. Sulaikyti krašte auksą ir sidabrą. Beveik visur griežtai draudžiama išvežti šie metalai. Prancūzijoje Pilypas IV nusižengusius šiam įsakymui baudė mirties bausme. Maisto produktų išvežimas Prancūzijoje galiojo nuo 1598 iki 1754 metų. Fridrikas Didysis nustatė visą eilę prekių (490 rūšių), kurias smarkiai uždraudė įvežti privatiniams asmenims, palikdamas šią teisę arba valstybei arba privilegijuotoms bendrovėms.

3) Santykiai su kitomis tautomis. Pavyzdžiui charakteringo šios sistemos bruožo tautų santykiuose galim paminėti garsų „Navigation-act" (Plaukiojimo aktą), kurį išleido Cromwell 1671 m. Šiuo aktu buvo uždrausta plaukioti ir žuvauti Anglijos teritorijos vandenyse svetimais laivais; taip pat prekyba tarp Anglijos ir jos kolonijų turėjo būti atliekama tik Anglijos laivais; visokia prekyba tarp Anglijos ir kitų tautų turi būti arba Anglijos laivais arba tos valstybės, kurios yra prekės. Šie visi apribojimai buvo nukreipti prieš Olandiją, kuri turėjo didelį prekybos laivyną ir savo laivais vežiodavo prekes po visą pasaulį. Cromwell savo tikslą pasiekė: Olandijos prekybos laivynas žlugo.

Ispanija viena sau pasilieka teisę prekiauti su Ispanijos Amerika. Buvo nurodyti trys uostai, per kuriuos turėjo eiti prekyba. Mirties bausme turėjo būti baudžiama svetimo laivo įgula, kuris (laivas) pasirodys uoste. Taip pat mirtimi turėjo būti baudžiamas ir tas, kuris įveš į Ispanų Ameriką ne Ispanijos prekes. Bet šis įsakymas liko neįgyvendytas, kai vieną dieną viename Ispanijos uoste rasta 200 svetimų laivų.

Merkantilizmui suklestėti padėjo dvi priežastys: politinė ir ekonominė. Politinė priežastis buvo absoliutizmo įsigalėjimas. Feodalinė tvarka pasikeitė į neaprėžtą monarchiją. Monarchui reikėjo auksu ir sidabru blizgančio dvaro, puikios ir didelės kariuomenės, centralizuoti valdžiai daugybės valdininkų ne tik prie karaliaus dvaro, bet ir provincijoje. Tam viskam reikėjo didelių sumų, o merkantilizmo sistema, kuri įžiūrėjo laimę ir gerovę tik piniguose, geriausiai tiko absoliuto reikalavimams. Ir iš tikrųjų, tos valstybės, kurios įvedė merkantilizmo sistemą, buvo galingos: Ispanija, Anglija, Olandija ir Italijos respublikos — Genua, Florencija. Reikia pažymėti, kad monarchai stengėsi pakelti ir visuomenės gerovę, kad toji visuomenė pakeltų vis didėjančius mokesčius. Vieni tų mokesčių buvo tiesioginiai kiti netiesioginiai, uždėti būtiniausiams dalykams: druskai, geležiai ir kt.

Kita priežastis (ekonominė) — atradimas Amerikos ir naujų jūros kelių į Indiją. Dėl to prekyba ir pramonė, palyginti su žemdirbyste, padarė nepaprastą šuolį, o iš to kapitalas, aukso ir sidabro formoje, suplaukė į valstybių iždus ir stambiųjų pirklių rankas.

Merkantilizmo įvertinimas. Ką galime pasakyti apie šią sistemą? Pirmiausia dėl valstybės įsikišimo į privatišką iniciatyvą. Galima būtų sutikti, kad 16 ir 17 šimtmetyje, dėl susidariusių istoriškų sąlygų, buvo reikalingas valstybės įsikišimas visur, tiek siekiant valdžios pastovumo ir jos autoriteto pakėlimo, tiek remiant vos gimusią krašto ekonomiją. Bet visas blogumas, kad tas valstybės įsikišimas buvo neribotas, despotiškas ir, kaip matėme iš pavyzdžių, visuomenei sunkus. Karaliaus gerovė turi išplaukti iš tautos gerovės, bet ne priešingai, kaip yra buvę despotizmo ir absoliutizmo laikais; tautos gerovė negali būti įrankis karaliaus ir valdžios naudai. Karalius ir valstybė (valdžia) nėra tikslas, ir jiems negalima pašvęsti tautos ir visuomenės reikalų.

Toliau, krašto gerovės esmė suprasta klaidingai, nes krašto gerovė yra ne pinigai ir ne vien piniguose. Pinigai gali greitai netekti savo vertės. Pavyzdžiui, Ispanijos parlamentas 1594 m. nustatė, kad esamieji krašte pinigai turi tik penktąją dalį savo pirmosios vertės. Dar geresnių pavyzdžių turime savo krašte: rusų rubliai ir ostmarkės neteko visiškai vertės. Tiesa, sau aukso ir sidabro pinigais taip neatsitinka, bet kai krašte aukso ir sidabro yra daug, tuomet ir jo vertė yra mažesnė. — Tauta nėra neturtinga, kad ji neturi pinigų, bet neturi pinigų, kad yra neturtinga. Pinigai yra vien antraeilis krašto gerovės elementas. Tikrasis pinigo uždavinys ne krašto gerovę kelti, bet būti saiku daikto vertės ir geriausia priemone prekyboje — mainuose.

Merkantilizmas, iškeldamas prekybą ir pramonę, užmiršo žemės darbą. Jau buvo minėta, kad buvo draudžiama išvežti į užsienį žalieji medžiagų ir maisto produktai. Tokį draudimą skaudžiai pajuto ūkininkai ir žemdirbiai. Reikia pasakyti, kad nors prekyba su pramone kelia krašto gerovę, tačiau žymus gerovės šaltinis yra žemės ir jos gaminiai. Tik harmonija tarp pramonės, prekybos ir žemdirbystės tikrai kelia krašto turtingumą. Nors merkantilizmo sistemos šalyse pramonininkai, pirkliai, miestiečiai ir valdininkai gerai gyveno, tuo tarpu ūkininkai apkrauti mokesčiais, neturėdami ūkio gaminiams tinkamos rinkos, vargą kentė — taigi nebuvo pilnos gerovės visiems.

Merkantilizmas ieškojo vien savo šalies, savo krašto gerovės. Tai buvo krašto egoizmas. Tačiau reikia pastebėti, kad vis dėlto santykiuose su kitomis tautomis ir valstybėmis turi būti išlaikytas teisingumas, dėl aukštesnių tikslų. Santykiuose su kitomis tautomis, kaip ir tarp atskirų asmenų, neturi būti peržengta mandagumo, teisingumo, artimo meilės ir doros taisyklės. Tuo tarpu merkantilizmo politika kolonijose buvo tiek biauri ir tiek nežmoniška, su pavergtaisiais kolonijų gyventojais buvo pasielgta taip neteisingai ir žiauriai, kad visa merkantilizmo sistema užsitraukė juodą dėmę.

A. Kučinskas

KELIONĖS UŽRAŠAI

(Pradžia 4 nr.)

Grenoble yra Prancūzijos Alpių sostinė. Visas miestas apsuptas kalnais. Kai kurių aukštis siekia iki trijų kilometrų. Pro mano kambario langą buvo matyti amžinai snieguotos kalnų viršūnės, nors čia, žemai mieste, temperatūra būdavo apie 30—35°C pavėsy. Grenoblis tai turistų centras. Iš čia autokarais ir pėsti būriais traukia į kalnus. Kalnų išdidžios viršūnės visus vilioja. Daug pareikalauja žmonių aukų — tačiau į kalnus kopia jauni ir seni. Nepraleidau nė vienos savaitės — vis kopiau šiokiais ar tokiais būdais į aukštybes. Dielininkaičių Pranas buvo geras alpinistas — dažnai dalyvaudavo ekskursijose. Nuo jo neatsilikdavom ir mudu su Paukšteliu. Ir vis pasidalydami lipdavom į kalnus. Susidarė net tam tikra beveik pastovi ekskursantų grupė. Joje figuravo lietuviai (pirmieji), prancūzai, vokiečiai, latviai, amerikiečiai, švedai aigiptiečiai ir t.t. Paukštelis išmokė dainuoti „dzinguliukus". Ir nuo to pasivadino „dzinguliukų" klūbu ir kalnų aukštumose drąsiai traukdavo (žinoma, kiekvienas savaip) „dzinguliukus". Dzingulių klūbe buvo ir vienas lenkas. Jį kiti lenkai boikotavo, kad jis susideda su lietuviais. Bet jis to nepaisė, nes buvo įsižiūrėjęs į vieną prancūzaitę, kuri ekskursijoje nuo lietuvių nelabai norėjo skirtis.

Vieną šeštadienį anksti rytą dvylika žmonių ryžomės į labai tolimą kalnų ekskursiją. Pradžia buvo gera. Naktį kalnuose užpuolė audra. Kiekvienas perkūno griausmas per uolas nuaidėdavo šimtais perkūnų, o plikas uolas nuolat apšviesdavo kryžminiai žaibai. Mūsų menkas namelis ant uolos drebėjo, o jo stogu čiužėjo srovės vandens. Šėlstanti audra pasirodė visa savo didybe. Mūsų kai kuriems dzinguliams drebėjo kinkos. Aš negalėjau šita audra atsigėrėti, nes be galo mėgstu žaibus ir perkūniją. Rytą audra nutilo, bet visus kalnus apdengė miglos ir už kelių žingsnių nieko nematei. Į viršūnę vėlai išdrįsome kopti — kai prasiblaivė miglos. Per ilgą miglotą kelią pasiekėm saulėtas kalnų viršūnes. Ir nuo tų viršūnių atsivėrė nepaprastas reginys — vos akis gali pasiekti — vis baltųjų debesų jūra, pilna auksinių įvairiom spalvom žaidžiančių saulės spindulių. Smagu juk erelio žvilgiu žiūrėti, kaip po tavo koju plaukioja debesys ir dengia ašarų pakalnę...

Leidomės kiek žemiau ir kitu keliu turėjome pasukti per didelius ledynus ir morenas. Tai buvo ilgas ir pavojingas kelias. Daugelis norėjo grįžti tais pačiais keliais ir nepasiekti to, kas buvo namie sumanyta. Nuovargis ir baimė padarė savo. Ir tik mes trys — Pranas, aš ir vienas latvis — ryžomės leistis per baisųjį ledyną. Tie, kurie žinojo šitą kelią, pranašavo, kad mes tik po trijų dienų grįšim.

Greitai perėjom pavojingą ledyną, aplenkdami didelius juodus jo plyšius, išsižiojusius kaip pragaro nasrai, ir laukiančius aukos. Paskui sustojome prie baltojo ežero. Iš tolo to ežero vanduo baltas, kaip pienas. Staiga saulę uždengė tirštas debesys. Mes atsidūrėme lietaus debesy ir gerokai sušlapom. Išsinėrę iš debesio leidomės stačiais uoluotais kalnais. Mūsų kojų pajudinti akmenys ūždami ritosi žemyn. Daugely vietų mes drauge su akmenimis slydome. Paskui mus taip pat risdavosi akmenys ir suduodavo į kojas. Žengėm vyriškai. Perėjom keletą smarkiai nuo kalnų besiveržiančių upelių. Gėrėjomės milžiniškomis kaskadomis—vanduo stačiai krinta nuo kokios 100 metrų aukštumos. Mes žengėm labai smarkiai ir vis nuo stačių kalnų žemyn. Pakirto kojas. Ir tą kelią mes perėjome per pusę tiek laiko, kiek pažymėta kalnų vadovuose. Ir koks buvo mūsų kompanijonų nustebimas, kai mes, kaip tas Filijas Fogas, parvykome į Grenoblį penkiom minutėm anksčiau už juos... Ėjom kalnais be pertraukos septynias valandas ir padarėm gal kokia 40 kilometrų — kas kalnuose kelią išmatuos — ten matuoja tik valandomis, o ne kilometrais.

Grenoblis kas vasarą sutraukia po kelis šimtus įvairių tautų jaunuomenės. Visi suvažiuoja kalbos mokytis. Čia turi darbo vos pradedantieji ir gerai pramokusieji, nes suskirstomi tam tikromis grupėmis — šešetukais. Yra pradžios, vertimų, laisvo pasikalbėjimo, tarimo grupių. Kiekvienas grupę pasirenka pagal savo išgales. Rimtai dirbant daug galima pramokti. Metai iš metų kursuose pasirodo vis daugiau lietuvių. Lietuviai čia gerai užsirekomendavę, ir kursų vadovybė net stengėsi kai kur proteguoti.

Grenobly praleidome ir liepos mėn. 14 dieną — Prancūzų revoliucijos, dabar tautinę šventę. Buvo kariuomenės paradas. Ypatingai gražiai pasirodė Alpių šauliai — taip vadinasi kariuomenės dalis, skirta kalnams. Visose gatvėse pilna žmonių. Orkestras groja visokius maršus. Marseljeza — tai prancūzų himnas, bet jie negerbia jo nei atsistojimu, nei kepurės nusiėmimu. Vakare ant upės tiltų laidė įvairiaspalves raketas. Iš jų ore susidarydavo gražiausios figūros. Paupių gatvės buvo pilnos žmonių. Pasibaigus raketų laidymui, visose gatvėse ėmė šokti. Prie restoranų ar aikštėse groja muzika, o aplink kas nori ir kaip nori šoka. Tą dieną šoka gatvėse visi — mokyti ir prasti, išauklėti ir neišauklėti...

Kelias dienas vėliau Grenobly įvyko visos Prancūzijos katalikiškos jaunuomenės (vyrų) kongresas. Turėjom progos dalyvauti ir lietuvių vardu pasveikinti. Kongresas pradžioj buvo negausus, bet paskui privažiavo daug. Entuziazmo netrūko — ypač eisenoje, kuri buvo suorganizuota per visą miestą. Kalbant apie kongresą, galima pasakyti, kad ateitininkai moka ne blogiau padaryti. Gali drąsiai kviestis prancūzus pasižiūrėti.

Greitai prabėgo linksmo ir rimto darbo mėnuo. Metas namučių. Mudu su Paukšteliu, tuo, kur Vidurnakčio Balades parašė, išsirinkom „artimiausią" Lietuvon kelią — per Italiją. Atsisveikinom draugus, dzingulius ir pažįstamus (o jų buvo nemaža), ir rugpiūčio 3 d. vakare palikome Grenoblį, įbrėžusį mūsų gyvenimo knygon nevieną atminimą...

Traukinys dar ilgai narstė pro kalnus. Tik po vidurnakčio išėjo į Ronos slėnį į gražias Provanso lygumas. Mėnuo aiškiai švietė. Fantastiški medžių šešėliai ir baltas vingiuojąs Ronos kaspinas nepaprastai atrodė. Nuo adaro vagono lango sunku atsitraukti. Privažiavome miestą, kuriame iš tolo kyšo labai dideli, per visą miestą išaugę rūmai. Tai Avinjonas su didingais popiežių rūmais. Kitados (1309—1377) šitą miestą popiežiai buvo pasirinkę savo sostine. Ir čia buvo pradžia daugelio bažnyčios nelaimių.

Aušra ėmė raudonuoti. Traukinys vingiavo Vidužemio pajūriu. Sustojome labai dideliame mieste. Marselis — Prancūzų valstybės kraštas.

Marseille — žymiausias pietų prekybos uostas, didumu antras po Paryžiaus prancūzų miestas. Ankstybas rytas. Gatvėmis vaikščioja nuskurę darbininkai, darbuojasi šlavėjai. Šen ten svyrinėja nakties linksmybių dalyviai. Iš kaž kur grįžta išblyškusios moterys. Kontora, kur turėjome gauti į laivą bilietą, uždaryta. Nuėjome artyn uosto. Prekyvietės ir aplinkinės gatvės pilnos visokių nešvarių liekanų. Vidury gatvės išilgai eina, kaip kalnų keteros, sąšlavynai. Įkyrus vaizdas. Nusiperkam laikraštį ir ieškome laivų tvarkraščio. Visom linkmėm sužymėta daug laivų, o savojo nerandame. Nekantriai laukiam, kada kontorą atidarys. Laiko buvo, išvaikščiojom visą miestą. Net ir gražiausios alejos paverstos turgavietėmis.

Gavom bilietus įžengti į uostą, ir laivą. Išvažiuoti gaunam tik pavakare. Per dieną bastomės po miestą, šį tą pirkinėjamės, išgeriame. Užeinam į Austrijos, Čekoslovakijos, Vokietijos konsulatus vizų gauti. Mieste dukla, trošku. Gatvėse važiuoja automobiliai, tramvajai, sunkiai prikrauti vežimai, kuriuos velka dar sunkiau įkinkyti arkliai. Kitur didelį vežimą velka mažas asiliukas, kitur — jaučiai. Iš stoties į uostą toli. Daiktams pervežti galėjom imti automobilį, bet mes geriau pasirinkom vežėją — laiko turim, moderniška priemonę šalin. Vežėjų karietos, kaip visur pietuose, dengtos baltu baldakymu — pavėsis. Nuvežė į reikalingą doką ir pamatėm savo laivą. Tai japonų laivas „Hakozaki Maru", plaukiąs iš Londono į Jokohamą (Japonijoje).

Per Vidužemio jūrą. Laivas ruošiasi išplaukti. Ant kranto daug žmonių. Jų tarpe buvo keletas dainininkų — jie traukė serenadas, o iš laivo jiems mėtė smulkų pinigiuką. Kas garsiau rėkė — daugiau pelnė. Mūsų laivas didelis — keturių aukštų. Tarnautojai — japonai — maži žmogiukai, baltai apsitaisę, grei-

tai bėgioja. Laivo oficiali kalba — japonų, antroji — anglų. Pamečiau viltį su bet kuo susikalbėti. Nuėjau nurodyton kajutėn. Ten jau radau vieną indusą — inteligentą, be savos kalbos mokantį dar angliškai. Ta pati nauda. Tik štai pasisuko vienas jaunas simpatiškas vaikinas. Jis mus užkalbino prancūziškai — nudžiugom, kaip Kolumbas Ameriką atradęs. Išsikalbėjom — jis sirietis, gyvena Aigipte, Kairo mieste, o jo tėvai gyvena Afrikos Kongo. Ėmėm kalbėti apie piramidų šalį. Dabar, sako, ten labai karšta ir dulka. Pasakoja apie piramides, sfinksus ir faraonų kapus. Per vakarienę mes vis kalbėjome. Mūsų kalbos klausėsi viena japonė, senyva kinė ir viena neaiškios tautybės. Pastaroji įsikišo į kalbą. Tai žydė, daktarė, vienos Jeruzolimo ligoninės vedėja. Su ja tuoj ėmėm kalbėti rusiškai, nes ji gimusi Odesoje. Per karą dirbusi drauge su mūsų daktarais lietuviais — Pavalkiu ir Griniumi. Nupasakojau jai apie dabartinę Lietuvą. Vadinasi, turim kompaniją.

Viduržemio jūra puiki — rami, vanduo tamsiai tamsiai mėlynas. Palydėjom saulę į nakties guolį, susitikom nakties valdovą — mėnulį. Prie tokių dekoracijų jūra puiki, oras kiek atvėso. Rytą tolumoje pamatėm miglas — tai Sardinijos ir Korsikos salų būta. Vos apie vidurdienį jas privažiavome. Tolumoje pro binoklį matėm Ajaccio — Napoleono gimtinį miestą. Abi salos neturtingos, bet gražios — uolos rusvos gelsvos violetinės spalvos. Pravažiavom siaurą Bonifaco sąsiaurį ir prieš mus vėl beribė jūra.

Laive maistas puikus. Keliauti kiek nuobodoka. Mokausi italų kalbos. Vakare iškabina mašinėle spausdintas paskutines radio naujienas. Žydė pranešė, kad rašo apie mano tėvynę. Tiesa, buvo žinia, kad Lietuvoj, Marijampolės apskrity rugp. 4 d. suimti du lenkų šnipai. Nudžiugau, kad ir vidury jūros minimas mano tėvynės vardas.

Kitos dienos rytą pamatėm Italijos krantus. Pirmiausia išskyrėm rūkstantį Vezuvijų, paskui jau Neapolio miesto namus.

Neapolis. Į laivą atplaukia gydytojas ir policijos atstovai tikrina sveikatą ir dokumentus. Mūsų pasuose nebuvo jokios italų vizos — konsulate sakė, kad lietuviams nereiks. Na, manom, šėtonai neįsileis, ir reiks važiuoti Japonijon. Pažiūrėjo paso, pasižiūrėjo į savo užrašų knygelę ir rado, kad vizos nereik. Tarp savęs nusijuokė — lietuvis, tai nebus šnipas. Gydytojas čiuptelėjo už rankovės — prašau, pulsas tvarkoje. Na, manau, per tokią priežiūrą gali ir su cholerą įvažiuoti. Perskridę laivu dvylika šimtų kilometrų per 37 valandas, atsisveikinome su savo draugais, kurie dar važiavo iki Port-Saido, ir išlipome į sausumą.

Kažkeno sakoma — pažvelk į Neapolį ir mirk. Teisybė, tik ne nuo grožio, bet... dulkių ir smarvės... Gražus išorine išvaizda, bet viduje pilna to, ką mes lietuviškai vadinam nešvara. Pasidėjom viešbuty daiktus ir dui po miestą. Yra gražių

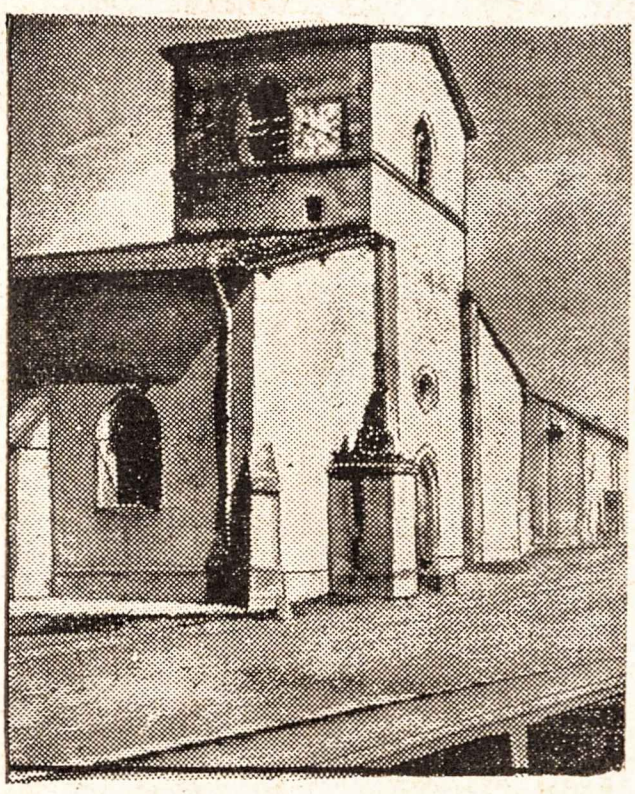

Jeanne d'Arc, prieš 500 metų išvadavusi Prancūziją iš Anglų. Dabar prancūzai iškilmingai mini to išvadavimo sukaktuves. Pirmam vaizdely matyt pati Jeanne d'Arc, o antrame — miestelis, kur ji gimė.

namų, galerijų, muziejų. Visai netoli matyt Vezuvijus. Mieste vos gali praeiti — siūlosi visoki guidai (vadovai) parodyti Neapolio prašmatnybes. Jie svetimšalį greitai užuodžia, o ypač lengva čia išskirti šiaurės žmogų. Su pasiūlymais tiek įkyri, kad reikia nusivyti.

Pompėja. Vezuvijaus žaislo auka mane, istorininką, už vis labiau traukė. Ir mudu su Juozu — likom tik du — sutarėm keliauti. Įsėdom į traukinėlį, kuris važinėja keliu „ferrovia circumvesuviana". Kaštuoja įėjimas į Pompėją 15 lyrų (apie 8 lt.). Ir vaikščiojam gatvėmis, kurias ugniakalnis 79 metais buvo visiškai užliejęs, ir kurios tik XIX šm. atkastos. Tai gyvas romėnų gyvenimo paminklas. Čia namų, čia šventyklų griuvėsiai, o šalia jų beveik nepaliesti vieni kiti sveiki namai. Įeinam į vidų, stebimės spalvotais sienų paveikslais. Tie paveikslai sienose rodos vakar išpiešti, tik truputį apdulkėję. Užeinam į muzejų — daugybė visokių indų, įrankių, keletas suakmenėjusių žmonių kūnų. Visi bruožai žymūs — veidas pilnas skausmo — paskutinės mirties ir gyvybės kovos ženklas. Miestas gana didelis. Būta prabangos. Namai statyti iš plonų plačių plytų. Gatvės grįstos dideliais akmenimis. Niekas čia negyvena. Tik driežai sienomis vikriai karstosi.

Vakare Neapolio gatvėse linksma. Keliose vietose užtikom prie namų šventus paveikslus, apsuptus elektros lemputėmis ir

apkaišytus vainikais. Gatvėje prieš juos dainuoja, skambina mandolinomis, groja armonikomis ir dar kažkokiais instrumentais ir šoka. Paskui iš žiopsančių renka aukas. Kitur vėl prie restorano jauni vyrai traukia serenadas ir glamonėja lipšnias moteris. Vezuvijus tarpais iškiša liepsnos liežuvius.

Sudieu, Neapoli! Mūsų traukinys vingiuoja į šiaurę pro Apeninų kalnus. Karšta. Laukuose pilna dulkių, žolės išdegusios. Pakeliais pilna didelių kaktusų, noksta vynuogės, bręsta citrinos ir apelsinai. Žmonės kulia ryžius. Capua-mažas miesčiukas, kitados čia žiemojęs didis kartaginiečių vadas Hanibalis. Toliau — Monte Cassino — garsusis benediktinų vienuolynas, stovįs jau 1400 metų (įkurtas 529 m.). Apačioje miestelis, o kalnuose prie uolų prisigūžęs baltas vienuolynas, daugelį šimtų metų siuntęs Dievui karštas maldas ir atgailojęs už pasaulio nuodėmes.

Plačioje lygumoje didelis miestas — Roma. Amžinas miestas, geriausias visų pasaulio miestų.

Roma visų žinomas, o katalikų išsvajotas miestas. Čia amžiai susikrovė daug lobio. Šv. Petro laivas čia perkentėjo visas audras. Romoje išlipom be jokio ginklo — neturėjom Lietuvos atstovybės adreso. Nusipirkom vadovą — ir ten nėra. Klausiam policininkų — nieks nežino. Įsispogsojom į planą ir sutarėm eiti į Kvirinalą (karaliaus rūmus) ir patį karalių paklausti, kur yra Lietuvos atstovybė. Pro vartus į didelį sodą, kur yra karalius, rūmai, žengėme drąsiai. Kareiviai sargybiniai tik išsitempė ir nieko mums nesakė. Kiek paėję sutikom storą poną (tai nebuvo pats karalius) ir klausėm adreso. Jis nuėjo į vienas duris ir tuoj mums išnešė parašytą adresą. Na, dabar į žygį. O buvo geras pažygys — atstovybė nuo karaliaus tolokai, o mes dar užuolankų daug padarėm. Nueinam nurodytu adresu. Jokios iškabos. Teiraujamės. Sako persikėlė į kitą vietą („karalius" davė seną adresą). Nueinam, — maža iškabėlė ir aiškiai lietuviškai parašyta. Mudu su Juozu lengvai atsidusome ir sutraukėme po maišą oro.

Skambinam — nieko. Skambinam — nieko. Nukabinom nosis. Turėjau vieno gero žmogaus adresą, man iš Lietuvos dar į Prancūziją atsiųstą — tai p. architekto Macevičiaus. Bet jis gyvena toli, pačiam priemiesty. Vargais negalais susigaudėm tramvajų ir važiuojam pas jį. Suieškom. Pabeldžiam į duris. Užkalbinam itališkai — paskui lietuviškai. Žmogus dar tik parvažiavęs nuo stoties iš Tirolio ir krausto savo čemodanus. Pusvalandis anksčiau — ir čia būtume radę duris uždarytas.

Apsigyvenome Lietuvos atstovybėje (buvo tuščių kambarių — ponai atostogose) ir per šitas penkias dienas nuo ryto ligi vakaro bastėmės po miestą.

Romos yra dvi — viena mirusi, kita gyvena. Nabašninkės kaulai taip susipainioję su gyvųjų kūnais, kad sunku išskirti. Kur tik eini — visur pilna istorijos paminklų. Jie nesutraukti į muzejus, juos naikina laikas, lietūs ir vėjai. Senosios Romos griuvėsiai — didingi cezarių rūmai, kolizejus, forumai (aikštės) su

šventyklų kolonų ir rūmų liekanomis, šventyklos, katakombos — vis tai amžių palikimas. Šimtai bažnyčių, rūmai, turtingi muzejai — vėlesnių laikų padaras. Ties kiekvienu paminklu sustok, studijuok ir stebėkis žmonių veikalais. Keliauninko akį visa tai taip patraukia, kad jis nemato gyvų žmonių, nejaučia miestiško triukšmo nė bildėsio.

Katalikui — kiek čia šventų vietų! Ką jo širdžiai gali papasakoti už miesto po žeme giliai išvagoti urvai — katakombos?! Ką gali priminti šventieji laiptai (Scala santa), kuriais Kristus pas Pilotą buvo vedamas; kokius vaizdus sukelia mažutė „Quo vadis" (kur eini?) koplytėlė prie via Appia kelio, kurioje vienaame akmeny žymios Kristaus pėdos, kai jis pasirodęs šv. Petrui? Kas visa gali apsakyti — tai reikia jausti.

Kiekviena bažnyčia — tai meno muzejus. Visų didžiausias meno šedevras — šv. Petro bazilika. Joje ilsisi šv. Petro kaulai. Čia palaidota daug popiežių ir daugeliui jų pastatyta gražių didingų paminklų. Šitoje bazilikoje telpa 60.000 žmonių. Vatikanas — popiežiaus rūmai — talpina daug daug meno, mokslo ir istorijos paminklų. Muzejuje yra daug puikių senovės skulptūros originalų; rūmus puošia garsūs Rafaelio ir Mykolo Angelo kūriniai. Popiežių rūmuose visur viešpatauja menas, kruopščiai per ilgus šimtmečius ugdytas ir stropiai saugotas. (Apie apsilankymą pas popiežių žiūr. š. m. „Ateities" 2 nr. — Kaip priima popiežius).

Daug prakaito išliejome Romoje, nes dienos be galo karštos, žydrąjį dangų nedengia joks debesėlis. Šeštadienis, rugp. 12 diena. Vakaras, 23 valanda. Romos stoty dideliausias grūdimasis. Ir mudu su Juozu bėgiojame nuo vieno vagono prie kito, ieškom vietos. Vos gavom įsigrūsti į vieną vagoną ir įsitaisyti priemenaitėje — kitur buvo pilna. Spaudė kaip silkes. Nebuvo kur atsiremti — pasieniais ramstėsi laimingesni. Palikom Amžinąjį miestą visą paskendusį žibučiuose. Snaudulys traukia snapą žemyn, o čia nėr kur galvos priglausti. Taip ir važiavome iki kitos dienos 13 valandos. Vadinasi, silkių gyvenimą išbuvom 14 valandų. Mūsų greitukas retai kur stojo, todėl ir ramybę mažai kas drumstė. Kartais pasirodo vagono kontrolierius, fašisto lydimas, patikrina bilietus ir vėl visi kimba į savo darbą — snausti. Čia priminsiu, kad retas valdininkas gali atlikti viešuosius patarnavimus be fašisto asistos. Tur būt, valdžia nepasitiki. Iš kitos pusės, italai labai dideli sukčiai. Užsiprašo visada dvigubai. Kas nesidera — tą puikiai apmauja.

Rytas. Traukinys eina kiek aukščiau, o šone, žemumoje, tyso didelis miestas. Tai pasaulio meno centras — Florencija. Pažiūrėjau prasivėręs duris į tą garsų miestą, bet čia sustoti nebuvom sutarę. Palikę pakeliui viduramžio pažibą, ėmėm vingiuoti po Apeninų kalnus. Nuo Florencijos iki Balonos veža elektros traukinys. Iš tunelio neriam į tunelį, leidžiamės žemyn, kopiam aukštyn, vingiuojame kalnų skardžiais. Už Bolonijos jau važiuojam gražia ir derlinga Lombardijos lyguma.

Padua. Šv. Antano miestas. Čia būtinai sustojome. Sekmadienis. Viskas uždaryta. Mes lyrų neturime, o dolerių neima... už pinigą nė pavalgyti. Vos išsiderėjome pas vieną pabargauti iki rytojaus. Rytojaus dieną išklausėme šv. Antano bazilikoje mišių. Altorius padarytas ant pat šventojo grabo. Prie grabo galima prieiti. Ten nuolat pilna žmonių, meldžiasi, daro apžadus. Koplyčios sienos nukabinėtos visokiomis dovanomis — padėka šv. Antanui. Pasieniais pristatyta daug kūjokų ir kitokių įrankių, kuriais naudojosi, o stebuklingai pasveikę, čia juos paliko. Čia būna daug stebuklų. Šv. Antanas visuose Europos pietuose ypatingai garbinamas — beveik nėra bažnyčios, kur nebūtų jo statulos ir nedegtų žvakės. Kai tik išeini iš bazilikos šventoriaus, tuoj kitoje pusėje gatvės yra didelė iškaba, kur parašyta: „Šv. Antano traktierius"... Ar ten šventasis lankosi, žinių neturim, bet paduiečiai labai šitą smuklę mėgsta.

Venecija nuo Paduvos netoli. Išlipę iš traukinio išėjom į kitą pusę stoties, miesto linkui. Kelis žingsnius žengėm ir bala. Pėkščiom kelio nėra. Sėdam į garlaiviuką — vaporetto, kuris važinėja didžiausia gatve. Kurgi sustosi, jei ne šv. Morkaus aikštėje? Čia visas Venecijos centras. Visa koncentruoja didelė mozaikomis išpuošta šv. Morkaus bažnyčia ir gražūs dožų (kunigaikščių) rūmai. Šituos rūmuose kitados gyveno galingos ir turtingos respublikos dožas, o dabar jie virto muzejumi. Aplinkui aikštę — krautuvės, pilnos prabangos dalykų — šilko, mozaikos, stiklo, chrustalio. Toliau, atskirose salelėse, už siaurų kanalų — kitos krautuvės. Didžiausias marginys: čia parduoda šilką, čia pamidorus, agurkus, bulves, žalią mėsą, o greta kalvis su kūju ploja karštą geležį. Kanaluos plaukioja gondolos — ypatingi luotai. Mieste jokio kito važinėjimo. Netoli Venecijos yra Lidos sala. Ten turtingi viešbučiai, Adriatikos jūros maudyklės, važinėja automobiliai ir tramvajai.

Vakarais Venecijos kanaluose važinėja po keletą gondolų, gražiai išpuoštų ir pilnų linksmo jaunimo. Žiburiais apsikabinėję dainuoja, groja muzika. Morkaus aikštėje taip pat groja vakarais puikus simfoninis orkestras. Teko girdėti vienas koncertas — puiki italų muzika.

Einam aikštės pakraščiu į Didįjį kanalą ir važiuosim toliau. Šnekamės. „Lietuvių visam pasauly galima užtikti" — girdim bešnekant einančią šalia mūsų porelę. Susipažinom. Jaunavedžiai. Palydėjo mus į stotį. Nakčia palikom linksmąją Veneciją, keisčiausią miestą pasauly. Sudiev makaronų šalies pažibai.

Mūsų kupe be mudviejų buvo dar viena ponia — austrė. Ji bando užmigti — nesisėka. Ima mus vokiškai kalbinti. Kalbu, bet mano galvoje rodos ima pasaulis aukštyn kojomis verstis — sunku prisiminti vokiškus žodžius, painiojasi prancūziški ir itališki. Kaip aš nenorėjau, kad ji šnekintų! Bet austras negali žmogaus nešnekinti — toks jo būdas. Išsipasakojom vieni kitiems sa-

vo keliones. Ponia nusiskundė sunkiu dabartiniu Austrijos gyvenimu. Nuolat pro langą mums rodė kalnuose (Alpės) vietas, kur ėjo žiaurūs austrų ir italų mūšiai. Pasakoja padarytus nuostolius.

Viena prieš karą keliasdešimties milijonų valstybės sostinė, o dabar tik septynių milijonų gyventojų. Pats miestas didelis, turįs apie 2 mil. gyventojų. Labai erdvus ir gražus. Prieš karą čia buvo didelis judėjimas, o dabar apmirę. Susiradom viešbutį. Apsidabinę išėjom ieškoti savų pažįstamų — čia vasarą gyveno kauniškai St. Lušys, Ig. Skrupskelis, J. Pankauskas. Žengiam per miestą ir vis klausiam kelio. Visi nusistebi, kad mes einam pėsti į tą vietą, kur vedė mūsų adresas. Bet meiliai apsikabinę nurodo visus gatvių pasisukimus, pažiūri į akis, ar supranti, ir palinki laimingos kelionės. Tokių malonu klausinėti. Mudu su Juozu pratę žengti, bet jau ėmė baigtis kantrybė. Užtikom St. Lušį. Pamanykit, jų gyventa diametraliai priešingoje miesto pusėje, mes juos pasiekėm po 3 val. kelionės...

Viena — linksmas miestas. Daugiausia žmonių sutraukia į vieną sodą, kuris vadinas „Prater". Ten pilna visokių prietaisų, kurie žmogaus blogą ūpą išblaško. Visokios karuselės, kelionės per vandenį, staigūs leidimaisi žemyn ir kilimai aukštyn, kelionės į pasakų šalį, į pragarą — tai vis vieniečių mėgstami dalykai. Viena turi daug rimtų dalykų — gražią Stepono bažnyčią, didelius muzejus ir milžiniškus karalių Habsburgų rūmus. Karaliai čia ne taip ištaigingai gyveno kaip Versaly ar Berlyne. Visko daug, bet paprasčiau ir kukliau. Paskutinio karaliaus Pranciškaus Juozapo II gyvenimas net perdaug paprastas — miegamajame geležinė lova, paprasta raudona antklode užtiesta. Aplankiau salę, kur buvo garsusis 1815 m. Vienos kongresas, laužęs Napoleono galybę. Daug turtų sudėta atskiram muzejuje, kuris vadinamas „Schatzkammer". Ten daugelio karalių palaikai — apsiaustai, karūnos, skipetrai, auksiniai kardai. Yra ir Napoleono sūnaus lopšys, kuriame jis buvo vainikuotas Romos karaliaus karūna.

Habsburgų kapai — kapucinų bažnytėlės požemis. Ten daug karstų, bet visi be ypatingų pagražinimų. Iš jų labai išsiskiria Marijos Terezijos karstas — puikus, išdailintas. Jai mieste pastatytas labai didelis paminklas. Miesto kapuose gražioje vietoje palaidoti žymūs pasaulio muzikai — Bethovenas, Schubertas ir Mozartas. Jų kapus puošia gana kuklūs paminklai.

Praga, Čekoslovakijos sostinė, šimtabokštis miestas. Praga — senas, bet gražus baroko paminklas. Judėjimas čia gyvas, nors gatvės siauros ir kreivos. Įdomiausi čia dalykai — tai šv. Vito bažnyčia ir senoviški karalių rūmai — gradčina. Šita gradčina slėpė savy XV šm. garsių husitų karų ir XVII šm. trisdešimtmetinio karo kibirkštis. Praga turi per Moldavos upę seną gražų, keliasdešimčia įvairiausių figūrų nustatytą tiltą. Nuo šito tilto į upę buvo įmestas ir vienas šventasis — Jonas Nepomuka. Bohemijos muzejuje yra daug senoviškų rankraščių. Pragoje gali-

ma daug ko pigiai nusipirkti, nes pinigo kursas gana žemas (už litą 3,30 korunų). Su čekoslovakais, mokėdamas lenkiškai ir rusiškai, gali lengvai susišnekėti. Gatvėse daugely vietų verda sosiskas ir jas pardavinėja.

Artyn namų. Pusantros paros išbuvę Pragoje braukiam toliau. Išvažiavom vėlai vakare. Susisukau galvą į kabantį paltą ir snūduriuoju. Konduktorius mano draugą kamantinėja, kad mes ne iš tos stoties išvažiavę, kur rodo bilietas (mat, visą kelionę keliavom vienu bilietu) ir reikią primokėti. Ilgai juodu derasi, o mano draugas atrėžia: „to všystko jedno" (tai vis vien). Konduktorius sako, kad to ne všystko jedno... Aš neiškenčiau ir prunkštelėjau. Iškišęs galvą pasiūliau reikalingą skirtumą (6 korunas) apmokėti. Viskas kvit. Ausšta. Važiuojame per saksų Šveicariją. Gražu, savotiška, bet ne Alpės.

Vėl Berlyne. Susiieškojom Ziegelstr. ir užėjom pas p. Juronius, kurie čia per vasarą gyveno. Dar vos sukilę. Mes per naktį nemigę. Pavalgėm skanius pusryčius. Juozas į lovą ir į Morfejaus karalystę. O aš su p. Juroniais visą dieną valkiojaus po miestą ir žiūrėjau, ko pirmiau nebuvau matęs. Vakare mus palydėjo į stotį. Ir rugp. 19 d. jau mes parvažiavome Lietuvos sieną. Lengvai atsidusome ir pažvelgėme į plačias lygumas. Lietuva už visa meilesnė ir gražesnė. Čia namai, kitur svečiai.

Holtgart Vielhaber

Katalikiškasis jaunimo judėjimas*)

Visos būties ir vyksmo bendrumas yra išėjimo taškas katalikiškojo jaunimo judėjimui Prancūzijoje ir jau pas mus (Vokietijoj). Čia tautiškumas nestato sau ribų. Vienijantis pradas čia yra religiškumo elementas. Nuo to, kai 1927 metais Popiežius, kaipo vyriausias krikščioniškosios minties atstovas, pareikalavo taikos, nuo to, kai po Versalio sutarties Vokietijos katalikiškasis jaunimas šūktelėjo į savanorišką atstatymą Prancūzijos sodybų, kurias per karą sunaikino vokiečių kariuomenė, — nuo to laiko šis bendravimas nebenutilo. Sunku buvo jam ir įtikėti, nes per tiek metų abipusė neapykanta ir priešingumas jau sočiai prigirdė širdis. Net vokiečių katalikai, kunigai iš pradžių abejojo ir nedrįso žvilgterėti anapus sienos, kurią abiejų pusių šovinizmas vargingais laikais užtvėrė. Čia vėl pasirodė tas gra-

*) Šis straipsnis yra imtas iš vieno vokiečių socialistų žurnalo. Čia išdėstytos pažiūros yra įdomios: jos eina iš priešingo mums nusistatymo žmonių, kurie drįso šiuo tarpu nuoširdžiai tiesą pasakyti. **Red.**

žus prancūzų tautos bruožas: drąsa pripažinti tai, kas tikrai suprasta. O kadangi katalikas į tiesą visada žiūri, kaipo į Dievybės savumą ir jos įsakymą, tai kilo pareiga kovoti už josios atsiekimą. Tradicija apie Pauliaus atsivertimą Damaske paliks amžinas simbolis. Buvęs vienos idėjos persekiotojas ir priešas, kartą atsivertęs tampa uoliu jos gynėju. Ir kaip tik atgailos aistra teikia širdies pakilimui didžios ir galop nugalinčios stiprybės.

Prancūzijoj susivienijo katalikų mokytojai skaitymų knygoms leisti. Tenai pirmiausia nebuvo kalbos apie karą. Kai aukštesnėms klasėms ir pamažu savaimingai minčiai priaugusiems mokiniams reikėjo apie tai kalbėti, tai buvo padaryta pabrėžiant, kad karas yra buvęs nusidėjimas, didelis bendras visų dalyvavusių jame tautų nusidėjimas. Todėl ir jį atgailoti turi visos kartu. Dievas yra visada vienas ir tas pats, ar jo šaukiasi prancūzai, vokiečiai ar kitų tautų žmonės. Šitam Dievui tegalima tik bendroje šeimoje tarnauti. Taigi negalima Juo vieniems priešais kitus žaisti. Tos knygos pasirodė. Jos pas mus buvo gerai žinomos, tačiau priaugančioji jaunuomenė, kuri tiek naujo apsvarstyti ir nugalėti turėjo, laikėsi atokiai nuo jų. Greičiau buvo diskutuojama apie bolševizmo auklėjimo metodus arba apie Amerikos Jungt. Valstybių pedagogines problemas. Iš pradžių nebuvo įžiūrima naujoviškumo katalikiškame jaunimo judėjime. Kad šičia buvo didelis perversmas, kuris žmones daug giliau palietė, daug didesnių dalykų pareikalavo iš pavienių žmonių atsakingumo, kad ant praeities pamatų stovėdamas į ateitį siekė — pradžioje nebuvo pažinta ir dėl to tai niekinta. Vienok pamažu balsai iš „anapus Reino" gavo atgarsio ir pas mus. Etinė pareiga priešais būsimąją kartą sutapo su tyriausia mūsų rimto jaunimo brėstančia valia. Paslankumas dvasios ir sielos srity atstatyti tai, ką abiejų pusių tėvai buvo sugriovę, suartino vienus su kitais.

Visoje eilėje prancūzų laikraščių, mokslo studijose, kurios tiesė pagrindus, iškyla į viršų ši santaikos ir sutikimo linkmė — ne salstelėjusio pacifizmo forma, ne aklai neatsižiūrint į aplinkybes, bet puikiausiai suprantant visus sunkumus iš vienos ir iš antros pusės. Bet kaip tik todėl, kad šis drąsus žygis turi padaryti tokį milžinišką darbą, jis yra labai patraukiantis ir veikiančiajam teikia jausmą, kad jo veikimas turi visuotinės reikšmės. Charakteringas prancūzų raštų stiliaus bruožas — ironija — yra visai pranykęs. Su besąlyginiu rimtumu yra stebima, pranešama, vertinama. Štai kad ir prancūzų klieriko apsilankymas Fuldos vienuolyne. Pradžioje turėjo kiek baimės. Bet jo troškimas bent metus pabūti ir pastudijuoti vokiečių aplinkumoje buvo perdaug didelis. Todėl su tėvo jezuito pagalba iš užimtojo krašto anapus Reino atvyko į Fuldos kunigų seminariją. „Petite ville coquette" jį sužavėjo. Tuo tarpu seminarijoj patyrė nevieną įžeidimą. Gana gerai jis suprato: čia esama ir keletos nacionalistų bei monarchistų. Tačiau jie tai slėpė. Su prūsais iš pradžių buvo jam

sunku. Bet nežiūrint to — draugystė netrukus visur užsimezgė. Metams praėjus po jo sugrįžimo iš Fuldos pasirodė Kalėdų pasveikinimas, pasirašytas visų seminarijos auklėtinių. „Jaunoji Respublika", „Biuletenis" tai pažymėjo kaipo charakteringą reiškinį. Bet dar giliau nekaip tokiais pranešimais ieškoma čia loginio įsitikinimo, ir įrodymai imami ypatingai rodžiai iš vokiečių katalikų pusės. Friburgo moralinės teologijos profesoriaus tėvo Strathmann'o pasakytoji kalba apie nacionalizmą esminiuose bruožuose buvo taip atpasakota: „Tarp dvasinių kliūčių, su kuriomis Bažnyčia šiandieną turi kovoti, yra ir nacionalizmas. Visas pasaulis šiais laikas kenčia nuo jo perdėjimų ir išsigimimo. Kai kas pamanys, kad ši kliūtis yra greičiau politinės, o ne dvasinės rūšies. Bet man rodos, kad nacionalizmas savo šiandieniniu pavidalu reikia vertinti kaip tikrai dvasinis reiškinys, nes jis dažnai prisiima religingumo formą. Žmogaus gi dvasia negali savyje dviejų religijų sutalpinti. Ogi religija, t. y. pažinimas paskučiausios Realybės ir garbinimas to, kam turi būti viskas paaukota, yra tos rūšies ir esmės meilė, kuri šalia savęs nepakenčia nei vienos nei kitos. O perdedama yra kaip tik tuo, kad nacionališkumas tampa pats sau tikslu. Laikantis šitos nuomonės, kuri yra šia forma pridengta, atsiduriama, — net ir techniška žodžio prasme, — tiesiog erezijos akivaizdoje. O tai veda prie klaidingo dalyko supratimo. Tautiškumas, suprastas kaip sau tikslas, ereziją, kuri persunkė visą mūsų europinę kultūrą, nes jis siekia viso, kas tik yra sava religiškumui, duodančiam dvasią ir uždengiančiam religiškumui. Bet pirmiausia toksai nacionalizmas priešinasi pačiam katalikiškajam mokslui, nes moralė ir su tikrais faktais sutinkanti istorija, kuri vienintelė stovi po katalikiškojo mokslo globa, čionai būna iškraipoma, kad tiktų įrankiu nacionalizmui". Kaip tik dėl to, kad tokie užsipuolimai daromi griežtose katalikų mokslo ribose, jie yra taip pasėkmingi ir įtikinantys daugelį, kurie šiaip jau abejingi buvo.

Bet dar ir kitokių balsų praskambėjo Prancūzijos jaunimo katalikiškame judėjime. Teisingumo valia su savo peršančiasi morale pasireiškia daugume „Nouvelle Revue Française" autorių. Gallimard'o knygynas visada duoda vietos naujiems, net ir jauniausiems autoriams savo veikalais išpažinti tą juos stipriai perimančią persikeitimo dvasią. Didelė religinio pergyvenimo galia, patraukimas prie gerumo ir gėrio pagavo visą eilę žinomesnių rašytojų ir apsireiškia tūkstančiais skirtingų formų: tradicijomis apsunkintame Paul Claudel'io stiliuje, įkvėptame Francis Miromandre'o vaizdavimo būde ir instinktus nugalinčioje François Mauriac'o meilės aistroje. Jau beveik 20 metų praėjo nuo to laiko, kai prancūzų modernistai vedė smarkią kovą dėl mokslinio tyrinėjimo laisvės. Idėjos formulavimas buvo reikšmingas nykstančiojo racionalizmo amžiui. Šiandie diskusijų plotmėje stovi kitas uždavinys: bendrų sunkių kančių bendras pergyvenimas yra palikęs nuošaliai atskiro žmogaus nuomonę. Ir

obalsis yra ne „Laisvė sau pačiam!“ bet „Pagalba visiems!“ Čia imasi darbo Kat. Bažnyčia. Pavienio veiksmų apibrėžimas bendroje visos žmonijos santvarkoje nuo seno buvo josios tvirtybė. Taip ir šiandie Bažnyčiai vėl išmušė valanda drauge veikti ir gal būt toli siekiančiomis linijomis nužymėti darbo linkmę.

Kad tai neturi būti joks grįžimas į kokį nors siaurumą, o tik nauja šaknies atžala amžinai senoje dirvoje, pačių josios atstovų yra gerai pažinta. Heinrich Mertens rašo: „Nuolat mes turime sau aiškintis, kad tikėjimo, vilties ir meilės dorybės nieku būdu neturi būti suprastos, kaip vien tik statiškos galios arba vien kaip veikimo būdai nukreipti į pasyvius objektus, bet kad jos būtų galvojamos ir patvirtinamos kaip dinaminės, veikiančios jėgos, kurios gyvojo Dievo kūrybinę esmę panašiu būdu žmonėse realizuoja. Tačiau toks supratimas suima savyje dar ir tai, kad tos dorybės erdvėje ir laike pasirodytų kaipo pirmapradiškai naujai formuojančios, kad jos būtų sukeltos ir judinamos erdvės ir laiko judėjimu, kad jos yra istorinės jėgos, kurios istorijoje susivokdamos iškiltų, naujai veikdamos reikiamais momentais konkretinėje situacijoje“.

Iš to matyt, kaip labai katalikiškasis jaunimo judėjimas iš Prancūzijos persimetė pas mus. Nesvarbu, kaip bus žiūrima į katalikybę, kaipo į dvasinę galybę, tik reik pripažinti, kad šiame judėjime nuveikiamas darbas, keliąs žmonijos atsakingumo sąmonę. Todėl kaip tiktai socialistas turi progos ir pareigas tą judėjimą atidžiai sekti.

Vertė J. R.

Dzūkiški priežodžiai

Nuėjo maišo ir pats pragaišo.
Boba iš ratų, bobos nekrato.
Netikėk moteriškei verkiančiai, arkliui prakaituojančiam.
Kreivos kojos kaip melagio.
Apsaugok, Viešpatie, nuo maro, bado, vainos ir bobos nespakainos.
Be žvakės ir danguj tamsu.
Sidabro yla ir velnio maišą praduria.
Šimtas uodų ir kumelę papiauna.
Radai arklio galvą ant pievos ir tą žebok.
Pavalgiau kaip ant tėvo veseilios.
Neturėjo boba bėdos, — nusipirko kiaulaitę be uodegos.
Staugia kaip šuo ant uodegos atsisėdęs.
Oi geriu geriu — gerai gyvenu, dar daugiau gersiu — geriau gyvensiu.
Blogą žmogų atsimena, gerą greit užmiršta.
Tol vaikas tėvų klauso, kol žąsino bijo.
Įleisk velnią bažnyčion, jis tuoj ant altoriaus lips.

Surinko Miroslavo parapijoj **K. Berulis.**

A. Pauliuks

Kaip mūsų vadai gyvena

Pas Ateitininkų Federacijos Vadą prof. St. Šalkauskį

Šipuliuks egzaminuoja mokslininką...

Einu ir manau: „Ką aš čia, toks šipuliukas, prieš profesorių, kuris mokslui perdėm atsidavęs... Apie ką jį klausinėsiu ir ko teirausiuos?.. Nė pats nežinau.

Penkios be penkių. Pasukau durų skambutį. Viens, du — ir už jų pasirodė maloni ateitininkų vado galva. Bet be akinių. „Matyti, pamiršo", pamaniau, „nes profesoriaus be jų nė karto nemačiau mieste. Greičiausiai tai bus geras ženklas"...

—Tai tamsta norėtum su manimi pasikalbėti?

— Tai, taigi... Žinote, tas šelmis redaktorius uždėjo man tokią pareigą, kad aš nežinau nė nuo ko pradėti. Nueik, sako, ir pasišnekėk. Ką išgirsi — užrašyk ir man pranešk. Kitaip sakant, jį išegzaminuok...

Bet klausinėti pradėjo man nesisekti nuo pirmų žodžių. O čia dar tas liežuvis niekus mala. Nors kiek Barbutė mokė, bet, lyg tyčia, čia užmiršau viską. Liežuvis visą reikalą pagadino — plepa niekus kaip pasamdytas ir tai dar tokiam rimtam žmogui, vyriausiam ateitininkų vadui...

Tačiau iš to padėjimo išgelbėjo mane pats profesorius. Jis buvo toks geras, kad netiktai nesukirto manęs, jo egzaminuotojo, bet ir padirbo mano darbą. Kai profesorius kalbėjo, aš tik dairiaus ir žiūrėjau. Kambariai gražiai sutvarkyti ir tokie švarutėliai, kad — nė vienos dulkelės. Gražiai sudėstytos knygos, šventųjų paveikslai, visur miela ir malonu. Profesorius visumet toks rimtas, tvarkingas mokslininkas, malonaus veido žmogus, visumet šypsosi. Neatsimenu, ar kada buvau jį matęs blogai nusiteikusį. Žmogų veikte veikia. Ir aš pats žymiai kitoks pasidariau, liežuvis surimtėjo.

Jo biografija

Stasys Šalkauskis gimė 1886 m. gegužės 4/16 d. Ariogaloje Raseinių apskrities. Mokslą ėjo Šiaulių gimnazijoje nuo 1895 iki 1905 m. Paskui įstojo į Maskvos universiteto juridinį fukultetą, kuriame baigė ekonomijos mokslus 1911 metų pradžioje. Tais pačiais metais dėl silpnos sveikatos išvažiavo į pietus, į rusų Turkestaną ir, apsigyvenęs ten Samarkando mieste, tarnavo bankuose ir šiaip komercijos įstaigose eidamas sykiu prisiekusiojo advokato padėjėjo pareigas. Per kelerius metus čia susipažino su buhalterijos, korespondencijos, banko prekių skyriaus ir juriskonsultūros darbais. Tačiau šitie darbai nega-

Prof. St. Šalkauskis su savo žmona.

lėjo jo patenkinti morališkai: vis jautėsi dirbąs laikinį darbą ir turįs ieškoti kito.

Palengvėl jame ėmė bręsti idėja išvažiuoti į užsienį ir iš naujo pradėti studijas toje srityje, kuri jam visados rodėsi labiausiai viliojanti, būtent: filosofijos srityje. Pradėjęs rašinėti „Draugijoje" apie „Bažnyčią bei kultūrą" buvo gavęs 1914 m. pažadėjimą „Motinėlės" stipendijos. Rudenį buvo jau besiruošiąs važiuoti į Friburgą, bet to sumanymo įvykdyti neleido prasidėjęs pasaulinis karas. Išvykti galėjo tik 1915 m. pabaigoj, kai buvo paskirtas Petrapilio centralinio komiteto nukentėjusiems nuo karo šelpti įgaliotiniu Berne. Per tris dienas teko išsiruošti į kelionę ir išbūti joje 18 dienų. Važiavo per Taškentą, Samarą, Maskvą, Petrapilį, Haparandą, Stokholmą, Hristianiją (dabar Oslo), Bergeną, Newcastlį, Londoną, Paryžių į Berną.

Apsidairęs Šveicarijoje ir, Friburgo lietuvių patariamas, pačioje 1916 metų pradžioje persikėlė į Friburgą, kur karo pradžioje buvo susitelkusi lietuvių akcija belaisviams šelpti ir Lietuvos klausimui kelti tarptautinėje plotmėje. Tačiau šitoje akcijoje oficiališkai teko dalyvauti tik iki 1916 m. vasaros, nes greit patyrė joje skaudų nepasisekimą, įklimpęs į susipainiojusius Šveicarijos lietuvių santykius. Todėl nuo tos vasaros atsisako nuo centralinio komiteto įgaliotinio pareigų ir nutarė atsidėti labiausiai filosofijos ir pedagogikos mokslams, kuriuos pradėjo nuo 1916 metų pradžios Friburgo universiteto filosofijos fakultete.

Sykiu, norėdamas atsilyginti lietuvių visuomenei už savo delegavimą į užsienį, ėmė rašyti knygą apie Lietuvą, kuri buvo baigta 1917 m. pabaigoje ir išėjo iš spaudos 1919 m., įvardyta „Sur les confins de deux mondes" (dviejų pasaulių slenkstyje, arba Sintetinis bandymas apie tautinės kultūros problemą Lietuvoje).

1918 m. parašė savo disertaciją apie pasaulio sielą Solovjovo filosofijoje (L'âme du monde dans la philosophie de Vladimir Soloviev), o 1920 m. kovo mėn. išlaikė egzaminus filosofijos daktaro laipsniui įgyti. Galas mokslo buvo jam ypačiai apsunkintas sveikatos susilpnėjimu, kuris įvyko per vadinamosios ispankos epidemiją 1918 m.

1920 m. grįžta į Lietuvą ir tais pačiais metais gauna pakvietimą į Aukštuosius kursus Kaune. Tačiau savo paskaitas pradėjo skaityti 1921 m. 1922 m. pavasarį buvo pakviestas docentu į naujai atsidariusio Lietuvos universiteto teologijos - filosofijos fakultetą. Nuo to laiko šitame fakultete dėsto pedagogiką, logiką, filosofijos įvadą, kultūros filosofiją ir benrąją mokslinio darbo metodiką. Nuo 1922 m. buvo pakeltas į ekstraordinarinius profesorius, o 1928 m. pabaigoje — į ordinarinius profesorius.

Yra surašęs visus minėtuosius kursus, bet išspausdino visą tik bendrąją mokslinio darbo metodiką ir dabar dar (su pertraukomis) tebespausdina per „Židinį" visuomeninį auklėjimą; kultūros filosofiją išleido sutrumpintą savo klausytojams. Savo trumpesnius straipsnius spausdino „Loge", „Židinyje", Ateityje", „Lietuvos Mokykloje", Naujoje Vaidilutėje" ir „Švietimo Darbe".

Dalyvavimas ateitininkų judėjime

Prie ateitininkų judėjimo pirmą kartą prisidėjo 1911 m., ėmęs rašinėti į „Ateitį" jau iš Samarkando: tai buvo viena recenzija ir keli vertimai iš Hello. Būdamas studentu Maskvoje negavo dalyvauti ateitininkų organizacijoje, nes ji buvo steigiama tik jam baigiant mokslą. Tik tada susidraugavo su ateitininkų steigėju Pranu Dovydaičiu. Studentaudamas Friburge dalyvavo Lietuvių studentų draugijoje „Lithuania", kuri, nors ir priklausė ateitininkų organizacijai, bet karo metu jokių santykių su ateitininkais nepalaikydavo. Tikrai tad prisidėjo prie ateitininkų organizacijos jau grįžęs į Lietuvą ir įsirašęs į sendraugių sąjungą. Ateitininkų organizacijai pasidarbavo daugiausia ideologijos srityje, stengdamasis ją precizuoti ir pritaikyti prie pokarinio ir porevoliucinio gyvenimo aplinkybių.

Praktiškiems organizacijos reikalams skundžiasi neįstengsiąs skirti tiek laiko, kiek reikėtų, dėl silpnos sveikatos ir nuolatinio nuovargio, kuris ypač padidėjo po tos ištisos metų eilės, kuri teko skirti kurybiniam darbui universitete. Kova su sveikatos silpnumu dabar yra aktualiausias jo gyvenimo klausimas.

Sveikatos būvis nėra pavojingas, bet tik jos silpnumas ardo jo darbingumą. Šią vasarą mano išvažiuoti į užsienį pasitarti su medicinos mokslo garsenybėmis, nes, jei ir toliau truks tas pats nuolatinis nuovargis, teks griežtai pasitraukti iš visuomeninio veikimo ir tuo pačiu iš vyriausios ateitininkų federacijos valdybos ir apriboti savo darbą akademinio veikimo sritimi.

Ateities planai

O vis dėlto norėtų dar atgauti jėgas ir atlikti sumanytus darbus, kurie pareikalautų mažiausia 25 metų. Tiems darbams jau užbrėžti pirmi apmatai. Juos reikia išplėtoti, visai gerai ir tinkamai išreikšti. Šiuose darbuose trys dalykai yra laikomi svarbiausi. Tai yra filosofijos įvada, tyrinėjama ir dėstoma integracijos metodu, t. y. vienašališkų srovių derinimu į vieną pilną tiesą (scholastinis integralinis sintetizmas), turėtų patiekti jam plataus filosofinio pasiruošimo į jo pagrindinį uždavinį. Gyvenimo filosofija, susidedanti iš prigimties filosofijos, kultūros filosofijos ir religijos filosofijos, turėtų suteikti pilnutinio gyvenimo idealo supratimą visame jo turtingume. Pagaliau pedagogikos sistema turėtų nurodyti kelius, kaip šitas idealas turėtų būti realizuojamas gyvenime. Prie šitų darbų į senatvę turėtų dar prisidėti veikalas „Romuvos" vardu. Jame turėtų rasti konkretinę išvaizdą naujas gyvenimas. Jo pirmas tomas būtų įvardytas „Mokykla", o antras „Gyvenimas", juose būtų atvaizduota tai, kas neįstengiama realizuoti dabartiniame mūsų gyvenime, bet kas turi būti siekiama visos tautos pastangomis.

„Romuva" prof. St. Šalkauskiui yra tautinio ir sykiu universalinio idealo simbolis. Tai yra realizuotas konkretiniu pavidalu jo pasaulėžiūros idealas. Visa tik drama yra ta, kad numatomam idealui trūksta, sako, jėgų tiek jam pačiam, tiek ir visuomenei. Jis pats norėtų šitą idealą bent kiek atidengti lietuvių visuomenei ir paraginti ją eiti jo linkme.

Pagrindinė prof. St. Šalkauskio žymė tiek moksle, tiek ir veikime yra palinkimas į sintezę. Turinčią savyje pilniausią sintezę jis laiko atgimusią scholastinę filosofiją, kurią vadina scholastiniu integraliniu sintetizmu. Pats jis yra palinkęs į sintezę jau todėl, kad ir jo gyvenimas nuteikė jį į sintezę. Gimęs lenkiškos kultūros lietuvio gydytojo šeimoje, kurioje savotiškai suėjo į krūvą bajoriški, ūkininkiški ir miestelėniški pradai, jis ėjo rusų mokyklas ir lavinosi rusų kultūros pavyzdžiais. Bet pagyvenęs Rytuose, jis turėjo taip pat progos susipažinti su Vakarų mokslu ir kultūra. Tokiu būdu įvairūs luomai, įvairios kultūros ir įvairios gyvenimo aplinkybės turėjo įtakos jo dvasiai. Jis neišsižadėjo jokios įtakos, iš kur nors gautos, tik stengiasi visas jas suvesti į pilną sintezę tautinės kultūros lytyse ir mato kaip tik tokioje universalinėje Rytų ir Vakarų sintezėje lietuvių tautos pašaukimą.

Aktualūs uždaviniai ateitininkams.

Visiems ateitininkams jis stato uždavinius, kurie jam vaizduojasi, kaip siektini visai tautai. Šitie uždaviniai statomi integralinio sintetizmo dvasioje. Tai reiškia, kad ateitininkams statomi labai dideli ir sunkūs uždaviniai, kuriuos tik gerai pažinti ir su kuriais giliai susigyventi yra jau rimtas darbas, nuo kurio paprastai tenka pradėti. Tačiau ši ateitininkų pareiga iki šiol nėra dar visai patenkinamai pildoma. Šia proga jis norėtų pasinaudoti ir į tai atkreipti visų ateitininkų dėmesį, nes **geras susipratimas savo ideologijos dvasioje** yra būtinas kiekvienam organizacijos nariui. Sitokis susipratimas **ypač yra svarbus dabar,** kai ateitininkų priešai daro jiems visokių nepagrįstų priekaištų. Tokiu momentu yra reikalingas aiškus savo idejos supratimas.

Antras ne mažiau svarbus dalykas, kuriuo ateitininkai taip pat nepakankami pasižymi, **yra organizacinis sugebėjimas.** Šiuo laiku, kai visomis priemonėmis norima ateitininkų organizaciją susilpninti ir net sugriauti, įsigijimas tampraus sugebėjimo organizuotis yra tiesiog gyvybės klausimas.

Aiškiai susipratę ir tvirtai susiorganizavę ateitininkai turi kovoti su gyvenimu, dechristianizacija ir ruošti realizavimą teigiamojo gyvenimo idealo, kuris suimtų į save sveiką prigimtį, veiklią kuriamąją kultūrą ir visam vadovaujančią, ir visam prasmę teikiančią katalikų reilgiją. Taigi, **susipratimas, organizuotas veiklumas ir kova už savo idealą,** štai aktualūs šio momento šūkiai.

Darbo tvarka.

Darbo tvarką prof. St. Šalkauskis sau laiko idealia šitokią: priešpietis skiriamas rašyti, popietis poilsiui, pasivaikščioti ir paskaitai, vakaras skaityti. Tačiau sveikata šiais laikais toli gražu neleidžia šitos tvarkos griežtai išlaikyti. Dar posėdžiai ir įvairūs visuomeniški reikalai ir rūpesčiai nuo tvarkos atitraukia. Per pirmus penkerius mokslo metus universitetinio darbo, kai teko dirbti intensyvų kūrybinį darbą, darbo buvo taip daug, kad dažnai laiko trūkdavo, kad galima būtų ramiai nueiti į universitetą paskaitos paskaityti. Dabar toks darbas ne tik nereikalingas, bet ir nebegalimas, nes organizmas per daug pervargęs.

Prof. St. Šalkauskis savo tėvų šeimoje yra vienas iš devynių narių, kuriuos sudaro penkios seserys ir keturi broliai. Iš brolių šiais metais paskutinis baigia aukštąjį mokslą užsieny. Velykų ir Kalėdų paprastai visa šeima susirenka pas tėvus Šiauliuose ir patriarchališku būdu praleidžia šventes. Šeimyniškoje atmosferoje pats prof. St. Šalkauskis yra vedęs 1927 m. ateitininkę p-lę J. Paltarokaitę.

Julija Paltarokaitė - Šalkauskienė yra gimusi 1904 m. gegužės m. 4/17 d. Petrelių vienk. Mažeikių apskr. Mokėsi nuo

1919 m. Plungės, vėliau Telšių gimnazijoje, kurią 1924 m. pabaigė. Tų pačių metų rudenį įstojo į Lietuvos universitetą studijuoti literatūros, geografijos ir pedagogikos mokslus, kurių kursą yra išklausiusi ir dabar tebelaiko egzaminus.

Nuo 1920 m. dalyvauja ateitininkų organizacijoje, kur įvairiais atvejais ėjo įvairių kuopų sekretorės ir iždininkės pareigas. Universitete priklauso prie Stud. Ateitininkių Draugovės ir dirba jos pritaikomojo meno rately.

Kad mūsų garbingasis Vadas ilgai tesėtų mums rodyt kelius, kad jo ir Ponios gyvenimas būtų saulės spinduliais kaišytas, kad mes nusižiūrėtum jų pavyzdžių — to norim baigdami šį aprašymą.

Prof. St. Šalkauskis

Mano atsiminimai iš gimnazijos laikų

Tamstos norite žinoti apie žymesnius epizodus iš mano jaunatvės laikų. Apskritai turiu pastebėti, kad mano gyvenimas nėra gausingas išviršiniais įvykiais, nekalbant apie keliones, kurių teko padaryti iš tikro nemaža.

1. Mokykla — policijos nuovada[1]).

Gimnazijos laikai paliko mano atmintyje apskritai malonių atsiminimų. Tai nereiškia, kad anų laikų mokyklos gyvenime viskas būtų buvę tvarkoje ir nebūtų buvę dalykų, kurie eitų prieš jaunuomenės interesus ir prieš tautinius ir religinius mūsų įsitikinimus. Atvirkščiai, rusų mokykla, kad ir turėjo jau šiokių tokių pedagoginių tradicijų intelektualinio lavinimo atžvilgiu, auklėjimo atžvilgiu buvo iš tikrųjų policijos nuovados skyrius. Rusinimo tendencijos, šnipinėjimo metodai ir demoralizavimo išdavos, štai kas charakterizavo rusų mokyklą. Bet kaip tik iš vienos pusės kova su šita rusų mokyklos dvasia ir iš kitos pusės jauki draugiškumo atmosfera, susidariusi tarp mokinių, tiek paįdomindavo mokinių gyvenimą ir net sudarydavo tam tikrą kovos hazardą, kad ir gyvenimas rodėsi pakenčiamas, ir atsiminimai neatrodo nė kiek nemalonūs.

2. Katalikai cerkvėje

O reik žinoti, kad man teko įstoti į gimnaziją tais laikais, kai Aleksandro III policejiškas režimas buvo dar jaučiamas visu savo brutaliu žiaurumu, nors ir buvo jau įsiviešpatavęs

*) Antraštės įdėtos redakcijos.

Mykalojus II. Šitas režimas, pavyzdžiui, reikalavo, kad mes, mokiniai katalikai, vaikščiotume į pravoslavų cerkvę. Atsimenu, pirmais mano buvimo gimnazijoje metais man ne kartą tekdavo eiti į gimnazijos cerkvę ir stovėti pirmose mokinių eilėse. Žinoma, tokia moralinė prievarta sukeldavo vien pasibiaurėjimo ir jokia prasme nebuvo naudinga jaunuomenės auklėjimui. Laimė, kad mums teko greit nuo jos išsivaduoti, nes kilusios dėl šitos priežasties riaušės Mintaujoje, Šiauliuose ir kitose vietose ir iškėlimas klausimo apie pravoslavinimo netikslingus ir neracionalius metodus paragino rusų vyriausybę persvarstyti šitą klausimą ir panaikinti prievolę katalikams mokiniams lankytis į pravoslavų cerkvę.

Neatsimenu dabar gerai, bet, rodos, trečiais mano buvimo gimnazijoje metais (1897 m. rudenį), įvyko riaušės Šiaulių gimnazijoje dėl reikalo dalyvauti pravoslavų pamaldose. Mokslo metų pradžioje paprastai gimnazijos didžiojoje salėje buvo laikomos iškilmingos pamaldos, kuriose turėjo dalyvauti ir visi katalikai. Šitą kartą aukštesniųjų klasių mokiniai, pasitarę su gimnazijos kapelionu, nutarė iš pamaldų demonstratyviai išeiti. Ir iš tikro, kai tik pravoslavų kunigas buvo pradėjęs pamaldas, vyresniųjų klasių mokiniai, išgirdę savo draugo komandą „eikim", išsiveržė pro užpakalines salės duris. Nieko nepadėjo direktoriaus ir inspektoriaus grumojimai ir riksmai: mokiniai nepanorėjo grįžti į salę. Tuo tarpu iš salės išbėgiojome ir mes, jaunesni moksleiviai, pasekdami vyresniųjų pavyzdžiu, nors ir ne visi supratome, ką visa tai reiškė.

Gimnazijos vyresnybė įžvelgė šitame įvykyje tikrą maištą. Prasidėjo tardymai ir grasinimai, bet galų gale nukentėjo labiausiai gimnazijos kapelionas, kuris buvo išsiųstas į Kretingą. Mokiniams, palyginti, viskas baigėsi gana gerai, nes greitu laiku paaiškėjo, kad rusų vyriausybės nusistatymas privalomo katalikams cerkvės lankymo klausimu pasikeitė pageidaujama katalikams prasme. Įvyko rusiško režimo suminkštinimas pravoslavinimo atžvilgiu. Užtat rusinimo atžvilgiu šitas režimas tesuminkštėjo vien 1904 m., man pereinant į paskutinę, aštuntąją, gimnazijos klasę.

3. Mokinių solidarumas.

Pravoslavinimo ir rusinimo režimas padarė tai, kad tarp mokytojų ir mokinių buvo išaugusi kinų siena. Retai kada pasitaikydavo mokytojas, kuris sugebėjo savo žmonišku ir bešališku nusistatymu pralaužti šitą sieną ir moraliai kiek prisiartinti prie mokinių. Šiaip jau įtemptas kovos padėjimas buvo paprastas mokinių nusistatymas. Tai, žinoma, vertė mokinius arčiau susidraugauti ir tvirčiau susigyventi tarp savęs. Ir iš tikro draugiškumas buvo pagrindinė mokinių dorybė. Nusižengimai prieš draugiškumo taisykles buvo mokinių tarpe griežčiausiai persekiojami ir nusižengusieji patekdavo į didžiausią negarbę savo

draugų akyse. Pavyzdžiui, pranešinėjimai mokytojams, kas darosi mokinių tarpe, arba nusiskundimai gimnazijos vyresnybei savo draugais dėl patirtųjų skriaudų, kad ir visai realių, buvo laikomi niekados nedovanotinais pasielgimais.

Atsimenu, kaip buvo baudžiamas vienas rusas, kuris mūsų septintoje klasėje įskųsdavo mokinius už nelojalius mokinių pasielgimus rusicizmo atžvilgiu. Buvo nutarta, kad pabaudą įvykdys grafas Zubovas, kaip asmuo, kuriam gresia mažiausias pavojus už tai skaudžiai nukentėti. Jau anais laikais Zubovas jautėsi Lietuvos piliečiu ir lietuviu patriotu, nors tai rusų vyriausybei buvo, žinoma, visai nesuprantama. Pabauda buvo fizinio pobūdžio: skundikas gavo viešai klasėje antausį ir kai norėjo tuo pačiu atsilyginti, buvo kito draugo pagautas už pakarpos ir išmestas iš klasės už durų. Be to, šnipinėjančiam skundikui buvo paskelbtas visos klasėse boikotas.

4. Artimiausi draugai.

Apskritai draugiškumas, kad ir ne visados reiškėsi visai racionaliai, bet turėjo dideliausios auklėjamosios reikšmės mūsų tarpe. Šituo atžvilgiu mano jaunatvė susidėjo labai laimingai, nes man pasisekė turėti gerų draugų ir gerai su jais sugyventi. Tarp jų trys broliai Biržiškos vaidino žymiausią rolę. Jie trys, mudu su broliu ir keletas draugų ne tik naudojomės susidraugavimu pasilinksminimų tikslais, kam turėjome geras gamtos aplinkybes, bet ir lavinimosi tikslais. Žaidimai plačioje gamtoje, gyvenimas viena draugų bendruomene ir keitimasis pažiūromis įvairiais literatūros ir gyvenimo klausimais turėjo didelės įtakos fiziniam, doriniam ir protiniam auklėjimuisi bei lavinimuisi. Tuos nerūpestingo bendravimo su draugais laikus aš ir dabar atsimenu ne tik maloniai, bet ir su dėkingumo jausmu likimui, nes kai kurie geri palinkimai buvo susidarę jau anais laikais. Tada, būtent, išsidirbo intelektualiniai interesai, kurie suvaidino vedamąją rolę visam paskesniam gyvenimui. Kad bendro draugavimo čia būta įtakos, matyti iš to, jog visi trys Biržiškos ir mudu su broliu esame patekę dėstytojais į Lietuvos universitetą: bendra draugavimo pakraipa yra matyti sudariusi bendrų pamėgimų gyventi intelektualiniais interesais.

5. Susipratėliai.

Tiesa, einant į aukštesnes klases mūsų draugija ėmė po truputį skirtis ir gyvenamąja vieta ir savo pažiūromis, nors bendri palinkimai pasiliko tie patys. Tarp šitų palinkimų visados buvo pasiryžimas kovoti su neteisingais rusų mokytojų reikalavimais, su visa jų rusinimo politika ir sykiu demokratinis nusistatymas atsižvelgti į liaudies reikalus, užstoti pavergtųjų teises ir ta prasme reformuoti visuomenės gyvenimą. Esant tokiam nusistatymui, savaime susidarė palankus taip pat nusistaty-

mas ir tautiniam lietuvių atgimimui, nors anais laikais mūsų gyvenime buvo labai galingi veiksniai, kurie dirbo lenkinimo arba rusinimo darbą. Kokis tada buvo būvis, galima spręsti kad ir iš to, jog, man esant aštuntoje klasėje, iš 36 mokinių tik, kiek atsimenu, 6 iš mūsų buvome susipratę lietuviai ir tai dar su tam tikrais susipratimo trūkumais.

Mes domėjomės jau lietuvių knygomis, kartais pasisekdavo įgyti vieną kitą knygą, dar tais laikais draudžiamą, mokinome veltui vieną kitą gabesnį vaikiną iš liaudies, perrašinėjome, atsimenu, Žemaitės raštus, išbraukytus dėl rašybos paklaidų, lankydavomės į lietuvių gegužines; bet tikrais aktivistais iš mūsų buvo tik tie, kurie buvo prisidėję prie socialdemokratų partijos. Tiesa, šitiems gyvenimas susidėjo ne visai laimingai. Iš mūsų ratelio du buvo prisidėję prie socialdemokratų. Baigę gimnaziją ir vienas ir antras turėjo bėgti iš Lietuvos, vienas — nuo rusų valdžios, antras, nusižengęs prieš partiją, nuo partijos bausmės.

Nėra ko ir sakyti, kad spaudos atgavimas ir lietuviškų leidinių atsiradimas buvo labai gyvai mūsų atjausta. Šituo atžvilgiu 1904 metų pavasaris buvo mums naujo visuomeninio gyvenimo pavasaris. Prasidėjęs rusų — japonų karas sugestionavo geresnių vilčių, nes greitu laiku rusų valdžia buvo priversta padaryti nusileidimų visuomenės reikalavimams.

6. Už fotografijas — pas komendantą.

Anas pavasaris, nuo kurio suėjo jau lygiai 25 metai, man ypatingai atsimintinas dar tuo, kad tuomet man teko dalyvauti draugiškoje ekskursijoje po Lietuvą. 5 draugai buvome išėję pėsti iš Šiaulių ir 17 dienų keliavome po mūsų kraštą. Kurtavėnuose aplankėme Povilą Višinskį, tiek prisisielojusį spaudos reikalais; su juo, kiek atsimenu, buvome nuvykę į Girnikų kalną. Iš ten keliavome per Šaukėnus į Užventį. Apie Kaltinėnus aplankėme Baublį. Kražiuose matėme dar kazokų apgriautą bažnyčią. Per Nemakščius, iš kur pasukom iš kelio į Šatrijos kalną, nuvykome į Raseinius; toliau per Klemborgo dvarą, kur aplankėme tapytoją ir archeologą Tadą Daugirdą, priėjome Dubysos krantą, kuriuo paskui ėjome per Ariogalą iki pat Nemuno. Prie Nemuno jau garlaiviu aplankėme Seredžių, Veliuoną, Vilkiją ir paskui atplaukėme į Kauną. Kaune mus sutiko pirmas nepasisekimas. Befotografuojant mums Kauną iš Aleksoto kalno, kaip iš po žemės atsirado žandaras ir nugabeno mus visus pas miesto komendantą. Tačiau nieko ypatingai blogo čia mes nebuvome patyrę, nes pasirodė, kad komendantas buvo dėkingas mano tėvui už asmeninį patarnavimą Šiauliuose. Todėl jis mus visus pavaišino pietumis ir atleido laisvais, tik pareikalavo grąžinti visas klišes su Kauno ir jo apylinkių vaizdais. Mat Kauno būta tuomet tvirtovės, ir jokios fotografijos čia negalėjo būti traukiamos be vyriausybės žinios.

Iš Kauno nuvykome gelžkeliu į Vilnių, su kuriuo neblogiausiai susipažinome. Čia irgi susipažinome su vienu kitu lietuviu veikėju. Iš Vilniaus nuvykome dar į Trakus aplankyti lietuvių kunigaikščių pilies griuvėsių, o iš ten jau išsiskirstėm į namus. Per šitą ekskursiją, iš kurios pasiliko geriausi įspūdžiai ir atsiminimai, turėjau progos įsitikrinti, kiek panašios ekskursijos yra naudingos visais atžvilgiais: ir sveikatos, ir aktyvumo auklėjimo, ir išsilavinimo, ir krašto pažinimo bei jo meilės atžvlgiu. Todėl tokios ekskursijos tegali būti vien labai patariamos mokslą einančiam jaunimui.

7. Priespaudos varžtai trūksta.

Eidamas aštuntą klasę turėjau progos patirti geras ekskursijos išdavas sveikatai. Tuo tarpu visuomenės atmosfera karo su japonais metu darėsi vis labiau įtempta, ir dėmesys buvo vis labiau kreipiamas į bebręstančius rusų režimo įvykius. Vis dėlto mes dar pabaigėme mokslą gana ramiai, nors išėjome iš gimnazijos su aiškia neapykanta prie rusų režimo. Kiek jis buvo įkyrus, galima spręsti kad ir iš tokio pavyzdžio. Įvykstant gimnazijoje pasilinksminimams su muzikaline vokaline programa buvo vyresnybės prižiūrima, kad mokiniai būtų salėje, kai buvo giedamas rusų himnas „Bože caria chrani". Kai himnas buvo giedamas vakaro pradžioje, kai kurie mokiniai pavėluodavo tyčia į jį ateiti. Tuomet gimnazijos vyresnybė įsakė giedoti himną vakaro gale. Mokiniai ėmė bėgti anksčiau iš vakaro. Vyresnybė, patyrus sąmoningą mokinių nusistatymą, ėmė daryti represijas. Šituo atžvilgiu ypatingai pasižymėjo mūsų direktorius Jakuševičius, kuris buvo ne tiek pedagogas, kiek policijos valdininkas. Baigdami gimnaziją buvome nutarę padaryti jam demonstraciją. Jam išdalinus mums brandos atestatus ir pradėjus kalbėti į mus tokiais žodžiais: „Sveikinu jus, gavusius brandos atestatus...", mes nebeklausėm toliau jo prakalbos ir visi urmu išbėgom pro duris. Tai buvo pirmas laisvas mūsų pareiškimas savo tikro nusistatymo nuo momento įstojimo į gimnaziją.

Į įvykusią tomis dienomis Šiaulių apylinkėje (Andrejavo dvare) lietuvių gegužinę važiavome jau be baimės būti pagauti gimnazijos vyresnybės ir nubausti. Atsimenu dar, kad anais metais gegužinė buvo itin gyva ir, kaip paprastai, susieta su Lietuvos klausimo svarstymu. Nepriklausomos Lietuvos perspektyvos anais pirmos rusų revoliucijos metais buvo jau numatomos ir diskutuojamos. Dar šiek tiek atsimenu iš tos gegužinės Kan. Tumo, inž. St. Kairio ir Sirutavičiaus kalbas.

Rudenį tais pačiais metais teko išvažiuoti į Maskvą ir patekti į tokią revoliucinę nuotaiką, kurioje joks rimtas mokslas nebuvo galimas. Šis tas galima būtų prisiminti ir iš studentiško gyvenimo Maskvoje, bet tuo tarpu gal pakaks ir to, kas jau pasakyta, o apie studentiškus laikus galima bus pakalbėti tinkamai progai pasitaikius.

A. Kučinskas

Kelias į šventuosius

(Joanos D'Arc 500 metų sukaktuvėms).

Suprasti svarbiausią savo laikų reikalą ir jam pasiaukoti — tai didžių širdžių ypatumas.

P. Lacordaire.

Joana Arkietė (Jeanne D'Arc) kitaip yra vadinama Orleano Mergelė. Orleano Mergelės istoriją visi žino — ji buvo verta ir gabaus literato plunksnos ir gero dailininko teptuko; ji buvo tėvynės meilės ir pasiaukojimo pavyzdys ir toks pasiliko visiems laikams. Todėl suėjus 500 metams nuo jos didžiausio žygio (Orleano paėmimas ir karaliaus vainikavimas Reimse) dėkinga Prancūzija lenkia prieš ją savo galvą. Jai teikia pagarbos ir visas kultūringas pasaulis ir net anglai, kurių sentėviai ją sudegino ant laužo. Joana yra žymiausia asmenybė šimtmetinio (1337—1453) karo istorijoje. Nenagrinėsime čia to karo priežasčių ir neminėsime jo smulkmenų, tik iškelsime kai kuriuos Joanos asmens bruožus, kurie istorijos jau aiškiai nustatyti*). Joana savo paslaptingu vaidmeniu lieka ne vien Prancūzijos, bet ir viso pasaulio istorijoje žymi asmenybė. Todėl momentą atidėkime kasdieninius savo rūpesčius ir pažvelkime į praeities gelmes.

Prancūzija su Anglija kovoja dėl sosto. Anglai nukariauja vieną kraštą po kito. Prancūzijoje neramu: valstiečių maištai, didikų sauvaliavimai, maras. Vienas karalius miršta nelaisvėje, kitas išeina iš proto. Pamišėlio (Karolio VI) žmona (Izabelė) susitarus su burgundais Prancūziją parduoda Anglijai. Jaunas jos sūnus dar nevainikuotas karalium. O Reimsas, kur būdavo vainikuojami karaliai, buvo anglų rankose. Visos žemės nuo Luaros iki Reino anglų plėšiamos. Beliko tik viena tvirtovė — Orleanas, ir anglai tuoj užvaldys visą kraštą. Orleanas apsuptas. Jaunas karalaitis Buržo mieste kelia su didikais puotas. Putojančiam vyne ir muzikos ūžime skandina Prancūzijos nelaimes. Mažas Anglijos karalius Henrikas VI skelbiamas Prancūzijos karalium. Prancūzijos nelaimės pasiekė aukščiausią laipsnį. Istorijos amžių sumegsti mazgai užsiveržė ir susipainiojo. Juos tegalėjęs, žmonių supratimu, išnarplioti pats Dievas. Po visą kraštą iš lūpų į lūpas sklido padavimas: „Žmona praras Prancūziją, mergelė ją išgelbės". Išgelbėtoja ateisianti iš Lotaringijos...

Lotaringijos pasieny, kur vingiuoja Meuso upė, buvo kaimas Domremy. Ten gyveno rami ir darbšti Arkų šeima. Šitos žemės tėvas buvo įtakingiausias kaime žmogus, seniūnas. Lota-

---

*) **Literatūra:** Marie Gasquet, Sainte Jeanne D'Arc , Paris, 1929. Histoire générale des peuples, publiée par Maxime Petit, Paris 1925, I tm. Prof. M. N. Petrov, Iz vsemirnoj istoriji očerki, Charkov, 1882.

ringijos kraštas jautė visas nelaimes, kurias pergyveno Prancūzija. Arkų namuose dažnai užklysdavo pakeleivingas svečias ir papasakodavo daug jaudinančių naujienų. Anglai čia buvo laikomi aršiausiais priešais. Prancūzijos nelaimes labai dažnai svarstydavo Arkų šeima, kai susirinkdavo valgyti. Visa tai giliai į širdį dėjosi jauna jų dukrelė, penktas šeimoje kūdikis, Joana.

Joana ėjo tryliktus metus. Ji buvo artimiausia motinos pagelbininkė. Ji ganė kaiminę. Gražios Domremy apylinkės dažnai girdėdavo skambią jos dainelę. O netoliese esančią koplyčaitę Joana nuolat dabindavo gražiausiomis lauko gėlėmis. Joana buvo graži. Ji atrodė daug suaugesnė, negu jos amžiaus mergaitės. Iš savo bendramečių ji išsiskyrė protu ir rimtumu. Ji buvo Arkų šeimos džiaugsmas ir visos apylinkės pažiba.

Joana dažnai būdavo susimąsčiusi, mažai kalbėdavo, ieškodavo vienumos, dažnai lankydavo bažnyčią, ilgai ir karštai melsdavosi. Ką ji mąstydavo, kas dėdavosi jos jaunoje sieloje — kas pasakys. Tačiau galima spėti, kad ji svarstydavo savo krašto nelaimes. Joanai ėmė rodytis šventoji Katarina, šv. Margarita ir šv. Mykolas Arkangelas. Jie ragino Joaną, kad būtų gera ir dažnai lankytų bažnyčią. Išsyk Joana nesuprasdavo, kas čia darosi. Šventieji ją aplankydavę dažniau ir skatindavę ruoštis gelbėti tėvynės. Taip kartojosi per ištisus trejus metus. Kartą ji pareiškusi tėvui savo norą ginti tėvynę. Tėvas bevelijo ją paskandinti, negu matyti kareivių tarpe. Šventųjų balsai ją skatino išvaduoti Orleaną ir nuvesti karalių į Reimsą vainikuoti.

Slaptai Joana paliko tėvų namus. Graudžiai ji atsisveikino savo kraštą:

„Sudie ganyklos, kalnai numylėti
Ir kloniai ramūs! Jau jūs niekados
Joanai jūsų nelemta regėti,
Jau mano koja ant jūs nesistos"...
(Iš Schillerio vertė V. Kudirka).

Prieš šešolikos metų mergaitę prasivėrė naujas nežinomas pasaulis, pilnas pavojų ir pagundų. Ji nuvyko į Vokulero komendantą ir prašė vesti ją pas karalių. Komendantas juokėsi ir patarė grįžti namo. Joana tvirtai atsakė, kad Dievas ją siunčia gelbėti Orleaną ir vainikuoti karalių.

Karalius ilgai nenorėjo mergaitės priimti. Tam tikra komisija turėjo patirti, ar Dievo ar velnio vardu ji atvyko su tokiais pasiūlymais. Dvasininkai neigė jos pasiuntinybę pasirėmę šv. Raštu. Joana atsakė: „Aš nežinau nei A nei B, bet tikiu, kad esu Dievo siųsta, o Dievas žino daugiau, kaip jūsų knygose parašyta". Kai Joaną įvedė salėn, karalius buvo persirengęs prastais rūbais ir įsimaišęs į dvariškių tarpą. Joana nesvyruodama priėjo prie karaliaus ir jį pasveikino. Jis gynėsi, kad ne jis karalius. Joana dar kartą pakartojo pasveikinimą ir prašė suteikti jai pagalbos.

Pagaliau karalius įtikintas. Joana gauna šarvus, baltą žirgą, baltą vėliavą su Apreiškimo paveikslu, prie šono prisisega kardą, rankoje turi ietį. Ant arklio laikosi, kaip puikus raitelis. Ji tariasi su kunigaikščiais, baronais, pralotais ir karo vadais. Joana savo štabo apsupta vyksta prie kariuomenės. Pirmas jos rūpestis — sutvarkyti kariuomenę ir ją sudorinti. Dabar sunku įsivaizduoti, kokia tada buvo kariuomenė. Tai buvo mišinys įvairių tautų ir kraštų, be pastogių valkatos, išaugę tarp gaisrų, plėšimų ir žudynių, nežmoniški, ištvirkę, labiau panašūs į plėšikus, kaip į kareivius. Joana juos norėjo atvesti į gerą religinį kelią. Ji įvedė kasdien viešas pamaldas, išnaikino paleistuvystę ir savo pavyzdžiu per kelias savaites pakeitė visą kariuomenę. Kilnumo ir patriotizmo dvasia atsirado buvusių valkatų širdyse. Su tokia kariuomene galima buvo daug pasiekti.

Joana kariuomenę nuvedė prie Orleano. Miestas greitai buvo atvaduotas. 1429 m. gegužės m. 7 d. ji įžengė į Orleaną. Žmonių džiaugsmui ir jos garbei nebuvo galo. Žmonės klaupė prieš ją ir siekė prisiliesti jos rūbų, norėdami įsitikinti, ar nesapnuoja. Prasta piemenėlė išgelbėjo miestą per septynias dienas, kuris jau septyni mėnesiai buvo anglų apsuptas. Ji atliko žygį, kurio nedrįso imtis nei karalius, nei žymiausi karo vadai. Ši žinia sukėlė ir didelius ir mažus, ir jaunus ir senus. Joanos žygyje visi jautė Dievo stebuklą. Ir iš tiesų, niekad istorija nebuvo tiek panaši į stebuklą, kaip dabar.

Karalius džiaugėsi. Jis nurimo ant svetimomis rankomis pelnytų laurų. Didikų galvose kilo daug sumanymų, kuriuos Joana turėtų įvykdyti. Kiekvienas traukė savo pusėn. Joana skatino karalių greičiau žygiuoti į Reimsą. Ji skubino atlikti savo misiją, nes pati išpranašavo, kad neilgai teksią jai gyventi. Pagaliau organizuojamas žygis. Į šitą žygį dedasi visi, nes Joana pasitiki.

Reimsas Joanos rankose. Katedroje vainikuojamas karalius. Šalia jo stovi blizgančiuose šarvuose Joana. Visa tauta džiūgauja. Anglai gyvena nelaimės dienas. Kai Karoliui VII uždėjo vainiką, Joana puolė jam į kojas ir džiaugsmo ašaromis apsipylusi ištarė: „Dievo valia išpildyta, Orleanas išvaduotas, o tu, karaliau, Reimse vainikuotas“... Verkė ne vien Joana, verkė visa minia, o su jais iš laimės verkė ir Joanos tėveliai*).

Joana prašosi atleisti į namus, į savo ganyklas. Veltui. Kai karalius medžioja, miega, kelia įvairiose pilyse puotas, Joana, nusiminusi dėl jo neveiklumo, pasninkauja ir atgailoja. Karalius ėmė pamiršti Joaną — jos iškilimas temdė jo garbę. Didikai jai pavydėjo ir stengėsi stoti skersai kelio. Joana nori žygio į Paryžių —atvaduoti sostinę. Didikai perkalba karalių ir šis Paryžių leidžia užimti burgundams. Ilgai Joana laukia karaliaus

*) Fr. Schilleris dramos tragizmo sumetimais nutolsta nuo istorinės tiesos: Joanos tėvas pats apšaukęs savo dukterį ragana. — Red.

valios. Trūko kantrybė — Joana bėga su kariuomenės būreliu ir ties Compiegne patenka į burgundų rankas. Nelaisvė. Liuksanburgo kunigaikštis ją parduoda anglams. Anglai užmoka 10.000 auksinių, kuriuos surenka iš prancūzų...

Lėtai slenka tamsiam kalėjime dienos.

Joanos laukia anglų teismas.

Teismas buvo suorganizuotas iš dvarininkų, kurių pryšaky buvo anglams parsidavęs vyskupas Košonas. Anglai įsakė ją pasmerkti, kaip raganą, veikusią velnio galia. Dėl Joanos buvo atsiklausta Paryžiaus universiteto profesorių. Šie išdidėliai mokslo daktarai buvo parsidavę anglams, todėl vienu balsu pareiškė, kad Joana ragana. Karolius VII nė piršto nepajudino savo išgelbėtojai apginti, o jo didikai džiaugėsi, kad nusikratė nekenčiama mergaite. Joana viena paliekama savo likimui. Bet savuoju likimu ji nesiskundžia — verkia, meldžiasi, dėkoja Viešpačiui už pagalbą jos žygiuose ir pasiduoda amžiniems Jo lėmimams, nes ji savo misiją gavo iš dangaus.

Teismas. Tarp septyniasdešimties „teisėjų" pirmutinis Košonas. Joana viena, be gynėjų, atvedama prieš „teisėjus". Košonas reikalauja, kad Joana prisiektų vien tiesą sakysiant.

„Aš pati atsakysiu už savo darbus". Atsiklaupė ir padėjo abi rankas ant Evangelijos: „Sakysiu tiesą vien tikėjimo reikaluose"... Šitie žodžiai visus suerzino. Jie ėmė ginčytis. Tuo tarpu Joana, visų užmiršta, klūpojo padėjusi rankas ant Evangelijos. Jos žvilgsnis paklydo toliuose, o prieš jos akis stojo kovų vaizdai, ramios ganyklos, gimtoji pastogė. O slaptas balsas jai kuždėjo, kad būtų drąsi.

— Kelk. Tu atsisakai kalbėti?

— Aš jums kartoju, kad tiesą sakysiu tikėjimo reikaluose.

— Kaip tavo vardas?

— Domremy mane vadino Jonute, Prancūzijoje vadina Joana.

— Kiek tau metų?

— Devyniolika...

— Kalbėk Tėve mūsų.

Joana žinojo, kad ją kaltina kaip burtininkę. Todėl kalbėjimas Tėve mūsų jai būtų palaikytas šventvagyste.

— Išklausykite mane išpažinties.

— Reikalauju kalbėti Tėve mūsų!

— Aš atkalbėsiu, jei mane išklausysite išpažinties.

Kilo didelis triukšmas. Joana tyliai stovėjo. Pirmas posėdis baigtas. Košonas liepdamas kaltinamąją išvesti, pataria nesistengti pabėgti.

— Aš nieko neprižadu, — tvirtai atsakė Joana, — jei pabėgsiu, nieks negalės mane kaltinti sulaužius žodį.

— Bet tu daugelį kartų bandei bėgti.

— Teisybė, ir dabar to noriu, nes tai kiekvieno belaisvio teisė.

Joaną nuvedė kalėjiman, surakino rankas ir kojas ir prirakino prie sienos. Joana blaškėsi per ištisą naktį. Ji verkė ir meldėsi. Byla truko nuo vasario 21 iki gegužės 30 d. (1431). Jai buvo statomi įvairiausi klausimai, kuriuose būdavo pilna prieštaravimų. Dažnai keli klausdavo drauge. Tada Joana švelniai juos pertardavo: „Nekalbėkite visi kartu, gerieji tėvai". Kiekvienas Joanos žodis buvo gaudomas ir iškraipomas. Didžiausi priekaištai jai buvo daromi dėl jos dieviškos pasiuntinybės. Ji tvirtai pareiškia: „Dievas mane siuntė. Čia man ne vieta, todėl grąžinkite Viešpačiui, kuris mane siuntė"...

— Joana, ar esi Dievo malonėje?

Jei nesu, Dievas man ją suteiks; jei esu — jis apsaugos.

Ji buvo klausinėjama visokių smulkmenų apie jai pasirodžiusius šventuosius. Vienas išdrįso net paklausti, ar šv. Mykolas Arkangelas jai pasirodęs nuogas. Ji atsakė: „Ar jūs manote, kad Dievas neturi kuo jį apvilkti"...

Teismas reikalauja, kad Joana prisipažintų piktžodžiautoja. Ji neprisipažįsta. Reikalauja, kad ji pasiduotų bažnyčiai. Joana prašo vesti ją pas popiežių, ten galėsianti pasiduoti bažnyčios sprendimams. Košonas nusigando.

Jai daromi priekaištai, kad nepasideda vyriškų rūbų. Ji pareiškia, kad moteriškais rūbais apsivilksianti tik iš čia išeidama. Teismo akyse tai buvo didelis prasižengimas. Teismas niekuo negali jos priveikti. Grasina tortūromis. Ji atsako: „Ištraukykite man sąnarius vieną po kito, išplėškite sielą iš mano kūno, aš nieko kita jums nepasakysiu, o jei ką ir pasakyčiau, tai vėliau pareikščiau, kad tai išgavote prievarta".

„Ragana, burtininkė, piktos dvasios apsėsta, užsispyrėlė, atskalūnė, piktžodžiautoja prieš Dievą ir šventuosius, taikos ardytoja, kraugerė, moterų giminės išniekintoja, eretikė"... turi būti nubausta... — toks buvo teismo sprendimas. „Šakelė negali nešti vaisiaus, jeigu ji atskirta nuo medžio" — „bažnyčia" Joaną padarė tokia šakelė. Ji turi būti atiduota pasaulinei anglų valdžiai.

Roueno kapinėse turėjo įvykti viešas Joanos atskyrimas nuo bažnyčios. Buvo paruošti iškilmingi sostai dvasinės ir pasaulinės valdžios atstovams. Atvedė išblyškusią, fizinių ir dvasinių kančių suvargintą Joaną. Visą teismo procedūros laiką Joana buvo kalėjimo sargų išjuokiama ir niekinama. Nė karto neleido jos bažnyčion nei mišių išklausyti, nei Komunijos priimti. Joana tuo nusiskundė. Vyskupas Košonas dabar žadėjo viską atmainyti ir paskirti gyventi vienuolyne, jeigu ji atsisakytų nuo paklydimų. Vienumoje pašvęsti Dievui likusias gyvenimo valandas — buvo mėgstamiausia Joanos svajonė. Ji susvyravo. Buvo pakištas jai pasirašyti iš anksto paruoštas išsižadėjimo raštas. Ji pasirašė...

Teismas pasiekė savo — Joana prisipažino esanti ragana ir eretikė. Ją nuvedė vėl į tą patį kalėjimą ir sukaustė pančiais.

Ji pasijuto apgauta ir karčiai apgailestavo savo žygį. Tuojau ji pareiškė, kad raštas išgautas prievarta. „Mano šventieji, sakė teisėjams, mane smarkiai subarė už silpnybę, vertą Dievo rūstybės ir amžinos pražūties". Joaną, kaip vėl atkritusią eretikę, pasmerkė sudeginti ant laužo.

Kodėl Joana susvyravo? Ar ji melagingai, mirties išsigandusi, pasirašė raštą? Ne, ji pasirašė iš širdies, tikėdamasi pašvęsti savo gyvenimą atgailai. Tokia nekalta, teisinga, aukšta prigimtis negalėjo meluoti. Joana neatsilaikė valandėlę prieš visuotinį įsitikinimą. Po kelių dienų Joanai buvo leista atlikti išpažintis. Kokia meile ir pasiilgimu jos siela puolė į prieglobstį bažnyčios, kurios sargai taip žiauriai ją buvo atstūmę! Joana meldėsi, verkė ir buvo laiminga, kada galėjo atlikti išpažintį.

Senoj Roueno aikštėj pilna žmonių. Pilni namų langai galvų. Stogai pavirto balkonais, medžiai linko. Joaną veža prie laužo. „Eretikė, atkritėlė, atskalūnė, ragana" — buvo parašyta ant jos kepurės.

— ...Joana, ką gali dar pasakyti apsigynimui, — paklausė Košonas.

— Veskite mane pas popiežių!

— Popiežius labai toli.

— Vyskupe, aš mirštu per jus. Visų čia susirinkusių prašau atleisti už padarytas blogybes... Aš jums atleidžiu padarytas man nuoskaudas... melskitės už mane.... kunigai, atlaikykite po vienas mišias už mano sielą....

Vienas domininkonas pasakė pamokslą. Perskaitytas kaltinimas:

„...skelbiame, kad esi sugadintas narys ir kaip toks atskiriamas nuo Bažnyčios".

Laužas suliepsnojo. Joana paprašė kryžiaus. Kažkoks gailestingas anglas sukryžiavo pagalius ir padavė. Tuoj atnešė kryžių iš bažnyčios. Joana jį bučiavo ir spaudė prie krūtinės. „Nesu nei eretikė, nei atsiskyrėlė... Jėzau... Jėzau..." ir paskendo liepsnose...

— Mes pražuvę, sudeginom šventąją! — kažkas suriko, ir jo aidas nuskambėjo per visą Roueną.

Joana gyveno devyniolika metų, keturis mėnesius ir dvidešimt keturias dienas...

1920 metais katalikų Bažnyčia Joaną paskelbė šventa.

Istorija žino tiek, kad tą dieną buvo pralietas šventas ir nekaltas kraujas, palikęs nenuplaujamą dėmę tiems, kurie jį praliejo.

Z. Kuzmickis

40 metų

(Spaudos sukaktuves minint).

1904 m. gegužės 7 dieną rusų caro Nikalojaus II įsakymu lietuviams buvo grąžinta spauda. Per 40 metų (1864—1904) lietuviai neturėjo teisės spausdintis savų knygų lotyniškomis raidėmis: jiems buvo pasiūlyta prisiimti rusų kirilicą. Patys rusai, norėdami „padėti" lietuviams, spausdino savo lėšomis lietuviškas knygas rusiškąja abėcėle ir tokias knygas pardavinėjo gana pigia kaina (maldaknygę, pav., kuriai lietuviai buvo pratę mokėti 1—2 rubliu, rusai siūlydavo po 20 kapeikų).

Ir vis tiktai, kad ir kažin kaip varžomi, lietuviai nesidavė palaužiami: raidės dalykas išvirto lietuviams kažkokio dvasinio turto brangenybe, už kurią ir galvos nebijojo atiduoti mūsų žmonės.

Rusų buvo sudaryta speciali knygų leidžiamoji komisija, kuriai vadovavo lenkų išgama St. Mikuckis. Tačiau ir šioji komisija, kad ir taip uoliai remiama generalgub. Muravjovo ir Kaufmano, maža tegalėjo nuveikti: žmonės visomis keturiomis kratėsi cariškomis knygomis. Kaip smuko knygų leidimas, tat įrodo šis statistikos žiupsnelis.

Nuo 1864 iki 1869 metų komisija išleido 20 knygų; nuo 1870 iki 1874 m. — 3 knygas, nuo 1875 iki 1879 m. 3 kn. ir nuo 1880 m. iki 1884 m. 1 knygą.

Tuo tarpu ėjo didžiausia lietuviškų knygų kontrabanda iš Prūsų į Lietuvą. Kiek tų knygų buvo gabenama, rodo kad ir šie skaičiai: nuo 1891 iki 1893 m. buvo konfiskuota visa tik muitinėse 37.718 egzemplioriai lietuviškų knygų, nuo 1894 iki 1896 m. — 40.335, nuo 1897 iki 1899 — 49.024, o nuo 1900 m. iki 1902 — 56.182 egz.

Draudimas spausdinti knygas lotyniškomis raidėmis, žinoma, sulaikė lietuvių kultūros progresą, tačiau tasai draudimas turėjo ir teigiamos reikšmės: jis suragino lietuvius į reakciją, į ataspyrį. Dėl knygų draudimo gimė ir švelniagarsė „Aušra", ir rūstusis „Varpas", ir pasiryžusi „Apžvalga", ir kultūringai atkaklus „Tėvynės Sargas".

Atgavę spaudą, lietuviai pajuto didelę jos galią, jos lemiamą reikšmę tautos gyvenimui. Tuo galime paaiškinti ir tą spausdintų leidinių gausingumą, kurį matome mūsų tautoje po 1904 m.

Šiandien, minint 25 spaudos atgavimo sukaktuves, tenka ypatingai atsidėjus ir rimtai sekti 40 sunkiųjų spaudos draudimo metų ir pasidaryti gilių išvadų.

Red. Spaudos atgautajai laisvei įvertinti ir ryšy su tuo ateitininkų uždaviniams nušviesti dedame čia pat Ateitininkų Federacijos vyriausios vadovybės atsišaukimą.

Ateitininkų Federacijos Vyriausios Valdybos Atsišaukimas

į Ateitininkų Federacijos narius spaudos atgavimo minėjimo proga (1904 geg. 7-1929)

Draugės Ateitininkės ir Draugai Ateitininkai,

Šiais metais mes turime malonią progą minėti labai reikšmingą mūsų tautiniam gyvenimui įvykį, turėjusį vietos 25 metai atgal. Tai buvo savo spaudos atgavimas, iškovotas iš svetimos rusų valdžios garbingu pasiryžimu ir didvyriškomis pastangomis laimėti, kad ir sunkiausiomis aukomis, laisvę reikštis spausdintu žodžiu pagal lietuvių tautos apsisprendimą. Tokia proga, grįžtant mintimi į pergyventą spaudos laikotarpį, bus visai ne pro šalį pažvelgti į tą prasmę, kokios turėjo didvyriška lietuvių tautos kova už spaudos laisvę, iškelti aikštėn svarbiausi vedamieji principai normaliam spaudos gyvavimui bei reiškimuisi ir, pagaliau, užbrėžti tinkama ateitininkams rolė spaudos uždavinius realizuojant tautos gyvenime.

1. — Kai sakoma, kad 1865 metais lietuviams buvo rusų vyriausybės atimta spaudos laisvė, tai reik žinoti, kad lietuviškos spaudos draudimas buvo gana savotiškas. Iš tikrųjų, rusų vyriausybė tik pareikalavo iš lietuvių, kad jie išsižadėtų lotyniško šrifto, mažiau ar daugiau pritaikyto lietuviškiems raštams, ir atstotų jį rusiškomis raidėmis, arba, kaip paprastai buvo sakyta, rusiška „graždanka". Spausdinti tat lietuviškos knygos rusiškomis raidėmis nebuvo draudžiama, buvo tik draudžiama jos spausdinti lotynišku šriftu. Kitaip tariant, visiškas draudimas lietė lietuvių spaudos tam tikrą formą, bet nelietė turinio, nors anais laikais ir turinys buvo palenktas biurokratiškai rusų cenzūrai.

Lietuvių spaudos draudimo pradžioje kai kurie oportunistiškai nusistatę lietuviai ėmė svyruoti, ar praktiniais sumetimais nereikėtų kartais nusileisti rusų vyriausybės reikalavimui ir prisiimti peršamoji „graždanka". Tačiau ilgainiui didžiausioji lietuvių dauguma griežtai nusistatė grąžinti rusų vyriausybei šitą rusų kultūros dovaną ir atkakliai kovoti už lotynišką — lietuvišką šriftą. Tokiame lietuvių tautos nusistatyme atsisakyti, **nežiūrint didžiausių surištų su tuo nepatogumų, nuo brukamos per prievartą spaudos formos, pasireiškė garbingas savo tautinės vertės pajautimas ir pasiryžimas laisvai apsispręsti kultūrinio gyvenimo srityje.**

Tauta, kuri klusniai nusilenkia prieš brutalią nieku nepateisintą prievartą, yra paliesta vergiško servilizmo. Tokiu servilizmu būtų buvę paklausti rusų vyriausybės reikalavimui prisiimti rusiškąją „graždanką", nes šitas reikalavimas nebuvo pa-

grįstas nei vyriausybės, kaipo tokios, prigimtomis teisėmis, nei lietuvių tautos apsisprendimu, nei pagaliau praktišku tikslingumu. Jei teisingai konstatuojama, kad faktinai rusų šriftas galėjo būti neblogai pritaikytas lietuviškos spaudos reikalams, nors jis ir yra nepatogus tarptautiniu atžvilgiu, ir kad šitas šriftas buvo patogesnis tik rusų mokytojams, kurie iš tikrųjų vaidino Lietuvoje rusintojų rolę, tai panašių motyvų toli gražu nepakako, kad lietuvių tauta galėtų kitaip nusistatyti, kaip kad jinai buvo nusistačiusi. **Nusistatyti kitaip būtų reiškę lietuvių tautai išsižadėti savo tautinės savigarbos ir susidemoralizuoti svetimos prievartos pinklėse.**

Žinoma, išsižadėdama legalios spaudos, lietuvių tauta darė didžiausią moralinę bei kultūrinę auką, bet sykiu šita auka buvo geresnės ateities laidas. **Nenustojusi tautinės savo vertės pajautimo ir pasiryžusi laisvai apsispręsti kultūriniame savo gyvenime, lietuvių tauta tuo pačiu buvo stojusi į tautinio nepriklausomumo kelią.**

Bet šitas kelias pasirodė ilgos martirologijos kelias, kuriame daugybė žinomų ir nežinomų dabar mums žmonių turėjo užmokėti moralinėmis ir fizinėmis kančiomis už tai, kas yra prigimta švenčiausia žmogaus teisė, būtent, už kultūrinio apsisprendimo laisvę. Šitos martirologijos istorijoje mūsų tasai kuklus ir užsislėpęs kultūrinės šviesos nešėjas išaugo iki prometėjiško didvyriškumo ribų. Jei mūsų tauta panorėtų dabar tinkamai pažymėti šitą garbingą mūsų istorijos lapą, jai tereikėtų pastatyti paminklą nežinomam knygnešiui, kuris, iškėlęs viena ranka švyturį, o antra kylodamas raštų naštą, reikštų mums tą pat, ką kitoms tautoms reiškia triumfo arkos ar laisvės statulos.

Ir iš tikro **kova už lietuvišką spaudą buvo ta patvarumo, pasiaukojimo, drąsos ir didvyriškų pasiryžimų mokykla, be kurios lietuvių tauta nebūtų buvusi pasiruošusi nepriklausomybei laimėti nė tiek, kiek tai buvo mums laisvę beatgaunant.** Šito fakto akivaizdoje įgauna prasmės visos tos aukos, kurios buvo sudėtos kovoje su rusų prievarta.

Minėdami tat dabar spaudos atgavimą ir grįždami mintimi į garbingą kovos už spaudos laisvę laikotarpį, mes negalime su didelio dėkingumo ir tautinio pasitenkinimo jausmais neminėti atsidėjusių tam sunkiam žygiui kovotojų. Amžina Jums garbė, žinomi ir nežinomi, laimėjusi ir nukentėjusi knygnešiai! Jūsų pavyzdys nenustojo reikšmės ir mūsų laikais. Jūs ir dabar mokote mus branginti kultūrinio apsisprendimo laisvę. Jūs savo įsitikinimu įrodot mums, kad paklusti neteisėtai ir neprotingai prievartai yra nusižengimas, kuris laidoja nepriklausomą garbingą tautos gyvenimą. Jūs neleidot mūsų tautai šitą nusižengimą padaryti ir tuo Jūs laimėjote jai geresnę ateitį. Šioje ateityje Jums priklauso neišdildomas dėkingas atminimas. Ir mes nusižengsime Jūsų atminimui, jei nustosime branginę didžiuosius spaudos laisvės principus.

2. Taip, mūsų kovos už spaudos laisvę mus įpareigoja tinkamai elgtis su spaudos dalykais tada, kai atgavę savo nepriklausomumą, mes turime galimumą valdymosi priemonėmis tvarkyti spaudos klausimą. **Dėkingas atminimas didvyrių, kovojusių už spaudos laisvę, ir jų sudėtų aukų didumas draudžia mums tiek nusidėti prieš spaudos laisvę, tiek ir piktnaudžiauti šita laisve nedoriems tikslams. Kitaip tariant jau tik viena spaudos martirologija uždeda prievolių ir tiems, kas laiko valdžios vairą nepriklausomoje Lietuvos Valstybėje, ir tiems, kas pašauktas naudotis spaudos įrankiais visuomenės reikalams.**

Abiem paminėtaisiais atžvilgiais mūsų tautos spauda, deja, nestovi reikiamoje aukštumoje: nei spaudos tvarkomieji organai, nei mūsų spaudos darbininkai labai dažnai nenusimano apie savo teises bei prievoles spaudos dalykuose. Iš vienos pusės mes matome paslankumą visai nepateisintu būdu suvaržyti spaudos laisvę biurokratinės prievartos priemonėmis, o iš antros pusės nemažesnį palinkimą panaudoti spaudos laisvę tokiems nedoriems tikslams, kaip šmeižimas netinkamų sau žmonių, pataikavimas žemiems žmonių instinktams, skleidimas klaidingų gandų ir t. t. **Mes nesame nelygstamosios, t. y. visiškos, spaudos laisvės gynėjai, bet mes taip pat nesame biurokratiškos nuožiūros šalininkai spaudos dalykuose. Mes nusimanome gerai, kad spauda yra dviašmenis ginklas, kuris gali nešti tautai tiek išganymą, tiek ir mirtį. Todėl spaudos reikalas turi būti normuojamas išmintingais nuostatais ir turi būti laisvas nuo subjektyvios nuožiūros žemažiūrių biurokratų.**

Ar yra normalus dalykas, kad katalikiškojo jaunimo nepolitinė spauda yra lenkiami valdininkų ideologinei, ne politinei net, cenzūrai visuomeninės pasaulėžiūros dalykuose, ir varžomi yra skelbti krikščioniško teisingumo bei solidarumo idėjas tuo pačiu laiku, kai kioskai yra pilni žurnalų su pornografiškomis iliustracijomis ir kai nedori litų gaudytojai stengiasi pralobti Dekamerono, Kazanovos atsiminimų ir panašių šlamštų leidimu? Kur yra tinkamas perspektyvos vertinimas, kur tikras susirūpinimas teisėtais tautos reikalais?

Iš kitos pusės ar yra normalu, kad tos sferos, kurios daugiausia rašo apie spaudos padorumą ir labiausiai kitiems prikaišioja nusižengimus prieš spaudos etiką, patys parodo daugiausia agresyvumo savo idėjinių priešų atžvilgiu ir savo agresijoje daugiausia nusideda padorumui, naudodamiesi tuo pačiu laiku palankia sau cenzūros priedanga?

Mes esame paminėję tik dvi ryškiausias apraiškas iš mūsų spaudos gyvenimo, bet tuo nenorime pasakyti, kad tik tiek tesama pas mus blogumo spaudos gyvenime. Norėdami būti teisingi, mes turime viešai pripažinti tą liūdną faktą, kad mūsų tautos spauda beveik perdėm stovi labai žemos kultūros laipsnyje, nežiūrint kokios rūšies yra jos darbininkai. Paminėtieji pavyzdžiai yra tik labiau reikšmingi todėl, kad jie liečia tuos, iš kurių, dėl

jų padėties arba nuolatinio moralizavimo, galima reikalauti daugiau, negu iš kitų.

Tokiomis aplinkybėmis tautai yra labai svarbu sudaryti sąlygas, kuriose spauda būtų apsaugota nuo biurokratinės nuožiūros, o visuomenė nuo tvirkinimo spaudos priemonėmis. Tam reikalinga visų pirma įvesti spaudos gyvenimą į normalias vėžes, atvaduojant ją nuo išimtinių priemonių ir palenkiant jos gyvenimą bei reiškimąsi specialiam įstatymui, kuris skaitytųsi su spaudos laisvės principu ir kultūriniu mūsų visuomenės stoviu. Jei iš vienos pusės, kaip sakyta, privalu apsaugoti teisėtus spaudos laisvės reikalus, tai iš antros pusės svarbu susirūpinti priemonėmis, kurios neleistų nedoriems bei nekultūringiems spaudos darbininkams piktnaudžiauti viešu spausdintu žodžiu. Šitoje kovoje su spaudos piktnaudžiavimu turi sutarti spaudos įstatymai ir visuomenės opinija. Spaudos įstatymai privalo numatyti spaudai plačią laisvo reiškimosi sritį, bet sykiu jie turi nustatyti griežtą baudžiamąją sankciją už spaudos nusižengimus prieš visuomenės bei valstybės pagrindus, prieš viešą dorovę, prieš svetimą garbę ir panašius nusižengimus, kurie negali likti nebaudžiami be ardymo visuomeninio bei dorinio gyvenimo pagrindų.

Tam tikslui reikalingas yra spaudos byloms greitas, griežtas visiems lygus, objektyvus ir plačiai žiūrįs teismas. Tik tokio teismo buvimas galėtų auklėti spaudos darbininkus ir atvaduoti spaudą nuo nekultūringų, pagrįstų kerštu, rietenų.

Bet nei gerų įstatymų nei teisingo teismo nepakanka visuomenės gyvenimui tvarkyti, jei žmonių kultūra ir tarp kitko reguluojamasis jos balsas, t. y. viešа opinija, neina įstatymams ir teismui į pagalbą. **Mūsų tautai, taip dar neseniai atgavusiai savo spaudą, ir yra vienas iš aktualiausių uždavinių kultūringai sutvarkyti savo spaudos santykius ir išsidirbti viešą opiniją, kuri neleistų piktnaudžiauti spaudos priemonėmis su skriauda visuomenės tvarkai bei dorovei ir žmonių garbei.** Šiuo reikalu privalu susirūpinti visoms sąmoningoms ir kultūringai nusistačiusioms mūsų tautos grupėms. Tokia pareiga labiau, negu kam kitam, pridera prisiimti su visu sąmoningumu bei atsidėjimu ateitininkams, kaipo inteligentiškos katalikiškosios jaunuomenės organizacijai. Jei kadaise kiekvienas sąmoningas ir dorai nusistatęs lietuvis patriotas turėjo kovoti už spaudos laisvę, tai, turint savo spaudą, kiekvienas toks patriotas turi susirūpinti tinkamomis jos gyvenimo bei reiškimosi sąlygomis.

3. Šia proga mes norime trumpai nusakyti draugėms ateitininkėms ir draugams ateitininkams tą pašaukimą, kurį turi katalikiškoji jaunuomenė spaudos srityje. Jei šiais dechristinizacijos ir kultūrinės dekadencijos, einančios idėjinio bolševizmo linkme, laikais visi katalikai, tiek dvasiškiai, tiek ir pasauliečiai labiau, negu kada nors, tur apaštalavimo pareigą, tai šitas apaštalavimas žymia dalimi turi eiti per spaudą. Spauda yra ta visuotinė galybė, be kurios pagalbos negali apsieiti joks idėjinis judė-

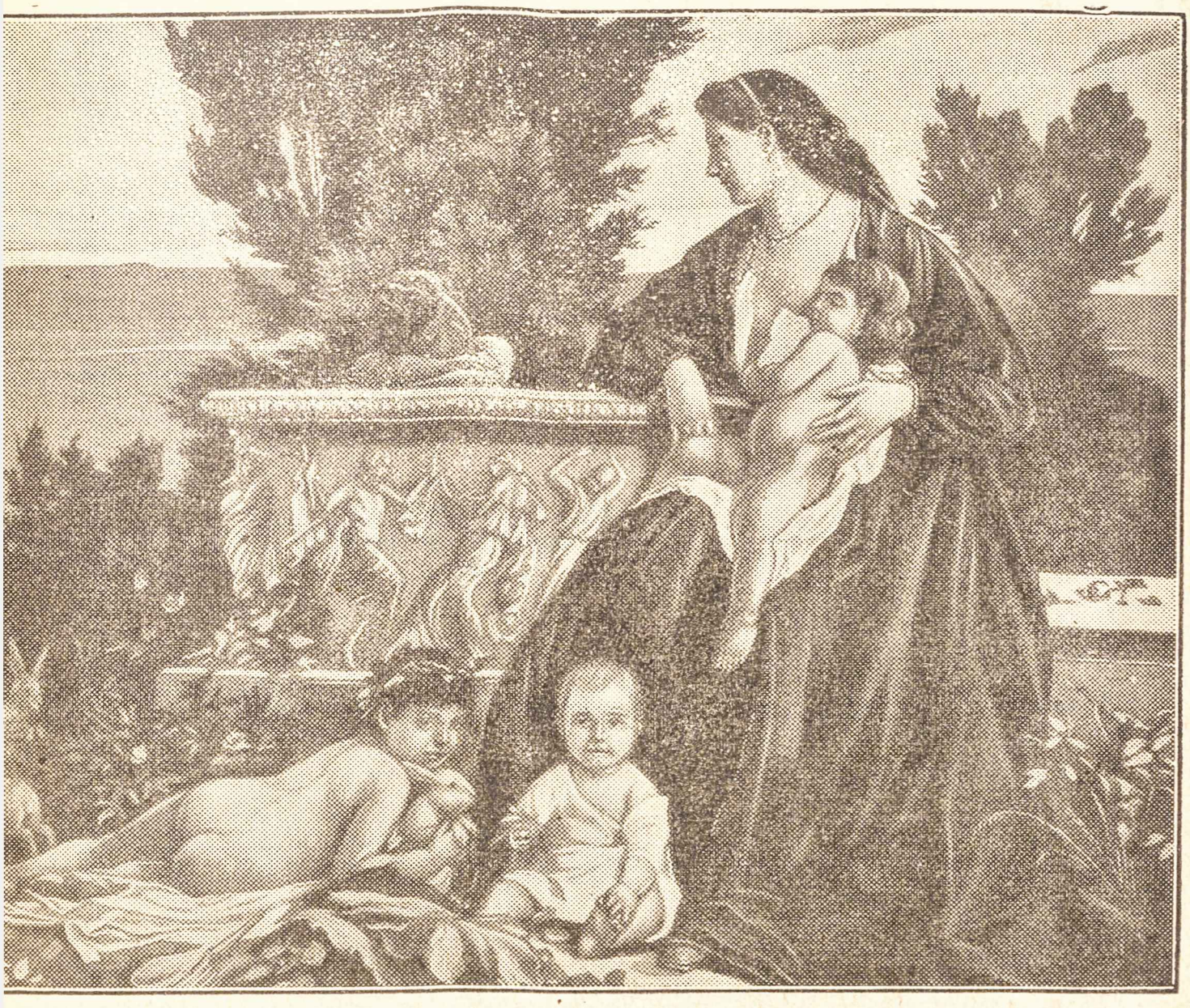

Feuerbach (1829-80) Motinos laimė

jimas, joks kuriamasis darbas, jokia apsigynimo akcija. Todėl **katalikų jaunuomenė besiruošianti kovoti ir jau kovojanti su pasaulio dechristianizacija už katalikiškąją pasaulėžiūrą bei krikščioniškąją pasaulio santvarką negali nesiruošti su rimtu atsidėjimu katalikiškosios spaudos reikalams.**

Todėl kiekvienas ateitininkas moksleivis, rašydamas paprasčiausią rašto darbą, privalo save raginti prie stropumo šalia kitų motyvų dar ir tuo, kad jau šitas darbas turi sąryšio su būsimu apaštalavimu per spaudą. Taip pat kiekvienas studentas neprivalo praleisti jokios tinkamos progos geriau apvaldyti plunksną, pažinti periodinės spaudos administravimo bei redagavimo principus, apsitirti su žurnalizmo teorijos bei praktikos principais, ir be skriaudos savo tiesioginiam pašaukimui savo specialybės srityje bandyti savo jėgų praktiniame spaudos darbe. Paga-

liau, didžiausias pareigas spaudos klausime turi, kaipo katalikai inteligentai, ateitininkai sendraugiai: jie turi būti tikri spaudos darbininkai, jos šelpėjai, organizatoriai, moraliniai rėmėjai, kovotojai už tiesą ir dorą.

Taip pradedant ateitininkais moksleiviais ir baigiant sendraugiais visai ateitininkų federacijai, kaipo inteligentiškosios jaunuomenės organizacijai, neprivalo būti svetimi spaudos reikalai. Kiekvienas narys tesirūpinie šitais reikalais pagal savo amžiaus ypatybes, neprasilenkdamas nei su savo profesijos reikalavimais nei su savo inteligentišku pašaukimu. Svarbu tik kad šitame ruošimesi spaudos reikalams ir bandyme dalyvauti spaudos gyvenime būtų įsisąmoninami ir griežtai išlaikomi krikščioniškosios spaudos principai.

Vedamaisiais krikščioniškosios spaudos idealais privalo visados būti tiesa ir teisybė. Norint tinkamai tarnauti šitiems idealams yra neišvengiama reikiamai nusiteikti doriniu atžvilgiu, ir ypač įsigyti tų nusiteikimų, kurie yra reikalingi padoriai kovai už tiesą ir teisybę, nes **tarnavimas tiesai ir teisybei niekados neapsieina be kovos su netiesa ir neteisybe.** Mūsų tautoje gal jokioje gyvenimo srityje taip ryškiai neišeina aikštėn mūsų nekultūringumas, kaip toje kovoje, kuri vedama spaudoje už savo įsitikinimus ir interesus. Žinoma, reik skaitytis su tuo, kad be kovos neapsieina joks idėjinis judėjimas, joks užsimojimas apginti senas kultūrines bei religines vertybes arba laimėti naujas. Bet paprastai visas blogumas būna ne pačioje kovoje, nes ji yra neišvengiama, kaipo priemonė pozityviam tikslui atsiekti, bet tame būde, kuriuo kova yra vedama.

Ir štai katalikams itin privalu žinoti, kad toli gražu ne visos priemonės yra leistos kovoje net už geriausią tikslą. Kova, kurią katalikai veda spaudoje už tiesą ir teisybę, turi būti griežtai suderinta su krikščioniškosios etikos reikalavimais ir todėl visų pirma su tiesa ir teisybe. Aišku, kas nusideda prieš tiesą ir teisybę, niekados negali patarnauti nei tiesai nei teisybei. Taigi **gilus objektyvumo jausmas ir didelis teisingumo pajautimas yra privalomi kiekvienam katalikui, kuris stoja į spaudos kovą už krikščioniškąją pasaulėžiūrą ir krikščioniškąją pasaulio santvarką.**

Idėjinė kova tik tada nedemoralizuoja, kai ji yra pagrįsta garbingos kovos principais. Ogi garbinga kova reikalauja riteriškos, arba, tariant moderniniu terminu, džentelmeniškos taktikos, kuri įpareigoja skaitytis su priešininku, kaipo su lygiu gerbtinu žmogumi, arba atsisakyti nuo kovos su juo,jei jis visiems regimu būdu neužsitarnauja pagarbos, ir kovoti tokiu atveju su jo neigiama įtaka ir kenksmingumu, kaip su nelaime, pareinančia nuo neprotingo ir aklo gaivalo.

Tačiau, jei kova spaudos gyvenime yra neišvengiama, nereik manyti, kad ji tesanti vienintelė priemonė tarnauti geram tikslui. Žymiai daugiau už kovą, priartina prie kiekvieno tikslo

pozityvus kuriamasis darbas, ir tai ypač katalikams yra svarbu įsisąmoninti, ruošiantis spaudos reikalams. Norint žmonėms duoti pažinti gerai katalikiškąją pasaulėžiūrą, jos šviesoje tinkamai įvertinti tai, kas darosi pasaulyje, ir sugestionuoti tai, kas turėtų būti krikščioniškai sutvarkytoje visuomenėje, reikalingas yra milžiniškas pozityvus kuriamasis darbas, kuris reikalauja didelio pasiruošimo, intelektualinio išsilavinimo ir literatinio sugebėjimo. **Katalikų spauda kaip tik todėl taip toli yra nuo prideramos aukštumos, kad katalikų visuomenė iki šiolei nėra dar pasigaminusi reikiamo kadro spaudos darbininkų, kurie, turėdami visus dorinius nusiteikimus džentelmeniškai kovai, sykiu turėtų pakankamai davinių pozityviam kuriamajam darbui žurnalistikos srityje.**

Kalbamąjį trūkumą pašaukta yra užpildyti katalikiškoji jaunuomenė ir tai visų pirma liečia ateitininkus, kaipo suorganizuotą šitos jaunuomenės dalį. Ateitininkai privalo iš savo tarpo pakankamai žmonių skirti specialiam pasiruošimui spaudos reikalams, nekalbant jau apie tai, kad kiekvienas inteligentas katalikas neprivalo būti abejingas spaudos klausimu, apie ką buvo jau sakyta anksčiau. Mūsų tauta labai dar menkai nusimano apie spaudos organizaciją, jos gaminimą ir platinimą, ir čia reik mums tikrų specialistų, kurie sugebėtų pakelti mūsų spaudą į prideramą aukštumą.

Ateitininkai savo spauda: „Ateitimi" ir „Naująja Vaidilute" ir „Židiniu", pakankamai įrodė, kad už savo spaudą jiems rausti netenka, nes šitai spaudai mažiau, negu kokiai kitai, galima būtų daryti moralinių priekaištų. Reiktų dabar šią pradžią tobulinti, plėsti ir didesniu maštabu organizuoti, naudojantis įgautu patyrimu ir ruošiant specialius spaudos darbininkus.

Sveiki pagrindai ir kūrybinė katalikų spaudos pažanga turėtų dar tą gerą pusę, kad tai paragintų visą kitą lietuvių spaudą neatsilikti nuo katalikų ir nesiskirti labai ryškiai nuo jų doriniu savo veidu. Todėl spaudos srityje, kaip ir visose kitose gyvenimo srityse, katalikai ir tuo pačiu ateitininkai, kaipo katalikų visuomenės jaunuomenė, turi prievolę tarnauti geru pavyzdžiu.

Šituo atžvilgiu būtų pageidaujama, kad iš ateitininkų tarpo išeitų idėja apie sveikos viešosios opinijos sudarymą ir suorganizavimą lietuvių visuomenėje spaudos reiškimosi klausimais. Be tokios opinijos suorganizavimo negalima tikėtis, kad mūsų spaudos įpročiai greit galėtų pagerėti. Ogi šita **viešosios opinijos organizacija turėtų pasireikšti registravimu bei skelbimu visų nusižengimų prieš žurnalistinę etiką, visuomenės santvarkos pagrindus ir visuomenės dorovę.** Turėtų būti reaguojama tokiu būdu prieš nusižengimus be atodairos, kokių spaudos organų ir žmonių jie yra daromi. Į šitą moralinio teismo darbą turėtų būti patraukti garbingiausi žmonės iš įvairių visuomenės grupių, kad tokiu būdu būtų laiduotas sprendimo objektyvumas.

Štai svarbiausieji dalykai, kuriais pridera lietuvių visuomenei susirūpinti šiais laikais, kai yra minimas spaudos laisvės atgavimas ir kai tenka konstatuoti, kad spaudos padėtis mūsų tautos gyvenime yra tolima nuo normalios, ir jos laisvės ir jos reiškimosi atžvilgiu. Reik todėl per 25 metų sukakimą nuo spaudos atgavimo aiškiai įsisąmoninti, kad šitas laikotarpis davė mums mažiau, negu galima buvo laukti spaudos srityje, ir kad todėl **artimiausioje ateityje mūsų visuomenei yra prievolės ypatingai sukrusti spaudos kėlimo darbe ir atpildyti tai, kuo apsileista arba kuo nusižengta išgyventame laikotarpyje nuo spaudos atgavimo.**

Kad neveltui būtų kovoję mūsų pirmatakai spaudos draudimo metu, kad neveltui būtų dėję jie brangias aukas, mes turime užsidegti kilniais jų pavyzdžiais, jų drąsiu pasiryžimu, jų paniekinimu demoralizuojančių kompromisų, jų aukingumu ir patvarumu. Mes taip pat turime suprasti, kad jei neisime, kaip jie, praktiško idealizmo ir laisvės meilės keliais, netrukus susidemoralizuosime oportunistiško servilizmo ir nekultūriško storžieviškumo nuotaikoje, nuo ko mus sunkiai atvaduos atskirų kilnesnių asmenų pastangos ir kilnieji žygiai.

Žinokime, jog spausdintas tautos žodis yra tautos išraiška, pagal kurią yra vertinama visa tauta, ir jog šita išraiška sykiu kasdienis tautos penas, nuo kurio pareina jos moralinė ir net fizinė sveikata. Tesie mums šitas spausdintas žodis šventas, ir tegul niekas nedrįsta jo netinkamai pareikšti be atsakomybės jausmo

Jei šitie mūsų troškimai atsilieps realiu aidu mūsų draugių ateitininkių ir draugų ateitininkų širdyse ir sužadins jose tvirtų pasiryžimų nurodytu būdu vertinti spaudos dalykus ir atatinkamai jais rūpintis, būsime tikri, kad spaudos atgavimas yra mūsų tinkamai paminėtas.

Vyriausioji Ateitininkų Federacijos Valdyba

Prof. St. Šalkauskis

Ateitininkų Federacijos Vyriausias Vadas

Ig. Skrupskelis

Generalinis Sekretorius

A. V.

Poeto Putino Mykolaičio „Valdovo sūnus"

(Pasikalbėjimas su autorium)

Vienur kitur laikraščiuos pasitaikydavo užtikti žinią, kad poetas Putinas perdirbo savo „Valdovo sūnų", prieš kelerius metus ėjusį Kaune Valstybės Teatre, įnešdamas daug naujų elementų. Tų žinių prisiskaitė ir „Ateities" redaktorius. Neseniai jis mane susitiko ir sako:

— Ar negalėtum nueiti pas „Valdovo sūnaus" autorių ir šio to išsiklausti apie naująjį kūrinį.

Sutikau. Ir štai aš, iš Dievo valios labai menkas korespondentas, dar menkesnę nuovoką apie „intervju" turįs, vieną vakarą ryžausi užkopti į kalną, lygiai prieš „Saulės" namus.

Pas poetą tenka įeiti iš kiemo pusės. Laimingai radęs jį namie, tuoj savo reikalą pasakiau.

— Gerai, — tarė jis.

— Dėl kokių priežasčių ėmėtės „Valdovo sūnų" perdirbti? — pasiteiravau.

— Pirmiausia dėl to, kad Valstybės Drama sumanė atnaujinti „Valdovo sūnaus" pastatymą ir net įtraukė į Latvijon vežamųjų veikalų skaičių. Aš niekaip negalėjau sutikti, kad „Valdovo sūnus" būtų vaidinamas tokiam pavidale, kokiam jis buvo lig šiolei. Tiesą pasakius, jau pereitą vasarą buvau pasiėmęs jį pertvarkyti, bet tik ši proga privertė mane galutinai ir griežtai imtis darbo ir greitu, palyginti, laiku jį atlikti. Aš dirbau, susižinodamas su Dramos režisierium p. Dauguviečiu, kuriam už nurodymus daug esu dėkingas. Svarbiausia, gal būt, ką p. Dauguvietis man pastebėjo, tai praplėsti Krušnos, kaipo tėvo, vaidmenį ir pagilinti jo tragizmą, kas juk ir sudaro svarbiausią mano veikalo temą. Šiuo tikslu ir parašiau visai naują pirmąjį ketvirto veiksmo paveikslą. Toliau, man pačiam labiausiai nepatiko tuščias stiliaus patosas ir lyrinis balastas, kurio daugiausia buvo antrame, trečiame ir šeštame senojo „Valdovo sūnaus" vaizde. Aš norėjau visai dramai duoti paprastesnę, naturalesnę kalbą. Tas man tik dalim pavyko, nes vis dėlto veikalą rašiau ne iš naujo, o tik jį taisiau.

— Ar daug pakeistas naujasis „Valdovo sūnus", palyginti su senesniuoju? — paklausiau.

— Taip, gana daug. Beveik visas liko tik pirmas veiksmas. — Čia autorius parodė senąjį tekstą, visą išbraukytą, ištaisytą ir naujojo rankraščius. —Pirmame veiksme, be stiliaus pataisų, teko išmesti tik nenaturalią sceną Krušnos su žvalgais, o į jos vietą įvesti, mano nuomone, geriau čia tinkančią sceną su Pasiun-

tiniu ir padaryta vieną antrą kupiūrą. Pusę antrojo veiksmo parašiau visai naujai, o trečiasis veiksmas, miške, yra visas perdėm naujas. Jame man rūpėjo praplėsti dalimi Mauro, bet ypač sceniška Kirmio rolė. Apie ketvirto veiksmo pirmą paveikslą jau esu minėjęs. Jis visai naujas. Tai intymiškos scenos Krušnos su Gerda ir su abiejų Valdovų sūnais. Šį paveikslą tyčia parašiau proza, nes tai geriau tinka tų scenų intymiškumui ir nuotaikai. Antruoju šito veiksmo paveikslu eina buvusis ketvirtasis vaizdas su nežymiais papildymais. Penktas veiksmas, buvusis penktasis vaizdas, pradžioj lieka tas pats, bet į pabaigą žymiai pakitėja, atstodamas kartų ir buvusį šeštąjį vaizdą, kuris, kaip Tamsta matai, dabar visas perdėm išbrauktas. Ir pati dramos fabula dabar išsiriša kiek kitaip. Danguolė lieka gyva, o žūva tik vienas Mauras iš Gerdos keršto, kurio priežastį ir brendimą dramoj stengiausi nužymėti.

— Gerda? — nustebęs prasitariau. — Tokio vardo iš senesniojo „Valdovo sūnaus" neatsimenu. Dovanokit, Profesoriau, už trumpą mano atmintį.

— Tai visai naujas mano dramos personažas. Man atrodė, kad vienos moteriškos ir tai neperdidelės rolės, kaip buvo Danguolė, scenai permaža. Gerda — Mauro gentės ir tipo moteris. Savo išvaizda ir būdu jis sudaro kontrastą Danguolei. Aš manau, kad ji dabar net nustelbs Krušnos dukrą. Dauguvietis padarė pastabą, kad Danguolė turėtų būti daugiau laukinė, judri ir gyva mergiotė, o ne pusiau sentimentališka kuklutė panelė. Aš tuo tarpu Danguolę palikau nelietęs, nors ir sutinku, kad jos vaizdas permaža ryškus, o rolė turi maža sceniškumo. Prie jos dar ketinu grįžti galutinai ruošdamas naują dramos leidimą spaudai.

— Tokiu būdu naujoji Tamstos dramos redakcija linksta daugiau į primityviško gyvenimo vaizdą ir nuotaiką.

— Griežtai imant, jokis nei vietos, nei laiko koloritas man nerūpėjo, ypač pirmą kartą rašant „Valdovo sūnų". Dabar šito primityviškumo gal kiek daugiau, bet ir tai ne stiliuj, tik šiaip jau kur nekur mestoj gyvenimo apyvokoj ir aplinkybėse. Veiksmo fonas dabar ne tautos, bet genčių atsiribojimas, kova ir neapykanta. Jeigu dabar tektų rašyti panašaus pobūdžio drama, tai stengčiausi daugiau kreipti dėmesio ir į epochos koloritą.

— O vedamosios idėjos ar tos pačios liko?

Dramatinė idėja — tėvo ir sūnaus tragizmas — liko ta pati. Jeigu kas norėtų ieškoti filosofinės dorovinės idėjos, tai manau, kad nerastų ir ją žymiai pakitėjus. Šiaip jau visą tą kilnumą bei idėjingumą, kurio anksčiau būta atskiruose dialoguose ir šeštojo vaizdo pabaigoj, stengiausi išmesti, nes tai buvo gryni niekai. Šiuo atžvilgiu reiks dar kartą su raudonu pieštuku tekstą pamarginti.

— O koks bus pataisytosios dramos vardas?

— Geresnio vardo kaip „Valdovo sūnus" nerandu. Bet kadangi veikalas žymiai pakitėjo, reikia keisti ir vardas. Tuo la-

Prof. Mykolaitis Putinas.

biau, kad Valstybės Drama veža į Rygą — p. Čiurlionienės „Aušros sūnus", taigi „sūnų" jau būtų perdaug. Kol kas sustojom prie pavadinimo stačiai „Valdovas". Aš dar rezerve turiu vardą „Gentės kraujas".

— Kada bus „Valdovo" premjera Kaune?

— Kaune šį sezoną „Valdovas" viešai neis. Bet rudenį, tur būt, jį pamatysime. Režisuoja B. Dauguvietis, o dekoracijos A. Varno.

Buvau labai dėkingas autoriui už gautas žinias. Bet kadangi žmogus amžinai nepasotinamas, tai ir aš neiškentęs prasitariau:

— Norėčiau paklausti, ką daugiau šiuo tarpu gražiosios literatūros srity dirbate.

— Pradėjau rašyti dramatizuotą liaudies pasaką, lengvo žaismingo stiliaus. Pirmą veiksmą jau baigiau. Dar teks padirbėti prie „Valdovo sūnaus". Taip pat manau sutvarkyti ir iš-

leisti „Žiedą ir moterį". Dabar esu kiek nutolęs nuo eilėraščių. Atrodo, — tarė šypsodamasis poetas, — kad Lietuvoj eilėraščiai yra tik jaunystės dalykas. O dėl manęs, tai čia rodos esama ir individualinių psichologinių priežasčių... Vis dėl to dar tikiuosi jas pašalinti ir su lyrika kada nors plačiau pasirodyti.

— O kaip eina darbas su romanu „Svetimos Kaltės", kurio kelis fragmentus „Židiny" spausdinot?

— Jis dabar kiek užleistas. Nežinau, kada gelėsiu ir norėsiu prie jo grįžti.

Dar kiek pasikalbėję atsisveikinom. Lauke jau buvo sutemę. Kur nekur reti debesys slankiojo, žvalgydamiesi po sidabrine šviesa užlietą miestą.

R. Ed.

Tariant: „Linksmų vasaros atostogų!"

"...Sveiks, svieteli margs, šventes pavasario šventęs!
Sveiks ir tu, žmogau, sulaukęs vasarą mielą!"

Sulaukėm gamtos vasarą. Jau tuoj mūsų, moksleivių, ir „rugiapiūtė" bus baigta. Nurinkę vaisius lauksime rudens, kad vėl sėtume iš naujo — naujiems, laimingesniems metams.

O dabar — važiuosim namučių... poilsio. Poilsio? — Iš dalies. Tik iš dalies!

Esam ne tik moksleiviai, esam dar organizacijos, idealų žmonės. Čia mums vasara dar neatėjus. Dar ne metas džiaugtis vaisiais ir sudėti rankos ramiam poilsiui. Dar žiemos tvankas. Dar pats gerasis laikas, kada reikia šarvuoti ne kūnas kailiniais nuo žiemos speigų, bet dvasia — stipriu ištvermingumu nuo pagundų ištižti, pagundų pigiems gyvenimo šūkiams nusilenkti, pavandeniui drumstuoju vandenėliu plaukti; nuo pagundų vienašališkai, siaurai suprasti lietuvio moksleivio idealus ir uždavinius. — O tai labai ir labai didelės pagundos.

Goethės Faustas visą gyvenimą negalėjo rasti pasitenkinimo, visą gyvenimą kankinos, vienašališkai to pasitenkinimo ieškodamas: čia jausmo tikėjimas, čia grynasis mokslas, čia magija — burtai, čia geidulių tenkinimas. Ir niekas negalėjo jo ieškančios sielos nuraminti, nes jis nemokėjo sintezės, visapusiško idealo susidaryti.

Istorijos dešimtmečiai ir šimtmečiai parodo, kaip žmonės yra palinkę pasiduoti kraštutinumui, siūbuoti, kaip jūros bangos audroje — jau puldamos, jau vėl kildamos, jau blokšdamosi į uolą, jau užpildamos seklųjį krantą. — Lietuvių moksleivių gyvenimo istorija rodo, kaip prieš 20 su viršum metų daugel mokinių buvo pasidavę vienašališkai madai — palikus šaly re-

ligiją, iš dalies tautybę, pasistatyti prieš akis vienų vieną socializmo vėliavą. Ir ėjo paskui tą vėliavą nežiūrėdami į kitus idealus, kad tik pasiektų savąjį tikslą — visuomenės gerovę. Bet kaip žmogus nesustiprins savo kūno, vartodamas tik sausąjį valgį, kaip numarins savo organizmą teduodamas jam į valias tik sotaus miego, — lygiai taip net gražusis idealas, klaidingai suprastas, vienašališkai siekiamas, pražudys patį siekėją, sukompromituos jo idealus.

Visuomenės gerovės idealo nelemta buvo pasiekti socialistinei moksleivijai ir visuomenei, nes jie ėjo į šitą idealą klaidingais keliais. Ir tie patys, kurie norėjo visuomenei padėti, tik dar labiau jai pakenkė. Štai čia yra jų tragedija, tragedija tarp tikslo ir netinkamų priemonių. Dėl to vienašališkumo socialistinės moksleivijos idealas — socializmas šiandien jau nebevilioja skaisčiosios, ideališkosios nuotaikos jaunimo.

Socializmas, o su juo einąs kartu internacionalizmas buvo viena banga toje mūsų jaunuomenės, o net ir plačiosios visuomenės gyvenimo kūdroje. Jai slūgstant iškyla kita banga, kitomis spalvomis blizgėdama. Naujoji banga nėra grynai lietuviško kilimo. Ją pagimdė kitų kraštų reakcija prieš kraštutinį socializmą ir internacionalizmą. Naujosios bangos kėlėjai vėliavoje įrašydina tautybės žodį. Tai gražus idealas, gražus, kol jis yra suderintas su kitais išmintingo žmogaus idealais. Deja, naujosios bangos tyvuliavimas tos idealų harmonijos neparodo. Sekant paskui tautybės — ir tik paskui tautybės — vėliavą, sekant aklai, vienašališkai, kitų idealų nepaisant, gaunasi nenormalių iškrypimų.

Paprastai vienašališkai suprastas idealas jo sekėją daro siauraprotį. Jis pats nesusivokia, kiek platus jo idealas, kuo jis skirias nuo kitų, ką jam tas idealas leidžia ir ne. Argi ne keista atrodo, kad inteligentas, jaunuomenės auklėtojas, ima skelbti tautybę su „krikščioniškąja dora be pirmųjų trijų Dievo įsakymų"? Jam rodos, kad jo vieno tesama teisingo, vieno sudarančio visų gyvenimo sričių sintezę tuo metu, kai jis pasiima tik vieną, siaurą to gyvenimo sritelę. Visų kitų nuomonės jam yra baustinas nusikaltimas. Ir dėl to kitaip manančiam parodo daug netolerancijos, nepaisydamas jokių priemonių.

Vienašališkai užsidegęs laisvės idėja Schillerio „Plėšiko" herojas Karolis griebiasi išvesti visuomenę į laisvę, išvaduoti skriaudžiamuosius iš skriaudėjų varžtų. Koks puikus jo idealas! Bet kuriom priemonėm jojo idealas siekiamas? — Jis organizuoja plėšikų gaują, kurios padedamas, jėga ir smurtu tarias išnaikinsiąs visas nedorybes; ir šėlsta gi tas idealistas: nei teisė, nei teisingumas jojo nesaisto: „Ar man varžyti savo valią įstatymų korsetu? Įstatymas nežinia kam privertė šliužu šliaužioti tuos, kurie turi skraidyti ereliu. Įstatymas dar nesukurė nė vieno didžio žmogaus, tuo tarpu kai laisvė milžinus

daro. Duokit man būrį tokių drąsuolių kaip aš, ir Vokietija virs respublika, prieš kurią Rymas ir Sparta atrodys tik moterų vienuolynai". — Tai kilnios idėjos pagautas jaunuolis maištininkas, jaunasis Schilleris taip kalba. Kalba, laisvės idėjos suhipnuotizuotas. Bet į ką toji laisvė jojo rankose pavirto? — Į laisvę žmogų terorizuoti, laisvę žmogų žudyti. Laisvės siekia prievarta, nepaisydamas nei Dievo, nei žmogaus įstatymų. Ir galutinai — katastrofa. Pamato, kad jo priemonės yra netikusios, kad neteisybes norėjo išvyti iš gyvenimo naujomis neteisybėmis, kad skaistusis, kilnusis laisvės idealas jo rankose liko suterštas, išprofanuotas.

Kas atsitiko su Karolio laisvės ideja, tas gali atsitikti su kiekviena kita, paimta vienašališkai.

Adomo Mickevičiaus Konradas Valenrodas sukaitina savo širdį tėvynės meilės kibirkštimis. Patriotizmo ugnis įsirusi tiek galingai, kad Konradas visus kitus idealus pamiršta ir dėl tautos gerovės jis nesiskaito su jokiom priemonėm; visa tinka jo patriotizmui: ir priesaikos laužymas, ir išdavimas. Bet paneigimas teisingumo ir teisės jam galop keršija. Jis pats žūsta kaip išperkamoji jo nusikaltimų auka.

Schillerio Karolis savo idealų siekė ginkluotos bandos terorais. Nusikaltęs teisingumo ir teisėtumo idejoms, jis pats turi žūti, o jo ideja lieka sukompromituota.

Ir tų, kurie tarias esą dideli tėvynės ar visuomenės (societas) mylėtojai, kurie pamiršta grožio, gėrio, tiesos idealus, sutelktus religijos esmėje; kurie nesiskaito su priemonėmis, — tų laukia tokia pat tragedija. Jie patys žudo savo darbus ir siekimus. Anksčiau ar vėliau jie turės atkartoti Karolio žodžius: „O, kvailys ašai, norėjęs pataisyti kitus savais nusikaltimais, palaikyti teisingumą neteisumais. Kūrėjau, atleiski kūdikiui, įsigeidusiam pralenkti Tave!.."

Žalingas būtų tautai vienašališkumas netolerancija, jei vienai jaunimo grupei būtų leista klestėti visu gajumu, o kitai, kurios tikslai ir siekimai yra nė kiek nemenkesni, būtų ištartas — veto. Vienašališkumas būtų propaguoti jaunimui kumščio ir smurto jėga, o trukdyti jam moralinį didingumą ugdyti Toks vienašališkumas kaip idealo iškraipymas ilgainiui galėtų sukelti vočių sveikam, palyginti, jaunimo gyvenime.

Apmetant akimis pereitų metų veikimą, reikia pasidžiaugti, kad ateitininkai savo darbuose išvengė panašaus vienašališkumo. Jų idealas yra tiek visapusiškas, kad jame sutelpa visos kilniosios idejos. Tiesa, kraštutinumų mėgėjams visapusiškas idealas visad atrodo pasenęs, tinkąs tik į archivą. Dėl to jie dažnai parodo netolerancijos kitiems. Ir to rezultatas yra tas, kad arti pusė ateitininkų kuopų buvo išbrauktos iš viešojo gyvenimo, ateitininkų vardas neteisingais kaltinimais aptėpliotas, statytas lygiomis su tėvynės išdaviko vardu, dėtas į vieną kaltinamųjų suolą su žmogžudžiais. Bet, ačiū Dievui, ateitinin-

kui tie inkriminuojami dalykai yra svetimi, ir iš visur jis išėjo dar labiau sutvirtėjęs dvasia, pasiryžęs tiek pat karštai dirbti mylimai tėvynei, vis laikydamasis tikrosios sintezės ribose.

Mažučiai mėginimai tik parodo, kiek esam supratę savuosius idealus, ir apskritai jie negali mūs baidyti ir stumti į kraštutinumus. Tik nesąmoningas, beprotis arklys, botago šmėkštelėtas, pašoks į griovį su visu vežimu. O protingam žmogui toks šmėkštelėjimas turi tik kelti mintį: už ką man čia šmėkščiojama — ar dėl to, kad aš neteisingu keliu keliauju, ar tam, kad aš išvirsčiau į griovį. Ir metų gale reikia pasidžiaugti, kad vis labiau ir labiau susiprantame keliaują teisingais keliais, susiprantame, kad mūsų kelias, mūsų idealas suima visą gyvenimą, kad šio idealo ribose geriausiai patarnausime ir tėvynei ir Bažnyčiai. Tam džiaugsmui pagrindo duoda uolus darbas kuopose, ar jos bus viešos ar neviešos, naujų narių ir kuopų registracija, laikraštėliai, kursai ir ta vieningoji visų narių tarpe dvasia, kuri kalbėdama prabiltų A. Mickevičiaus lūpomis:

Išvien, jaunieji prieteliai!
Bendroje laimėj mūs keliai!
Drauge gausingi, karščiu protingi,
pirmyn, jaunieji prieteliai!
Ir tas laimingas, kurs užviltas
karionėj kritęs tapo tiltas
kitiems atsiekt garbės pilis.
Išvien, jaunieji prieteliai!
Nors kelias staigus ir slidus,
jėga ir ydos tramdo mus,
bet jėgą jėgos tesugriauna...
Petys į petį! Ei, bendrais
apjuoskim žemę grandiniais!
Mintis vienan sušaukim židinin,
ir židinin vienan dvasias!..
Nūn, uola, judinkis tolyn!...

Organizacinio drausmingumo ir sąmoningumo linkėjimu, kad paskum galėtume „judinti uolą tolyn", mes atsisveikiname savo jaunesniuosius ir vyresniuosius skaitytojus ilgesnį vasaros laiką.

Esama ištisos grupės mūsų skaitytojų, su kuriais tariamės netrukus pasimatysią akis į akį. Tai visas kadras ateitininkų abiturientų. Gavę atestatus jie pasklis po visą Lietuvą, bet rudeniop, kaip gandreliai, ims skristi į Kauną aukštojo ar specialiojo mokslo ieškoti. Mums rodos, kad kraštas ypačiai dabar reikalingas gerų specialistų. Tad mes mielai sveikinsim draugus, kurie pasiryžę imtis praktiškųjų mokslų — technikos, medicinos, ūkio, gamtos, komercijos... mokslų. Į kai kuriuos tų mokslų ypačiai veržias svetimtaučiai. Laikas mums lietuviams atsiimti iš jų mums priklausančią dalį.

Draugams, kurie norės humanitarinio išsilavinimo ieškoti, kad paskui būtų mokytojai, pedagogai (grečiausiai), — primename, kad yra du to mokslo centrai mūsų universitete: Teologijos-Filosofijos ir Humanitarų fakultetai. Katalikų mokslininkų jėgos sutelktos pirmajame. Čia šalia paties mokslo dar bus apsaugota ir pagilinta studento kataliko pasaulėžiūra, sustiprintas lietuvių studentų solidarumas, nes čia susitelkia lietuviai studentai, be kitų tautybių priemaišos.

Taigi šitiems draugams tariame:

„Iki pasimatymo!"

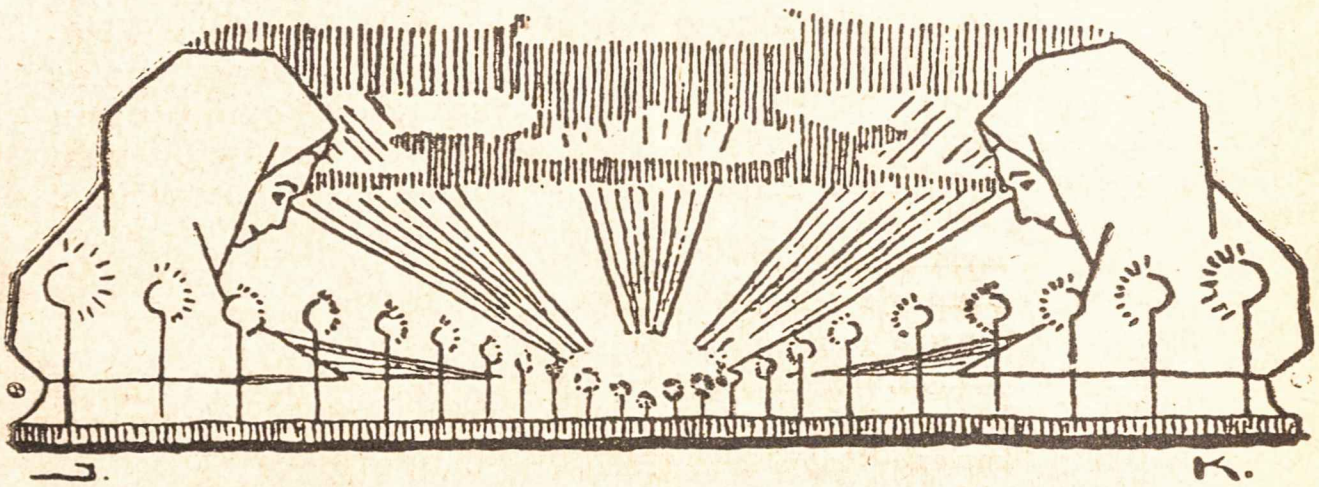

Jaunųjų žiedai

Al. Pliūra

KODĖL MAN TAIP?

Kodėl man taip, kodėl man taip
Ašarėlės byra?
Kodėl man vis, kodėl man vis
Galvužėlė svyra?

Kodėl širdyj, kodėl širdyj
Smarkios audros ūžia?
Kodėl kasdien, kodėl kasdien
Skauda man širdužę?

Žinau kraštus, žinau kraštus,
Kur ramu ir miela.
Bet kas atspės, bet kas atspės,
Ko man liūdi siela?

Almonė

Dėl ko dilgėlės lapai pikti

Tyliai, kukliai iškėlė iš žolės savo mažą galvytę rausva gėlelė. Tada ji pirmą kartą išvydo linksmutį saulės spindulėlį, pamatė žydrą dangų.

— Kaip gera gyventi! — sušlamėjo jos balzgani lapeliai, ir kupina laimės ji prisiglaudė prie gretimo stiebelio.

O saulutė kilo. Ji pažadino kitas gėles, ir maža pievelė prisipildė jų kvepėjimo. Margaspalvės peteliškės bučiavo gėlių akis.

— Kiek meilės ir džiaugsmo! — sušnabždėjo gėlytė.

Jos draugės nustebusios palingavo lapeliais.

— Ji juokinga, ta mažoji gėlelė! — pasakė jos.

Bet gėlelė negirdėjo to. Ji skendo švelniam dvelkime, glaudėsi, vėjo glamonėjama, ir žvilgiu skendo erdvės žydrumoj.

Staiga mažas, pilkas drugelis nukrito prie jos stiebelio. Jis susižeidė į šaką ir dabar nusilpęs gulėjo ant žemės. Gėlelė sudrebėjo iš gailesčio ir palenkė savo galvą, švelniai prisiglaudus prie jo sužeisto kūnelio.

— Vargšas mažutis drugeli! — šnibždėjo ji.

— Cha cha cha! Ji gailisi tokio biauraus, pilko drugelio! — pasigirdo iš šalių kitų žolių balsas. Gėlelė nesuprato jų.

— Juk jis sužeistas, mažutis mylimas drugelis!

— Cha cha! Už ką jis tau mylimas? Juk jis dar nė vienos mūsų nėra pabučiavęs!

— Nė tavęs!

— Juk jis šlubas!

— Cha cha cha!

Iš gilumos gėlės šaknų pakilo kažkas karšto, kartaus, ir ašara, rasos lašeliu išriedėjus, nubėgo lapeliu žemyn.

— Kokios šlykščios šitos gėlės! — pamanė gėlelė ir vėl pasilenkė prie sužeistojo.

— Aš myliu Tave, drugeli!

Mylinčia širdele ji norėjo jam įkvėpti gyvybės. Bet drugys pirmą ir paskutinį kartą pabučiavo gėlelę ir bejėgis suplasnojęs sparneliais — mirė. O gėlelė ašarodama sudainavo jam tylią švelnią raudą.

— Girdėjot! Ji tam šlykščiam vabalui dainavo!

— Ji myli jį. Tai juokinga!

— Klausyk, ilgakoje, ar tau ne gėda mylėti tokį biaurų vabalą?

— Juk tai mažutis, nelaimingas drugelis. Ir jis gražus! Jis turėjo mažą, auksinę širdelę.

— Iš tavo pusės kvaila jį mylėti.

— Ir ne tik kvaila, bet tokių mylėti negalima.

— Negalima? Kodėl? Juk jis nelaimingas!

— Cha cha cha! Tai gal tu myli ir tą vabalą, kuris tau anądien lapelį nukando?

— Myliu. Aš visus myliu, — sušnabždėjo rausvoji gėlytė.

Čia pakilo juokai ir klyksmas. Kai kuriuos gėlės mėgino net pasiekti gėlelę, kad ją užgautų. Taip joms atrodė neprotinga ir juokinga jos meilė. O gėlelė palenkė galvą ir jautė, kad jos širdis vis labiau prisipildo apmaudo. Ji nebemyli piktųjų gėlių. Ir kasdien ji vis labiau vyto, jausdama, kad širdis pasidarė juoda nuo neapykantos. Juk jai uždraudė mylėti. Nubiro jos švelnūs lapeliai, ir kada saulutė vėl užtekėjo ir apšvietė pievelę, gėlelė nebebuvo graži ir rausva. Kasdien pajuokiama, ji dilgėle pavirto.

Ir dabar, visų neapkenčiama, skleidžia ji savo piktuosius lapus, kiekvienam keršydama už savo pajuoktą meilę.

O kadaise ji buvo švelni, skaisti gėlelė....

J. *G.*

Apie savęs atradimą

IV

Tako gale.

Vienas skaitytojas man rašė: „Atsidėjęs seku Tamstos straipsnelius „Apie savęs atradimą"; tikiuos, kad daugume skaitytojų jie susilauks gerų padarinių. Bet, kol pradėsi toliau pasakoti, prašau man paaiškinti kai kurias abejones, paliktas paskutinio straipsnelio.

Noriu būti atviras ir aiškus taip, kaip Tamsta. Tamsta rašai: „pojūtingas sako — aš, tikrai mylįs gi — Dievas". Man rodos, kad suprantu ir nesuprantu tą pasakymą. Tai yra suprantu pirmąją dalį, bet nesuprantu antrosios. „Pojūtingas sako — aš". Čia aišku! Iš to, ką man pačiam teko patirti savyje ir matyti kituose, susiprotėjau, kad pojūčiai yra tikri tironai ir gobšai. Įsivyravę ir visiškai pavergę savo auką, ją pasmaugia, kaip žaltys lakštutę, pasak pasakėčios. Aš niekada neatidėkosiu savo tėvams ir auklėtojams už tai, jog manimi nuolatos rūpinosi ir neleido, kad įsivyrautų ir taptų tironais mano pojūčiai. Dabar jau galiu pasakyti esąs jų valdovas. Iki čia „tiesiausia" Tamstos tiesa. Tačiau apie antrąją posakio dalį negaliu tą patį pasakyti. „Tikrai mylįs (sako) — Dievas". Aš žinau, jog daug dalykų esu padaręs visai nemąstydamas apie Dievą ir esu tikras, jog to nedarau pataikaudamas pojūčiams, bet vien pildydamas savo pareigą, kurią Tamsta sujungi su tikrąja meile. Čia mąstau apie savo mokslą, apie pareigas šeimynos, draugų link, apie patarnavimą tėveliams ir t. t. Žinau tikriausiai, jog tuose veiksmuose esu buvęs tikras mylėtojas, nors veikdamas visai nemąsčiau apie Dievą. Ar neatrodo Tamstai perdėtas tas nuolatinis Dievo turėjimas prieš akis, tas Jo išstatymas lyg taikiniu kiekvienos mūsų

strėlos — veiksmo? Argi visumet, net ir mažiausius veiksmus, turime taikinti į tą nematomą taikinį? Man rodos, kad taip galvojant viskas turėtų pasibaigti netikėjimu į nieką; panašiai, kaip dabar netikiu buvimu visokių raganų ir baubų, apie kuriuos vis pasakodavo mano geroji senelė, kad aš būčiau ramus. Dėl ko? Dėl to, kad tie dalykai buvo per daug tolimi nuo manęs ir man nematomi. Nežinau, ar gerai sakau, ar absurdus (nesąmones) pliauškiu; rašau su dideliu atvirumu ir noriu gauti tokį pat atsakymą". N. N.

Šiaip jam atsakiau: „Mielas drauguži; atvirumas už atvirumą: negerai kalbi, daug absurdų esi prirašęs. Tačiau pasiaiškinkim. Nesakau, kad visas tavo laiškas nuo pradžios iki galo būtų absurdas. Ne! Pradžioje jis turi šventų tiesų, bet reikia pripažinti, kad daug klaidų esi įbrovęs apie pabaigą. Tavo laiškas, kaip tas pasakos žaltys, turi nuodus uodegoje .

Taigi peržiūrėkiva jį kartu. Tu sakai „atlikdamas savo darbus su atsidėjimu, klausydamas savo tėvelių ir t. t. aš jaučiuosi tikras mylėtojas ir neturėdamas Dievo prieš akis". Esi tuo visai tikras? Norėčiau, kad man pasakytum, dėl ko atlikimas savo pareigų, paklusnumas kam reikia yra tikro mylėtojo darbai, o tinginystė, priešingumas — netikro, t. y. pojūtingo. Tu turi atsakyti: dėl to, kad turiu pasipriešinti pojūčiams, norėdamas būti mokykloje, namieje, dirbti ir t. t., nes jie mane traukia į tinginį ir priešingumą. Puiku! Bet dėl ko reikia būti tikru mylėtoju? Gal dėl to, kad mokydamasis, dirbdamas, klausydamas patinki savo tėvams ir perdėtiniams? Ir dėl to, tu man atsakysi, bet ne vien tik; ir sakai tiesą, nes jauti, kad gali padaryti tokių veiksmų, kurių tavo tėveliai niekados nesužinos, kuriuos tačiau tu aiškiai gali pavadinti tikro arba netikro mylėtojo veiksmais. Vienas Romos rašytojas pasakoja, kad kažkoks vergas aukos metu laikė rankoj degančią žvakę, kuri beveik visa jau buvo sutirpus ir liepsna jau degino jo ranką. Jis tačiau, nenorėdamas sudrumsti apeigos iškilmingumo, leido rankai degti ir buvo paskelbtas karžygiu. Jei tai tiesa, tas įvykis parodo, kad vergas buvo tikras tos apeigos mylėtojas, nes išsižadėjo savęs, norėdamas, kad apeiga iškilmingai pasibaigtų. Sakau: „jei tai tiesa"; tuo tarpu šis neseniai buvęs atsitikimas yra tikra tiesa: jaunas gydytojas darė operaciją mažam kūdikiui ir pats susižeidė; netrukus pasijuto, kad į jį per žaizdą įėjo mirties nuodai.... Tačiau reikėjo toliau daryti operaciją, nes, jeigu būtų pertraukęs nors ir trumpiausiam laikui, vaikas būtų miręs. Ar žinai, ką padarė gydytojas? Darė toliau operaciją tikrai žinodamas, kas jo laukia. Po kelių dienų vaikas pasveiko, o gydytojas mirė.

Štai tikras mylėtojas, kuris neieškojo sau naudos, bet dėl mylimo savęs išsižadėjo. Stok dabar į tą taką ir eik. Ką randi? Dėl ko jis taip pasielgė? Tai buvo jo pareiga, pasakysi. Gerai! Bet aš klausiu, dėl ko buvo jo pareiga, jei ne dėl to, kad tvarka ir harmonija reikalavo, jog dviejų gyvybių pavojuje išsigelbė-

tų kūdikis, ir mirtų daktaras? Kas taip visa sutaisė, kad ta, o ne kita būtų tvarka? Atsakyk tik į šį paskutinį klausimą?"

Gavau šitokį atsakymą: „Tamsta mane nugalėjai. Kas visa taip sutaisė, kad ta, o ne kita būtų tvarka? Vienas tėra atsakymas: Dievas. Dabar suprantu, dėl ko noras laikyti tvarką ir harmoniją visuose dalykuose, kokia ji turi būti, reiškia mylėti Dievą. Aš atlikdamas savo pareigas maniau nestatęs sau Dievą mano meilės objektu, bet dabar susipročiu, kad Jis buvo pasislėpęs po kiekvienu mano geru darbu; visai taip, kaip saulė, kuri kai kada būdama už debesų, nors jos ir nematyt, bet leidžia matyti visus kitus daiktus. Suprantu dabar, kad Dievas visumet yra už debesų, kad viską Jis apšviečia ir kad mes ieškome Jo, atlikdami kiekvieną mūsų veiksmą ne toje tvarkoje, kurioje mums jį parodo ir apibrėžia pojūtis — medžiaginis ir tironiškas, bet meilė, kuri yra šviesa, dvasia, grynumas. Tamsta sakai tikrą tiesą: kai žmogus daro tą, ką turi daryti, įstoją į tokį taką, kurio gale yra Dievas. Širdingai Tamstai dėkoju". N. N.

Jam atsakiau: „Nedėkok man, bet tavo gerai valiai, o ypatingai, Dievui, kuris tave apšvietė. Kuo labiau prisiriši prie Dievo, tuo labiau pažinsi save patį, nes tokiu būdu įstoji į tikrąjį taką. Dievas yra lyg koks veidrodis. Veizėk nuolatos į Jį ir tikrai atrasi save patį, nes jei žiūrėsi vien į save, paskęsi tamsybėsi. Lempos aliejus, kurs nenori pasiduoti liepsnoms, užsilaiko, tiesa, bet sugenda, pritunyja ir pagaliau niekam nebetinka. Priešingai, lempos aliejus, kurs atsiduoda ir daro tą, kam yra skirtas, mažėja tiesa, bet pavirsta šviesa ir šiluma. Nėra vidurinio kelio, arba purvas arba žvaigždės: tai yra (ir vėl esame pradžioje) arba **aš** arba **Dievas.**

B. Bučinskas

Žaidimai

(toliau eina)

11. Estafetė su kamuoliu.

Visi žaidikai suskirstomi į dvi lygias skaičiumi ir pajėgumu komandas. Jei didelis žaidikų skaičius, kad nebūtų nuobodu, reikia visus padalyti į 3—4 panašias komandas. Visos komandos sustoja virtynėse (žąsele) viena greta kitos palikdamos 2—3 m. tarpelius. Prieš pat virtynes nubriežiama pradinė linija ir 20 m. atstume (prieš virtynes) nubrėžiama kita linija, lygiagretė pirmajai.

Kiekvienos komandos pirmasis žaidikas turi po kamuolį prie kojų. Davus ženklą pradėti, pasilenkia (pirmieji), paima kamuolį ir bėga ligi antrosios linijos, suduoda tris kartus kamuoliu į žemę (už linijos) ir palikę ten kamuolį grįžta atgal, paliečia antrąjį savo komandos žaidiką ir atsistoja gale virtynės. Paties-

tasis bėga prie kamuolio, paima jį ir sudavęs tris kartus juo į žemę grįžta su kamuoliu atgal, paduoda jį trečiajam savo kom. žaidikui, kuris jį neša vėl padėti už antros linijos. Tokiu būdu vienas žaidikas nuneša, kitas atneša kamuolį atgal, ir taip žaidžiama, kol visi gaus atlikti tokią pareigą.

Žaidimą laimi ta komanda, kurios žaidikai sugebėjo greičiau subėgioti ir nepadarė nė vienos arba mažiausia klaidą. Jei kurios komandos bent vienas žaidikas išbėgo pasitikti atbėgančio draugo, skaitysis pralaimėjusi, nežiūrint to, kad ji pirmiausia pabaigė.

12. Burtininkas.

Patogiausias žaidikų skaičius yra apie 20. Iš visų tarpo išrenkamas vienas burtininku, kuris atsistoja viename aikštės gale už išbrėžtos linijos. Visi kiti žaidikai sustoja kitame aikštės gale taip pat už linijos. Šoniniai aikštės rubežiai irgi turi būti aiškiai pažymėti. Aikštės ilgis 25—30 m. ir plotis 15—20 m. Apskritai aikštės dydis pareina tiek nuo žaidikų skaičiaus, tiek nuo jų išsilavinimo.

Pradedant žaisti burtininkas būdamas už linijos (gali pradėti iš vidurio aikštės) tris kart šaukia: „ar bijot manęs?" ir žaidikai po kiekvieno jo klausimo energingai atsako: „nebijom!" Po trečio klausimo ir atsakymo visi žaidikai turi bėgti į kitą aikštės galą, o burtininkas tuo laiku bėgdamas irgi priekin stengiasi suduoti ranka vienam ar keliems žaidikams, kad juos užburtų ir tuo padarytų savo pagelbininkais. Antru kartu pradedant burtininkas su pagelbininkais atsistoja kitame aikštės gale ir vėl žaidžiama toliau. Žaidimas baigiamas burtininkui išgaudžius visus žaidikus. Paskučiausiai pagautas, kaip mitriausias, pasilieka kitam žaidimui burtininku.

Taisyklės. Pagelbininkai susidėję rankas prie krūtinės tik kliudo žaidikams bėgti ir patys neprimuša, neužburia.

Žaidikas, išbėgęs pro šonines ribas, laikomas pagautas ir lieka pagelbininku.

Burtininkas atgal bėgti negali.

Po trečio „nebijau" neišėjusieji į aikštę arba išėję, bet vėl grįžę už linijos laikomi pagauti.

Netikęs burtininkas kelis kart nieko nepagavęs šalinamas, o jo vietoj renkamas kitas.

Variantas I. Pagelbininkai susikabina rankomis sudarydami grandinę ir taip kliudo pradėgti.

Variantas II. Gali būti du arba trys burtininkai.

Variantas III. Visi pagautieji lieka burtininkai.

Visi variantai, ypač paskutinysis, reikalingi platesnės aikštės, nes prie tokių sąlygų lengviau pagauti ir, atvirkščiai, sunkiau išsigelbėti.

13. Estafetė su kliūtimis.

Žaidikai suskirstomi į dvi lygias komandas, kurios sustoja virtynėse greta viena antros, palikdamos 2—3 m. tarpą (intervalą). Priešais virtynes užbrėžiama linija, kurios, neturėdamas teisės bėgti žaidikas, peržengti negali. Pirmi abiejų komandų žaidikai eina 5 m. priekin ir atsistoja žergtai, antrieji — eina 10 m. priekin ir stovi ramiai, tretieji — žengia 15 m. priekin ir truputį pasilenkia.

Davus žaidimo vedėjui ženklą pradėti, abiejų komandų likusių žaidikų pirmieji bėga priekin, pralenda pirmam žergtai stovinčiam pro tarpukojį, antrąjį apibėga taip, kad krūtinės plokštuma visą laiką būtų atsukta į tą pačią pusę, per trečiąjį peršoka ir dešine puse grįžęs atgal paliečia antrąjį žaidiką, duodamas jam teisę tą patį atlikti. Žaidžiama, kol visi žaidikai gaus bėgti. Laimi pirmiausia baigusieji.

14. **Handbolas** (rankinis futbolas).

Aikštelės ilgis 40—60 m., plotis 20—30 m. Skersai aikštę išbrėžiama padedamoji linija. Abiejuose aikštės galuose, 4—6 m. atstume nuo galinių linijų, užbrėžiamos vartininkui aikštelės. Galinėse linijose padaromi vartai 2—5 m. pločio ir 2 m. aukščio.

Žaidikų paprastai kiekv. komandoj būna po 11. Jie taip pasiskirsto pareigomis: 1 vartuose, 2 bekai (stovi tuoj už vartininko aikštelės, 3 pusiau puolėjai ir 5 puolėjai.

1. Žaidimą pradeda vidurinis puolėjas tos komandos, kuriai burtai nulėmė žaidimą pradėti.

2. Kai kitas žaidikas kamuolį paliečia, jis laikomas žaidime.

3. Kuris žaidikų pagauna abiem rankom kamuolį ore lekiantį, nuo žemės atšokusį ar ant žemės nukritusį, turi teisę jį mesti kitam savo žaidikui.

4. Risti ant žemės nukritusį kamuolį draudžiama.

5. Dviem žaidėjam kartu palietus kamuolį, jis priklauso tam, kuris palietė abiem rankom.

6. Kamuolį galima mesti įvairiomis linkmėmis; draudžiama jį paduoti kitam žaidėjui, kuris yra arčiau kaip 2 m. nuo metiko.

7. Kamuolys turi būti mestas iš tos vietos, kur jis buvo sugautas; galima tiktai vieną žingsnį žengti.

8. Sugautą kamuolį galima laikyti rankose ne daugiau kaip 3 sekundes.

9. Metęs kamuolį neturi teisės jo gaudyti, kol jį palies kuris nors žaidėjas.

10. Kumščiu atmušti arba koja spirti kamuolį draudžiama.

11. Negalima kitam iš rankų traukti kamuolį, sulaikyti ar kliudyti priešininkui žaisti — žaidėjas nuo žaidėjo laikosi 2 m. atstume.

12. Draudžiama įžengti į vartų aikštę.

13. Kamuolį išmuštą iš šoninės aikštės ribos į žaidimą paduoda priešingos komandos žaidėjas.

14. Jei kuri komanda išmeta kamuolį per priešininko galinę aikštės ribą, į žaidimą jį paduoda vartininkas. Jei savoji komanda išmeta kamuolį už galinės ribos, į žaidimą jį paduoda priešinga komanda iš to kampo, kuria vartų puse jis buvo išmestas.

15. Už padarytą klaidą priešingai kom. duodama laisvas smūgis.

16. Laisvas smūgis stovint vartininko aikštelėj mesti negalima. Šiaip jis daromas ten, kur buvo padaryta klaida.

17. Žaidimas trunka 20 min. su 5 min. pertrauka, po kurios kom. pasikeičia vietomis.

18. Laimi ta kom., kuri daugiau įvaro golų į priešingos kom. vartus.

Pastebėjimai. Kamuolys grąžinamas į žaidimą metant abiem rankom viršutiniu lauku.

15 ir 16. Muštukas ir kumščiasvydis yra išleista atskira knygele.

Apžvalga

Maršalas Foch kaip katalikas. Pasaulinio karo likimą nulėmė neseniai miręs prancūzų maršalas Foch'as. Šis didysis vyras drauge buvo ir tikras katalikas. Net didžiausi Foch'o priešai vokiečiai pripažįsta Foch'ą buvus tikrą kataliką, kurs laikėsi visų Dievo ir Bažnyčios įstatymų. „Neue Züricher Nachrichten" taip rašo apie Foch'ą: „Maršalas Foch'as gimė netoli nuo Lurdo. St. Etienne baigė jėzuitų gimnaziją. Baigęs gimnaziją įstojo į Metzo politechnikumą, kurį taip pat jėzuitai vedė. Ką pamaldūs tėvai jaunam Foch'ui įdiegė, tą jėzuitai toliau augino. Foch'o tėvai, žmona buvo pamaldūs. Neatsiliko nuo jų ir Foch'as, gerai pažinęs jėzuitų įstaigoj krikščioniškas tiesas. Foch'o vienas brolis buvo jėzuitas.

Šie pavyzdžiai parodys,kaip Foch'as brangino tėvelių įkvėptą tikėjimą. Karo lauke, už keletos kilometrų nuo maršalo stovyklos, buvo maža parapijinė bažnytėlė. Kiekvieną sekmadienį, varpams suskambinus, Foch'as važiuodavo į bažnyčią. Bažnyčioje sėdėjo tarp paprastų žmonių ir atidžiai klausė šv. Mišių. Clemenceau, tuo metu buvęs ministeris pirmininkas, nors bedievis, visumet rodydavo didžiausią pagarbą Foch'o šventiems įsitikinimams. Kartą Clemenceau atsilankė į maršalo buveinę ir norėjo vienu labai svarbiu reikalu pakalbėti su Foch'u. Foch'as tuo tarpu buvo bažnyčioje ir klausė šv. Mišių. „Foch'o nėra! Jis bažnyčioj! Ar pasakyti jam, kad Tamsta atėjote?" Clemenceau gerb-

damas Foch'ą, norėdamas jam leisti ramiai melstis atsakė: „Ne, ne, tebūnie jis ten. Per tai jam iki šiol viskas gerai sekėsi!" Kitas laikraštis 1918 m. rašo: „Nėra nei vienos dienos, kad Vyriausias kariuomenės Vadas, kuris pasaulio likimą savo rankose laiko, neitų į artimiausią bažnyčią. Net kai bažnyčios sugriautos, jis klaupiasi prie griuvėsių ir įsigilinęs kalba rytmetines ar vakarines maldas. Maršalui Foch'ui svarbiausiu dienos uždaviniu būdavo stoti pasaulio ir visų daiktų Viešpačio akivaizdoje". 1919 m. Foch'as atsilankė į Lurdą. Čia buvo su didžiausia iškilme sutiktas. Maršalas, šūkaujančios minios lydimas, priėjo prie Dievo Motinos grotų, sukalbėjo „Viešpaties angelas" ir rožančių.

Foch ir savo valia, protu ir nusistatymais buvo tvirtas tikėjimo išpažintojas. Kartą jis taip išsitarė: „Bismarkas dažnai kalbėdavo apie atsitiktinumus, apie likimo lėmimus. Aš gi visumet manau, kad tai eina nuo Dievo!" Foch'as su visa savo siela, širdimi, protu ir valia buvo tikras Katalikų Bažnyčios sūnus.

Aišku, kad toks vyras ir mirė kaip tikras katalikas. Mirė labai ramiai su dideliu pamaldumu ir tikėjimu. Sunkiai susirgęs jau iš anksto pasikvietė garsųjį Tėvą Lhande, kuris ligoniui suteikė paskutinį patepimą. Į visas ceremonijas pats ligonis atsakinėjo kunigui lotyniškai. Viso to mokėjo jau iš pat mažens, būdamas jėzuitų gimnazijoje. Sirgdamas nuolat priimdavo šv. Sakramentą. Paryžiaus Kardinolas Dubois ligoniui davė ypatingą šv. Tėvo palaiminimą. Maršalas palaiminimu labai džiaugėsi ir karštai dėkojo šv. Tėvui už tokį suraminimą. Popiežiaus palaiminimą vadino „Dieviškosios malonės užstatu". Paskutinį išrišimą mirštančiajam davė Abbé d l'Epinois, kurs per karą buvo Foch'o armijos pulkininkas. Miręs Foch'as rankoje laikė brangų kryželį, kuriame buvo Kristaus Kryžiaus relikvija. Gale vertėtų priminti vieno anglų karininko žodžiai: „Svarbu pažymėti, kad visi trys generolai, kuriems visas karo laimėjimas priklausė, — Foch, Pétain ir Castelnau — visi buvo uolūs katalikai. Foch'as labai domėjosi katalikišku jaunuomenės auklėjimu. Aš galiu sakyti, kad jis buvo tikras krikščionis ir didelis vadas!'

Katalikų vyskupų balsai Prancūzijoj ir Belgijoj. Kovo mėn. Halluin'o mieste sustreikavo tekstilo fabrikų darbininkai. Nedirbdami darbininkai atsidūrė dideliame skurde. Lille's vyskupas Mgr. Linart kvietė savo tikinčiuosius šelpti skurstančius darbininkus.Fabrikantai puolė spaudoje vyskupą, kam šis streikuojančius šelpiąs. Į visus tuos puolimus vyskupas atsakė: „Svarbiausia krikščioniška dorybė yra meilė. Aš tik savo pareigą atlikau remdamas vargstančias darbininkų šeimas. Meilė visuomet turi dar rišti žmones, nors socialiniai klausimai ir teisės priveda prie konflikto. Čia nesvarbu, kuri pusė turi daugiau tiesos ir teisės. Juk tai žmonės, jų gyvybė! To mums ir užtenka".

Belgijos Kongo vyskupai pakėlė didelį protestą prieš Kongo pramonininkus — europiečius, kurie savo fabrikuose išnaudoja

vietinius gyventojus. Į fabrikus varo jėga net senus, moteris ir vaikus. Vyskupai kaltina valdžią, kam ji teikianti dideles teises pramonininkams ir neapsaugo darbininkų nuo išnaudojimų.

Šimtas metų nuo katalikų laisvės Anglijoj. Išėjo platus veikalas apie katalikų emancipaciją Anglijoj. Kard. Bourne giria katalikybės pažangą Anglijoj, kad katalikai Anglijoj vis daugiau ir daugiau išeina į kultūrišką ir religišką darbo sritį. Pabaigoje garsus rašytojas Chesterton sako: „Katalikų Bažnyčia vėl atgavo savo pozicijas dirbdama sunkiose aplinkybėse ir be keno malonės. Per šį šimtą metų Katalikų Bažnyčios niekas nerėmė, išskyrus pamokslus ir spaudą. Kaip ir jos Dieviškasis Mokytojas laikė savo Dievystę būdamas žmogus ir gyvendamas su žmonėmis, taip ir ji čia pas mus buvo, tarytum, sekta tarp sektų, iki dabar vėl pasirodė, kad ji esanti kažkas nepaprasto ir ypatingo".

Montekassino menas viduramžiuose. Šiemet suėjo lygiai 1500 metų nuo įsteigimo Montekassino vienuolyno. To vienuolyno benediktinai pasižymėjo milžiniškais nuopelnais mokslo ir meno pasauly, išlaikę daug senų raštų ir patys daug naujo davę. Tas sukaktuves plačiai mini visas pasaulis. Čia duodam bendrų žinių. T. Leccizotti „Vita e Pensiero" žurnale smulkiai aprašo apie Motekassino veikimą meno srityje viduramžiais. Jau pati parinktoji vienuolynui vieta rodo pirmųjų vienuolių didelį nusimanymą architektūros mene. Tik gaila, kad pirmųjų meno kūrinių mažai liko. 529 m. Montekassino vienuolyne apsigyveno pirmieji vienuoliai. 581 m. Longobardų užplūdimas išvaikė įsikūrusius vienuolius ir daugelį meno kūrinių sunaikino. Daugiau kaip šimtą metų Montekassino vienuolynas buvo sugriautas. 717 m. Gregorijaus II nurodymais vienuolynas buvo naujai atstatytas. Trumpu laiku šis milžiniškas vienuolynas pagarsėjo didumu ir meno kūriniais, kuriuos sukūrė vienuoliai — benediktinai, susirinkę čia iš visų pasaulio kraštų. Iš rytų, pietų ir šiaurės elementų palengvėl išsidirbo vadinamasis Benediktinų stilius. 9 šimtmety pastatytos bažnyčios jungia Romos ir Bizantijos elementus.

Benediktinai gerai sugebėjo daryti įvairiausius ornamentus iš aukso, sidabro, stiklo ir mozaikos.

10 šimtmety Montekassino įgijo dar įvairesnių formų meno atžvilgiu. Paplitus Ordenui po visus kraštus, Montekassino pasiliko viso Ordeno kultūriniu ir asketiniu centru. Montekassino jungė savyje lotyniškus, kampaniškus, bizantiškus ir germaniškus motyvus. Saracenų antplūdis daug meno brangenybių ir garsenybių sunaikino ir vėl sutrukdė vienuolių darbą mene.

Abatas Dezideriius po 70 metų pertraukos vėl atstatė apgriautą vienuolyną. Trumpu laiku vienuoliai papuošė Montekassino dar naujesnėmis meno formomis. Iš šių laikų dar ir šiandien užsiliko daug freskų, mozaikos, aukso, marmuro ir sidabro ornamentų. Tuo laiku išaugo ir garsusis benediktinų menas, vadinamasis Kodiceso, ir inicijalų tapyba.

Julius Vasiliauskas

Mūsų veikimas

Kauno naujenos

Vladas Viliamas, mūsų S-gos pirmininkas, gegužės m. 16 d. rytą išvyko į užsienį, į Karaliaučiaus universitetą studijų reikalais, kur išbus visą vasarą. Mylimajam pirmininkui palinkėkim sėkmingiausių studijų ir laimingai sugrįžti į Lietuvą. Pirmininko pareigas dabar eina vicepirmininkas Liudas Tamašauskas.

B. Bučinskui dėl jo tėvelio mirties centro valdyba ir „Ateities" redakcija reiškia užuojautą.

Poetas Liudas Gira, ateitininkų meno draugovės „Šatrijos" garbės narys, išleido naują eilėraščių rinkinį „Šilko gijos".

Prof. Pr. Dovydaitis, at-kų garbės pirmininkas, redagavęs žurnalus „Kosmos", „Logos" ir „Soter", neseniai ėmėsi redaguoti naują savaitraštį „Lietuvos darbininką". Tuo būdu jis dabar yra keturių laikraščių redaktorius.

J. Grinius, buvęs „Ateities" redaktorius, grįžo iš Prancūzijos, kur parašė disertaciją apie Milašiaus kūryba. Disertaciją netrukus gins daktaro laipsniui gauti.

Ig. Petrušaitis, pirmasis ateitininkų meno draugovės „Šatrijos" pirmininkas, kurs gydėsi nuo džiovos Italijoj, grįžo į Lietuvą, kur tuo tarpu gydysis.

Studentų ateitininkų metinės šventės. Gegužės m. 5 d. savo stud. ateitininkų draugovė, o gegužės m. 12 d. „Vytauto" klubas. „Vytauto" klubas iškilmingame susirinkime pakėlė nemažą skaičių kandidatų tikraisiais klubo nariais; pakeltųjų narių skaičiuje yra ir trys c. v-bos nariai: A. Marčiulynas, J. Bielevičius ir J. Laučka. Gegužės 26 d. metinę šventę šventė „Šatrija" ir abstinentai.

Sąjungos kuopų lankymas per šiuos mokslo metus vyko gana smarkiai; liko nelankytos tik kelios kuopos, kurios irgi iki mokslo metų galo bus aplankytos įvairių švenčių proga.

Nauji mūsų S-gos draugai ir nariai užsieny. Neseniai centro valdyba, tarpininkaujant gerb. kun. M. Krupavičiui, priėmė į Sąjungos kuopų skaičių Škotijos lietuvių moksleivių draugiją. Naujoji mūsų S-gos kuopa šiuo metu turi apie 20 narių; jos valdybą sudaro Juozas Steponauskas (pirmin.), M. Siručiūtė (kasin.) ir Ona Gečioniūtė (sekret.). J. Steponauskas jau yra baigęs Glasgow'o universitetą „Magister Artium" laipsniu ir dirba mokytojo darbą aukštoje mokykloje; p. M. Siručiūtė yra baigusi pedagoginę kolegiją (gimnaziją) ir moko pradžios mokykloje; p. O. Gečioniūtė mokosi antrus metus Glasgow'o universitete. Narių daugumas lanko gimnazijas. Kuopos garbės pirmininku yra kun. J. Petrauskas. Palinkėkime naujam savo šeimos židinio

nariui — Škotijos kuopai —laimingiausių ir vaisingiausių darbų lietuvškoje drvoje.

Motinos dieną studentų ateitininkų sąjunga minėjo gegužės m. 5 d. at-kų rūmų salėje. Vyr. tarybos pirmin. Ed. Turauskas skaitė turiningą paskaitą.

Spaudos atgavimo 25 metų sukaktuvės minėta gegužės m. 9 d. Gausingame at-kų susirinkime kalbėjo vyriausias vadas prof. St. Šalkauskis, kan. P. Dogelis ir stud. at-kų s-gos pirmin. St. Lušys. Kan. Dogeliui, buvusiam knygnešiui, buvo didelės ovacijos.

Stud. at-kai P. Orintaitė ir A. Ankudavičius šį pavasarį baigė universitetą.

Kunigaikštytė Gabrielė Radvilaitė, dirbanti prie Tautų Sąjungos, buvo atvykusi į Kauną ir, p. Ed. Turausko lydima, aplankė ateitininkų namus ir kai kurias at-kų įstaigas.

Ateitininkų zanavykų konferencija įvyksta š. m. liepos 20—21 d. Šakiuose. Ši konferencija visiems katalikams zanavykams turės didelės svarbos. Aktualiomis temomis paskaitas konferencijoj laikys prof. Pr. Dovydaitis ir kun. dir. A. Vaitiekaitis. Svarbus konferencijos darbas bus atliekamas kunigų, mokytojų, studentų ir moksleivių būreliuose. Konferencijos metu įvyks atskiras eucharistininkų pasitarimas. Labai įdomi bus linksmoji konferencijos dalis, kur numatoma jungtinis choras, koncertas, baletas, sportas ir gegužinės po konferencijai. Bus surengta graži paroda ir adaras zanavykų muziejus. Visais konferencijos reikalais ir dėl nakvynių prašom kreiptis į Viktorą Užupį, Juozapavičiaus pros. 10. Šančiai. (atostogų metu į V. Užupį per Piečiukaitytės knyg. Šakiai).

Areštavo 14 studentų ateitininkų. Po pasikėsinimo prie min. pirmininką padaryta ištisa eilė kratų ir areštų. Areštuota 14 studentų ateitininkų, būtent: 1. Ant. Bendaravičius, 2. Vyt. Lapšys, 3. V. Baltrušaitis, 4. A. Keturakis, 5. V. Jakučionis, 6 Alf. Orentas, 7. A. Banionis, 8. Pr. Vainauskas, 9. L. Račiūnas, 10. Pabedinskas (šie trys pastarieji ats. karininkai), 11. Grina, 12. St. Grigaliūnas, 13 A. Daugirdas ir 14 J. Matijošaitis.

Smulki asmens ir kambario krata padaryta pas studentus: J. Dagilį, J. Pankauską, St. Lušį ir Ona Labanauskaitę.

Visi suimtieji, išskyrus Baltrušaitį, buvo išsiųsti iš Kauno. Krašto Apsaugos ministeris leido jiems vėl grįžti atgal.

Kas girdėti kuopose

„Vyrų diena" daugumo kuopų buvo tinkamai surengta ir paminėta.

Šiaulių vyrai (at-kai) šią šventę minėjo balandžio m. 14 d. Vyrų dienai surengti buvo sudaryta 5 asmenų komisija. Programa prasidėjo 8 val. rytą Šv. Petro ir Povilo bažn. pamaldomis; šv. mišias laikė ir specialų vyrams pamokslą pasakė kan. Sara-

pas. Mišių metu visi nariai priėmė šv. Komuniją. Vakare 6 val. įvyko iškilmingas susirinkimas mokyt. seminarijos salėje, kurį pradėjo rengimo komisijos pirmin. E. Bortkevičius. Susilaukta daug sveikinimų. Mokyt. p. Pr. Meškauskas laikė paskaitą „Vyras istorijos bėgyje ir tikrasis vyras". Susirinkimas pradėtas ateitininkų, o baigtas Tautos himnu. Po susirinkimo visus džiugino pasilinksminimas, kuriam buvo rimtai pasiruošta. Dainuota keletas dainelių (duetų), grota smuikais ir mandolinomis (solo ir grupėmis), skaityta laisvoji kūryba. Pertraukų metu šokta. Programoje pasirodė kuo nors beveik kiekvienas narys.

Marijampolės vyrai at-kai savo dieną minėjo balandžio m. 28 d. Į bažnyčią visi vyrai ėjo drausmingai, susirikiavę, nešdami rajono vėliavą ir lydimi orkestro. Bažnyčioje išklausyta šv. mišių ir kun. Vl. Mažono pamokslo. Per pamaldas grojo Marijonų gimnazijos at-kų dūdų orkestras ir pakaitomis giedojo visi vyrai. Po pamaldų mokyt. semin. salėje susirinkime mokyt. p. K. Barkauskas laikė paskaitą apie vyro uždavinius visuomenėje. Vėliau buvo meniška — literatiška dalis kurią išpildė smuiku Blauzdžiūnas, violenčele — J. Poliakovas, laisvąja kūryba — Kondrackas, Višinskas ir Tamulaitis ir solo — J. Gratkauskas. Dalyvauta gausingai ir drausmingai. Pažymėtina, kad šiai vyrų dienai pasiruošti prieš Velykas buvo susirinkimas su mokyt. p. K. Akelio paskaita „Vyriškumo ugdymas".

Rokiškiečiai savo dieną minėjo balandžio m. 21 d. Susirinkimo garbės prezidiumą sudarė prel. J. Labanauskas, kun. J. Matelionis, kun. kap. L. Gižinskas ir mokyt. p. J. Avižonis. Kun. L. Gižinskas laikė paskaitą „Ko reikia, kad jaunuolis taptų vyru". Vakare buvo sportiškos „štukos", monologai, deklamacijos, komiški dalykėliai, gyvieji paveikslai ir šokiai.

Kėdainių „vyrų dienos" susirinkime mokyt. p. A. Tylenis laikė paskaitą „Simanas Daukantas".

Šakių vyrai savo dienos susirinkime išklausė paskaitos „Mūsų besimokančios jaunuomenės tikslai", be to padaryta penkerių metų veikimo apžvalga, paskaitytas rašinėlis „Moderniški žygiai" ir pagrota keletas muzikos dalykėlių.

Zarasiečiai vyrų dieną minėjo balandžio m. 28 d. 3 val. p. p. įvyko susirinkimas, kurį pradėjo L. Dieninis; sugiedotas Tautos himnas, į prezidiumą išrinkti P. Bagdonavičius ir P. Barzda. Kun. J. Gudonis laikė paskaitą „Būdo auklėjimas". Po paskaitos pasakyta keletas kalbų. Sus-mas paįvairintas laisvąja kūryba ir jaun. ateitininkų surinktos tautosakos skaitymu. Sus-mas baigtas ateitininkų himnu.

Metinę šventę Jurbarko at-kai minėjo gegužės m. 9 d. 8 val. rytą išklausyta kun. J. Korsako šv. mišių ir pamokslo. Gimnazijos salėje buvo kukli ir jauki agapė, o pietų įvyko iškilmingas susirinkimas. Susilaukta nemaža sveikinimų; centro v-bos vardu sveikino J. Laučka. Dr. J. Leimonas laikė paskaitą apie organizacinį veikimą ir ateitininkus. Kuopos garbės nariais iš-

rinkti gimnaz. direkt. p. J. Naujokas, dvasios vadas kun. J. Korsakas, mokyt. p. Mataitytė ir p. J. Baltusis, kuriems iškilmingai ženklelius prisegė Federacijos vyriausios valdybos narys Dr. J. Leimonas. Direkt. p. J. Naujokas pasakė gražią kalbą. Prezidiumą sudarė studentai Petraičiūtė, Babilius ir Jasiulaitis, sekretoriatą — E. Stanaitytė ir J. Žemaitaitis. Vakare buvo pasilinksminimas. J. Briedis ir Kz. Adamavičiūtė padainavo solo; Kz. Adamavičiūtė viena ir kartu su L. Krenciūte pašoko gražų baletą. Į šventę buvo atvykę iš Kauno per 20 žmonių.

Uteniečiai savo metinę šventę minėjo irgi gegužės m. 9 d. Iš ryto buvo pamaldos, kurių metu gražų pamokslą pasakė direkt. kun. Rauda. Vėliau įvyko iškilmingas susirinkimas. Centro vald. pirmininkas. V. Viliamas susirinkime laikė paskaitą „Ateitininkų uždaviniai atgimstančio idealizmo šviesoj". Kuop. pirm. V. Maželis padarė plačią veikimo apžvalgą. Sveikinimo kalbas pasakė kun. direk. Rauda, pavasarininkų, šaulių, skautų ir buvusių kuopos narių atstovai.

Vakare kuopa suruošė gražų vakarą. Vaidino Fuldos „Glušą". Įdėta daug darbo suvaidinti tokį sunkų, bet ir įdomų veikalą. Čia daug pasidarbavo p. Mokyt. Žižys.

Centro valdybos pirmininkas Vl. Viliamas, viešėjęs trupùtį ilgiau Utenoj, dar padarė Tarybos posėdį ir apskritai daugiau susipažino su Utenos ateitininkais.

Ką rodo buv. kat. spaudos platinimo konkursas. Katalikiškos spaudos platinimo Kalėdų metu daviniai jau apskaityti. Mūsų sąjungos narių būta stropių. Iš rajonų spaud. platinime pasireiškė Panevėžys ir Mariampolė. Ypatingai pavyzdingos kuopos yra šios: Telšių Dvasinės Sem. (surinko 660 prenumeratų), Alytaus, Šakių, Kauno Jezuitų, Kražių, o iš vidurinių mokyk. — Merkinės ir kitos. Atskiri veiklūs platintojai liko apdovanoti su tinkamu parašu knygomis ir laikr. prenumeratais.

Vasaros metu uoliai platindami kat. spaudą gerai pasiruošime naujiems sekančiais mokslo metais laimėjimams. Tad visi-os į darbą!

Antaliepės ūkio mokyklos at-kės surinko fantų daiktais ir pinigais rengiamai Vabalninko merg. ūkio mokyklos loterijai sudegusio bendrabučio naudai. Antalieptės mergaičių ūkio mokyklos ateitininkės išleido gražų laikraštėlį „Pumpurėlis".

Gailest. darbų komisija Utenoje padarė rinkliavą ir surinktuosius pinigus išdalijo 16-kai vargšų.

Naujos jėgos į darbą stoja. Švėkšnos kuopos v-ba papildyta pirmin. Plaču, vice-pirm. R. Ūselyte ir iždininku St. Girčium. Neseniai iš mokyklos išvyko nuolatinis kuopos rėmėjas mokyt. p. J. Sipavičius.

Fr. Förstерio 60 metų sukaktuves rengiasi minėti Kauno Simano Daukanto mokyt. semin. kuopa š. m. birželio m. 2 d. Sudaryta komisija ir numatoma visai rimta programa.

Kybartų kuopai neseniai pradėjo pirmininkauti Ant. Gerdauskas. Jau prasidėjo reikštis gyvesnis veikimas. Kuopą globoja mokyt. p. St. Balsys.

Lanko vargšus. Linkuvos at-kai, eucharistininkų iniciatyva, lanko senelių ir vargšų prieglaudas, neturtingas šeimas, paskaitydami tinkamo turinio raštų ir šiaip paguosdami.

Rygos at-kai labai susidomėję būsimuoju 1930 metų kongresu ir žada gausingai dalyvauti. Savo veikimo darbą rygiečiai baigia per Sekmines, nes abiturientai turi rimtai ruoštis egzaminams, o laiko jau maža. Kitiems metams numatoma įsteigti sporto sekcija, nes Rygos kuopa turi pasižymėjusių sportininkų; taip pat rimtai manoma suorganizuoti chorą, kuris galės pasirodyti kongrese, nes rygiečiams viskas galima.

Poetai — literatai gyvuoja. Neseniai įsisteigusi Kėdainiuose at-kų poetų — literatų sekcija turėjo du įdomius sus-mus, kuriuose V. Stravinskaitė ir Žirgulevičius skaitė savąją kūrybą, G. Kazlauskas ir P. Kundrotas kritikavo, o mokyt. p. J. Paukštelis kritiką papildė ir davė daug patarimų.

Ir teismus praktikuoja. Kėdainių kuopa, kun. J. Mališausko iniciatyva, surengė teismą, kuriame kaltinamųjų suole pasodino... Kėdainių ateitininką. Teisėjais buvo Dotnuvos stud. at-kai K. Niauronytė, Labanauskas ir Zuperskas; kaltintojais ir gynėjais buvo patys Kėd. at-kai, visuomeninkų sekc. nariai. Teismo eiga buvo labai įdomi ir sutraukė daug klausytojų. Teismas iškėlė visas Kėdainių at-ko blogąsias ir gerąsias puses.

Skuodo ateitininkai per Sekmines šventė 10 metų savo veikimo sukaktuves. Visi nariai priėjo išpažinties, priėmė šv. Komuniją, išklausė šv. Mišių ir kun. S. Žulpos pamokslo. Susirinkime paskaitą laikė mokyt. Kuliukas ir c. v. iždininkas A. Kazlauskas. Susilaukė net 18 sveikinimų. Šventės atminimui pasodino du berželius. Per bendrą „agapę" pasakyta kalbų, dainuota, deklamuota.

Pirmieji šiuo metu savo kuopos istoriją parašė Malėtų kuopos pirmininkas St. Zemlevičius ir J. Matelionis.

Jaunesniųjų at-kų tautosakos rinkimo konkursą laimėjo Juozas Masilionis (iš Panevėžio), Antanas Gudaitis (iš Merkinės) ir Vladas Lukonas (iš Vilkijos), kaip surinkę daugiausia ir geriausios medžiagos. Jiems jau nusiųsti at-kų ženkleliai.

Revizijos komisijos sekretorius stud. Br. Dundulis lankėsi Kybartuose ir Vilkaviškyje.

Į centro valdybos atsišaukimus Motinos dienos ir spaudos atgavimo 25 metų sukaktuvių minėjimo reikalu kuopos neliko negirdinčios. Kadangi šios abi brangios dienos buvo minimos daugely vietų bendrai gimnazijų, tai at-kų kuopos daug kur atskirų minėjimų nerengė, bet prisidėjo, kur to reikėjo.

Redaktorius JUOZAS AMBRAZEVIČIUS

Spaustuvė «MENAS» Kaune, Laisvės al. 70. Tel. 28-00. Karo cenzūros leista.

„Ateities" Redakcija laukia dar daugiau atsakymų į išspausdintą š. m. „Ateities" 4 Nr. ankietą „Koks man patinka mokytojas". Ankietą gali siųsti visi moksleiviai, nurodydami, kurios jie yra klasės. Kad neperbrangiai kaštuotų persiuntimas, vienas kuris iniciatorius gali surinkti visų atsakančių į ankietą lakštelius, susukti juos gražiai vamzdelin, perrišti ar įlipinti, užrašyti „banderolė", ir ligi š. m. birželio mėn. 25 d. pasiųsti Redakcijos adresu. Taip siunčiant tereikia mokėti 5 cnt. už kiekvienus 50 gramų svorio. Šiam „Ateities" numery dėl vietos stokos teko žymiai sutrumpinti „Apžvalgos" ir „Mūsų veikimo" skyriai ir jų medžiagą atidėti tolesniems numeriams.

Aplinkraštis Nr. 18.

Visoms Ateitininkų kuopų Valdyboms ir „Ateities" platintojams kuopose.

Šių metų pirmąjį (pavasario) pusmetį su šiuo n-riu baigiame. Draugai ir draugės galėjote pastebėti, kad iš Redakcijos ir Adm-jos pusės žurnalui leisti ir tobulinti buvo daug kas padaryta. Pati „Ateitis" norėjo nuoširdžiau ir suprantamiau byloti į Jus ir paįvairinimui su kiekvienu n-riu stengėsi duoti „Gamtos Draugo" priedą. Tačiau klystumėte darydami išvadą, kad visos tos atmainos yra įvykusios pačioms leidimo sąlygoms pagerėjus. Kažkodėl tos **sąlygos nelengvėja, nes daugelis mūsų kuopų su savo „Ateities" platintojais ir kuopų valdybomis visai nenori suprasti nuolatinio mūsų prašymo žmoniškai, t. y. reguliariai atsiskaityti** bent iš tos menkos išrenkamos prenumeratos. Juk mes ir po šiai dienai dar neišbrendame iš skolų (net jų nemažėja), tuo tarpu kai daugelis net visai gerai veikiančių kuopų užlaiko pas save žymias administracijai priklausančias pinigų sumas. Gal gi nors prieš pasibaigiant šiam pusmečiui pasistengtumėt apmokėti ir nestumti adm-jos į sunkią padėtį. Mes laukiame, kad šitas raginimas paskatins Jus atlikti savo pareigą. Jeigu tai būtų padaryta, galėtume tikėtis dar reguliaresnio „Ateities" leidimo. Jeigu kuopos ir jų platintojai geros valios parodys ko mažiausia, tai iš anksto primename, kad išsirašydami „Ateitį" antram š. m. pusmečiui (rudeniui) turės sunkumų su adm-ja.

Taip pat įspėjame nepamiršti suvažiavus po vasaros atostogų pranešti mums, kiek „Ateities" egzempliorių reiks siuntinėti antrą pusmetį.

Linkime smagių vasaros atostogų.

Kaunas — S. Zareckas

1929. V. 27. — At-kų spaudos administratorius.

Vasaros mėnesių „Gamtos Draugo" priedas bus išsiuntinėtas su „Ateities" 7—8 Nr. po vasaros atostogų.

Svarbu skautams!

Birželio m. pirmomis dienomis išeina iš spaudos knyga, be kurios negalės apsieiti nė vienas skautas arba tie, kurie norės dirbti su skautais. Tai skautininko P. Jurgelevičiaus parašytas **„Skautų Vadovas"**. Pirkti galima bus gauti visuose knygynuose.

Atsiųsta paminėti.

Prof. M. Bogdanovo Visuomenės įnamiai. Su daugeliu paveikslėlių. Antras leidimas. Kaunas, 1929 m., 164 p., kaina 2 lt.

Selma Lagerlöf **Kristaus rožės legenda** ir kiti pasakojimai. Išvertė J. T. Kaunas. „Sakalo" b-vė. 1929 m., 138 p., kaina 2 lt.

Karl May **Per dykumą.** Kelionių apysaka. Išvertė J. Vadeikis, „Sakalo" b-vės leid. Kaunas 1929 m., 231 p.

Prof. B. Raikovas **Naminių gyvulių mokomasai stebėjimas** I d. mokiniams. Vertė V. Ruzgas. „Sakalo" b-vės leid. Kaunas 1929 m., 72 p.

Susipratęs ir veiklus katalikas. Parašė V. Pr. B-s. Kat. Veik. Centro leid. Kaunas 1929 m. 16 p.

Katekezės. Medžiaga Katekizmo pamokoms. Parengė kun. A. Liepinis. Kaunas 1929 m. 174 p. Kaina 3 lt.

Seirijų Juozas **Penkeria vienas, bus vienas.** Keturių veiksmų komedija. Išleido „Scenos Mėgėjas". Kaunas 1929. 36 p. Kaina, 1,50 ct.

Silvos Urboniuko **Monologai.** Išleido „Scenos Mėgėjas". Kaunas 1929 m. 38 p. Kaina 1,50 ct.

Vilniaus Baras. Vienkartinis Vilniaus Vaduoti Sąjungos leid. Kaunas, 1929 m. gegužės 15 d. 36 p.

Esmaitis **Sakalėlis.** Elementorius, 11-tas leidimas. „Spaudos Fondo" leidinys. Kaunas 1929 m. 120 p. Kaina 2 lt.

J. Geniušas. **Dramatizacija ir įscenizavimas — mokymo auklėjimo priemonė.** „Spaudos Fondo" leid. Kaunas 1929 m. 134 p. Kaina 3 lt. 50 ct.

Pierre Loti **Islandijos Žvejys.** Iš prancūzų k. vertė A. Šimėnas. „Spaudos Fondo" leid. Kaunas 1929 m. 200 p. Kaina 2 lt.

Bronius Paukštys **Sūnus vėjavaikis.** Šešių veiksmų drama. Marijampolė. „Šaltinio" knygynėlis Nr. 11. 1929 m. 52 p.

Kun. Pr. M. Jonas **Nepaisytoja.** Keturių veiksmų drama. Marijampolė 1929 m. 48 p.

Pasikalbėjimai apie Šv. Trejybę. Marijampolė. 1929 m. 8 p. Kaina 10 ct.

Dr. V. Kudirka **Laisvos valandos.** Jubiliejinis leidinys. „Aukuras" Šiauliai 1929, 32 p. Kaina 1 lt. 50 ct.

Žavėjanti romanai: Knuto Hamsuno: PANAS. Meilė—romano tema. Panas yra centralinis, charakteringiausias Hamsuno kūrinys . . . . Kaina 3.50.

Mayne Reido: RAITELIS BE GALVOS, Kaina 4.—
" " BALTAVEIDIS VADAS, Kaina 5.—
" " ŠAULIAI MEKSIKOJE, Kaina 6.—
" " KARO TAKAS IR IŠEIVIAI IŠ TRANSVALIO (Du romanai 1 knygoj). Kaina 4.—

Kas paskaitys vieną MAYNE REIDO romaną, būtinai skaitys ir kitus, nes LABAI ĮDOMŪS.

REIKALAUKITE visuose knygynuose arba iš leidėjo

„Šviesa" B-vės KAUNAS Kęstučio 36. Tel. 232.

„RYTĄ"

vienintelį katalikų dienraštį, skaito visi lietuviai inteligentai ir šiaip jau prasilavinę žmonės, nes jisai lygiai visiems įdomus.

O tu „Rytą" ar skaitai?!

Prenum. kaina: met. 50 lt., mėn.— 5 lt., pusm.—25 lt.

Adr. Kaunas, Duonelaičio g. 24.

Visi šiandien skaito didžiausią lietuvių katalikų savaitraštį

„Mūsų Laikraštį".

Apsižiūrėk, ar dar labiau negalėtumei jo išplatinti. Tuo patarnausi ir Tėvynei ir Bažnyčiai!

Adr.: Kaunas, Laisvės Al. 31 b.

Kaina metams 4 litai.

Šio n-rio kaina 2 lt. 50 ct.